

HELSINGFORS.

Historiska, topografiska och statistiska notiser
om Finlands nuvarande hufvudstad.

Handbok jemte plankarta för besökande.

HELSINGFORS, 1866.

G. W. Edlunds förlag.

NB. Kosten faknas

HELSINGFORS.

Historiska, topografiska och statistiska notiser
om Finlands nuvarande hufvudstad.

~~~~~
Handbok jemte plankarta för besökande.

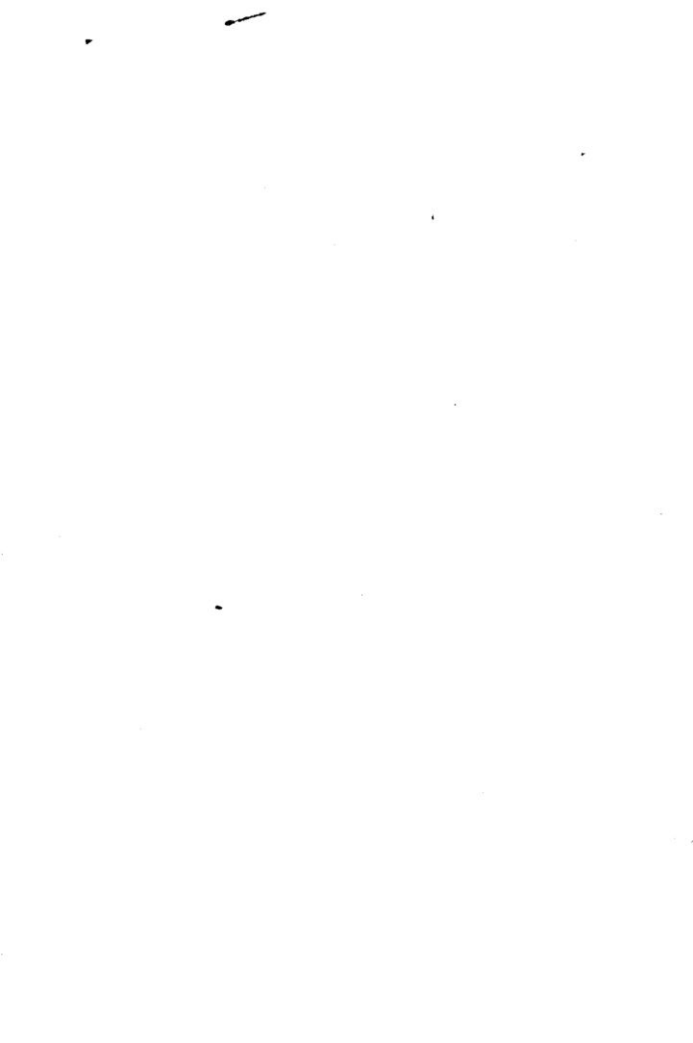
E. O. Edlund

HELSINGFORS,

Finska Litteratur-sällskapets tryckeri, 1866.

G. W. Edlunds förlag.

Förevarande lilla skrift framträder utan anspråk att utgöra en beskrifning öfver Helsingfors, sådan denna stad kunde förtjena och mången törhända önskar få se den beskrifven. Att någorhunda tillfredsställande beskrifva Finlands nuvarande hufvudstad, hade erfordrat rikligare materialier, mera tid att samla sådana samt större förmåga att bearbeta dem än undertecknad eger. Men Helsingfors besökes ofta af landsmän, hvilka under en kort vistelse på orten önska erhålla några upplysningar om dess framfarna öden och närvarande tillstånd, äfvensom någon ledning för att finna det lilla, som af en besökande kan förtjena beses. För deras räkning äro här adresser och anvisningar meddelade samt några torftiga notiser samlade och sammanställda. Måhända torde äfven en och annan af stadens egna innevånare här finna någon upplysning, som ej är honom bekant, eller står att inhemta ur de beskrifningar öfver Helsingfors, som för tjugu år sedan utkommo.

Af tillfälliga orsaker har arbetets afslutande och tryckning blifvit öfverhöfvan dragen ut på tiden, så att de sista arken först nu lemnat pressen, då de första redan i Mars och April funnos färdigtryckta. Derigenom har inträffat, att åtskilliga uppgifter i afdelningen II nu,

då boken framträder, äro föråldrade och skulle tarfva ändring. Att dock för dem införa rättelser, tillägg och ändringar vore nog lönlöst, då sådant efter en kort tid återigen vore föråldradt, emedan materialet för denna afdelning delvis oupphörligen undergår förändring.

Slutligen får jag härmedelst hembära min tacksamma erkänsla åt de män, såväl privata personer som tjenstemän vid stadens magistrat, hvilka välvilligt lemnat mig nödiga upplysningar och uppgifter, och genom hvilkas tjenstvillighet jag erhållit största delen af de notiser, som här meddelas.

Helsingfors den 11 September 1866.

E. O. Edlund.

Innehåll:

	sid.
I. Adress på stadsdelar, kvarter, gator, torg, allmänna byggnader m. m.	1.
II. Alfabetisk förteckning öfver åtskilliga inrättningar, lokaler, platser m. m. som af besökande efterfrågas eller för tjena beses. Jemte korta upplysningar	17.
III. Helsingfors. Historisk-topografisk öfversigt	51.
Osviitta Helsingin kaupungin kartalle	109.

Hufvudsakligaste förkortningar.

G. = gata. gg. = gatorne. L. = lilla. n. = norr eller norra.
no. = nordost. nv. = nordvest. qv. = kvarteret. s. = söder eller
södra. so. = sydost. sv. = sydvest. St. = stora. stsd. = stads-
delen. tg. = torget. tgg. = torgen. tgs. = torgets. v. = vester.
ö. = öster.

Anm. För ett lättare igenfinnande är den medföljande plan-
kartan indelad i 36 likformiga rutor, som upptill och nedtill beteck-
nas med någon af bokstäfverna A—F, samt på sidorna med någon
af siffrorna 1—6; en bokstaf och siffra vid ett namn anger således
den ruta, der namnet på plankartan återfinnes. — Namn på väder-
streck vid en gata angifva dess riktning, de öfriga namnen dess bör-
jan och slut. Namn, som uppräknas efter ett kvarter, angifva dess
gränser; efter ett torg, de gator, som leda till detsamma.

Böcker till nedsatta priser.

Till salu i Antiquariska bokhandeln:

- Smärre samlade dikter af C. A. Adlersparre. 1 delen.
60 p.
- Aina. Poetisk kalender för 1851. 1 m.
- Aurora. Toalettkalender för 1861. 2 m.
- Gay Darrell eller hvad skall han göra dermed af Eduard
Lytton Bulwer. 1—2. 4 m.
- Cendrillons Lackerade Stöflor, Novell af Ch. Deslys.
40 p.
- Debet och Credit roman i sex böcker af Gustaf Frey-
tag. 1—3. 6 m.
- Fritz Stilling. Minnen ur en läkares lefnad. 1—2.
4 m. 40 p.
- En Episod från Studentfärden till Kristiania, Midsom-
mardagen 1852 af S. A. Hedlund. 60 p.
- Familj-Fejden af Adam Hornbook. 3 m.
- Nyländska Folkegendomligheter upptecknade af Otto
Höijer. 1—2. 3 m. 20 p.
- Minnen af Ernst J. F. Kjellander. 3 m. 20 p.
- De Fridlösa på Java af Méry. 2 m. 80 p.
- Murgrönan. Finskt Original. 80 p.
- Nattens Dotter. Historisk Romantisk Skildring af Jo-
han Nyberg. 1 m. 20 p.
- Jonsten att vara Olycklig af I. F. Saint Germain.
1 m. 40 p.

- Skildringar från Piemont och Rom 1859. 1 m. 20 p.
- Milly Moyne eller Slutligen besegrad af I. F. Smith.
1—2. 3 m. 20 p.
- Eleonora. Historisk berättelse från Gustaf II Adolfs regering af Wilhelmina Stålberg. 1 m. 20 p.
- Tankar i åtskilliga ämnen. Samlade för de enfaldiga.
1 m.
- Kungens första Kärlek. Historisk Pennritning af Pehr Thomasson. 2 m. 40 p.
- Torparen och hans omgifning. En skildring ur folk-lifvet af författarinnan till Kusinerna. 1—2. 3 m. 20 p.
- Romerska Antiquiteter eller De gamla Romares bruk, seder och lagar af Alexander Adam. 1—2. 7 m.
- Robert Bruce, En romantisk skildring ur Skottlands historia af Grace Aguilar. 1—2. 6 m. 40 p.
- Valda skrifter af Fr. Cederborgh. 4 m.
- Baron Brandau och hans Junkrar. Ur en Läkares papper af Ph. Galén. 2 m. 40 p.
- Lyckans Ögonblick af F. W. Hackländer. 2 m. 40 p.
- Svenska folksagor och Äfventyr. Samlade och utgifna af Gunnar Olof Hyltén-Cavallius och George Stephens.
1 delen. 3 m.
- Valter och Amarant af Kiellman-Göransson. 2 m. 40 p.
- Vandringar i Nord-Amerikas Urskogar af kapten Mar-ryat. 1 m. 60 p.
- Konung Fredrik den Andres af Preussen Lefvernes beskrifning af Johan G. F. Papst. 1—3. 2 m.
- Han skall Gifta sig, novell af Maria Sophie Schwartz.
60 p.
-

I. Adress på stadsdelar, kvarter, gator, torg och allmänna byggnader m. m.

Aborren, 3 stadsdelen, 53 kvarteret. Unionsgatan, Södra och Norra Magasinsgatorne, Kaserngatan. D3.

Abrahamsgatan, nv. — so. Eriksg. — Sandsviksg. A4.

Albertsgatan, nv. — so. Eriksg. — Rödbergen. B3 — B5.

Alexandersgatan, v. — ö. Vestra Henriksg. — Norra Kajen. C3 — E3.

Allmänna Sjukhuset, se Sjukhus i nästa afdeln.

” trädgården eller Kajaniemi-park: n. och v. om staden, på en udde mellan Thölö- och Glovikarne. C1 — D1.

Anatomisal, hus för universitetets anatomisal, anatomiska theatern och kemiska laboratorium, Fabiansgatan 35, qv. Zebbran. D2.

Andreægatan, no. — sv. Vestra Henriksgatan — Sandviksbergen. A4 — C3.

Ankan, 4 stdsd. 82 qv. Andreæg. — Sandvikstorget. A4.

Annegatan, nv. — so. Simonsg. — Ulrikasborgsbergen. B3 — C4.

Antilopen, 2 stdsd. 34 qv. Norra Esplanadgatan, Mikaelsgatan, Alexandersgatan, Glogatan. D3.

Apan, 2 stdsd. 39 qv. Wilhelmsg. Mikaelsg. Allm. Trädgården. C2.

Arbetarebostäder, vid Lappviksg. nära intill begravningsplatserna. Kallas äfven villan Lugnet. A3. Samt utanför Esbotull på vestra sidan om chausseen, gentemot villan Hagensund.

Arkadia, villa straxt utanför Esbotull på vestra sidan af chausseen. B2.

Arkadia-theatern, dersammastädes. B2.

Arsenalsgatan, på Skatudden. F3.

Aspnäs, villa norr om staden, en verst utanför Tavast-tull, på sydöstra sidan af chausseen.

Badhusförstaden, s. om stadens linier, mellan Observatoriiberget och Brunnsparken. B6 — D6.

Badhusgatan eller Nya Badhusvägen, n. — s. Vestra Kajen, — Brunnsparken, genom Badhusförstaden. E4 — E5.

Badhusvägen, Gamla, no. — sv. Fredriksg. — Gamla Badhuset nedanför Rödbergen; heter numera Rödbergsgatan.

Bangatan, leder öfver Rödbergen från ö. mot v., från ändan af Georgsgatan till Rödbergsgatan. C5 — C4.

Bangård, jernvägens, med stationshus och mekanisk verkstad inom 2 stdsd. vid ändan af Gloviken. C2.

Beckasinen, 5 stdsd. 130 qv. vid Packare- och Fredriksgg. C6.

Begravningsplatserna, nv. om staden, emellan Kampmalmen och Lappviken.

Berga, villa nv. om staden utanför Esbo-tull, vester om chausseen. A1.

Bergmangatan, ö. — v. genom Badhusförstaden nedtill Sandviken. B6 — E5.

Bergsgatan, n. — s. Trädgårdsgatan — Regeringsgatan. D2.

Bernhardsgatan, v. — ö. Fabiansgatan — Vestra Kajen. D4.

Bibliothekshus, universitetets, Unionsgatan 36, qv. Zebran. D2.

Björnen, 1 stdsd. 18 qv. Mariæg. Elisabetsg. Konstantinsg. Manegegatan. E1.

Bleholmarne, vid ingången till södra hamnen. F5.

Bocken, 1 stdsd. 22 qv. Nikolaig. Elisabetsg. Konstantinsg. Vinkelg. Kristiansg. E1.

Bofinken, 5 stdsd. 114 qv. mellan Sjömans- och Båtsmansgg. B5.

Boställe, Grekiska Pastors, Unionsgatan 39. D1.

„ Katholska pastors, vid ingången till Brunnsparken. D5.

„ Lutherska Pastors, Boulevardsgatan 16. C4.

„ Lutherska Kapellans, Boulevardsgatan 22. B4.

Botanisk trädgård, universitetets, inom allm. trädgården, vid sundet till Thölövik. D1.

- Boulevarden, no. — sv. Skilnaden — Sandvikstg. B4 — C3.
- Brandtorn, Norra, hörnet af Estnäs- och Konstantinsg., qv. Igelkotten. E2.
- „ Södra, vid Högbergsg., qv. Svärdfisken. C4.
- Braxen, 3 stdsd. 55 qv. Södra Magasinsg. Unionsg. Bernhardsg. Vestra Kajen. D4.
- Bredvik, villa norr om staden utanför Tavast-tull, vid Thölö- viken.
- Broberget, i norra delen af staden, so. om långa bron. E1.
- Brobergskajen, vid norra hamns-fjärden. E1.
- Brogård, villa på Broholmen, straxt utanför Tavast-tull.
- Broholmen, n. om staden, i sundet till Thölö- viken.
- Brunnsgatan, v. — ö. Östra Henriksg. — Mikaelsg. C2.
- Brunnshuset, s. om staden och Ulrikasborgs-bergen. E6.
- Brunnshusvägen, se Badhusgatan.
- Brunnsparken, Brunnshusets närmaste omgifning. E6.
- Buffeln, 1 stadsdelen 15 qv. Fredsg. Konstantinsg. Manegeg. Norra Kajen. E2.
- Båtsmansgatan å Rödbergen, från Sandviken åt öster till Fre- driksgatan. B5 — C5.
- Bäfvern, 1 stadsd. 12 qv. Nikolaigatan, Fredsgatan, Riddar- husgatan, Kyrkogatan. E2.
- Bältan, 1 stdsd. 8 qv. Kyrkogatan, Norra Kajen, Konstantins- gatan. E2.
- Delfinen**, 3 stdsd. 132 qv. på Ulrikasborgsbergen vid hafvet D6.
- Dromedarien, 2 stdsd. 32 qv. Unionsgatan, Alexandersgatan, Fabiansgatan, Norra Esplanadgatan. D3.
- Dufvan, 4 stdsd. 79 qv. Wladimirsgatan, Abrahamsg. Eriks- gatan, Sandviksgatan. A4.
- Edesviken**, vik nv. om staden.
- Eidern, 5 stadsd. 121 qv. på Rödbergen vid Båtsmansgatan. B5.
- Ekipagegatan, på Skatudden. F3.

- Ekorren, 2 stdsd. 40 qv. Mikaelsgatan, Wilhelmsgatan, Bergsgatan, Allm. Trädgården. D2.
- Elefanten, 1 stdsd. 4 qv. Alexandersgatan, Helenegatan, Salutorget, Katrinegatan. E3.
- Elgen, 2 stdsd. 37 qv. Fabiansgatan, Wilhelmsgatan, Bergsgatan, Regeringsgatan. D2.
- Elisabetsgatan, v. — ö. Unionsg. — Elisabetstorget. D1 — E1.
- Elisabetstorget, Elisabetsgatan, Mauritzgatan, Manegegatan, Norra Hamnen. E1.
- Enhörningen, 2 stdsd. 33 qv. Norra Esplanadgatan, Fabiansgatan, Alexandersgatan, Glogatan. D3.
- Erikskatan, no. — sv. Georgsg. — Sandviksbergen. A4 — B3.
- Esbo-tull, nv. om staden vid vägen till Åbo. B2.
- Esplanaderna, promenadplatser mellan 2 och 3 stdsd. från Salutorget till Esbo-tull. B2 — D3.
- Esplanadgatan, Norra, v. — ö. Vestra Henriksgatan — Salutorget. C3 — D3.
- „ Södra, v. — ö. Skilnaden. — Salutorg. C3 — D3.
- Estnäs-gatan, v. — ö. Nikolaig. — Konstantinsg. E2.
- Fabiansg., n. — s. Trädgårdsg. — Observatoriiberget. D2 — D4.
- Falken, 5 stdsd. 85 qv. Boulevarden, Fredrikskatan, Nylandsgatan, Albertsgatan. B4.
- Fasanen, 5 stdsd. 88 qv. Nylandsgatan, Annegatan, Stora Robertsgatan, Trekanten. C4.
- Fattighuset, Nikolaigatan 16, qv. Hästen.
- Fjell-dal, villa nv. om staden utanför Esbo-tull, v. om chausseen. A1.
- Fiskaregatan å Rödbergen, från Sandviken åt öster till Väfvaregatan. B6.
- Forellen, 3 stdsd. 133 qv. på Rödbergen vid Fredriksg. C5.
- Fredriksg., nv. — so. Eriksg. — Ulrikasborgsbergen. B3 — C6.
- Eredsgatan, v. — ö. Unionsgatan — Norra Kajen. E2.
- Fremlingskatan i Badhusförstaden, fr. v. åt ö. E5.
- Fåret, 1 stdsd. 23 qv. Kristianskatan, Mellangränden, Brobergskajen. E1.

Förstadstorget, se Trekanten.

Gamen, 5 stdsd. 87 qv. Boulevarden, Annegatan, Nylandsgatan, Georgsgatan. C4.

Gazellen, 2 stdsd. 95 qv. Norra Esplanadgatan, Mikaelsgatan, Alexandersgatan, Östra Henriksgatan. C3.

Generalguvernörshuset, Södra Esplanadgatan 6, qv. Sköldpadan. D3.

Gengatan. Nikolaig. — Kristiansg. oregelbunden gata vid Broberget. E1.

Georgsgatan, nv. — so. Simonsg. — Ulrikasborgsbergen. B3—C4.

Geten, 2 stdsd. 44 qv. Unionsgatan, Elisabetsgatan, Nikolai-gatan, Fredsgatan. D2.

Giraffen, 2 stdsd. 27 qv. Alexandersgatan, Fabiansgatan, Regeringsgatan, Senatstorget. D3.

Girsén, 3 stdsd. 59 qv. Georgsgatan, Lilla Robertsgatan, Högbergsgatan. C4.

Gladan, 5 stdsd. 86 qv. Boulevarden, Fredriksgatan, Nylandsgatan, Annegatan. C4.

Gloet, nv. delen af staden, eller större delen af 2 stdsd. C2.

Globrunn, i 2 stdsd. vid Brunnsgatan och Hagasundsgatan. C2.

Glogatan, n. — s. Regeringsgatan — Norra Esplanadgatan. D3.

Gloviken, intränger från Thölövikén åt söder mot staden. B1—C1.

Gräfsvinet, 1 stdsd. 2 qv. Nikolaigatan, Kyrkogatan, Riddarhusgatan, Regeringsgatan. E2.

Grönsiskan, 5 stdsd. 112 qv. mellan Sjömans- och Båtsmansgatorne. C5.

Guldfisken, 3 stdsd. 107 qv. på Ulrikasborgsbergen. D5.

Gymnastiksal, universitetets, Fabiansgatan 33, qv. Giraffen. Ingången från Alexandersgatan och Regeringsgatan. D3.

Gåsen, 5 stdsd. 83 qv. vid södra sidan af Sandvikstg. B4.

Gäddan, 3 stdsd. 50 qv. Högbergsgatan, Ludvigsgatan, Skilnaden. C3.

Göken, 4 stdsd. 73 qv. Wladimirsgatan, Albertsgatan, Andreægatan, Fredriksgatan. B4.

Hackspiken, 5 stdsd. 111 qv. vid Sjömansgatan. C5.

- Kaserntorget, i 3 stdsd. Kaserngatan, Norra och Södra Magasinsgatorne, Fabiansgatan. D4.
- Katrinegatan, n. — s. Senatstorget — Salutorget. E3.
- Kejsrerliga palatset, hörnet af Hamntorget och Mariegatan, qv. Leoparden. Norra Esplanadgatan 1. E3.
- Kemiska Laboratorium, se Anatomisalen.
- Kliniska Institutet. Unionsgatan, qv. Geten. D2.
- Kokhus, å Vestra Kajen. D4.
- Kolibri, 5 stdsd. 128 qv. på Rödbergen vid hafvet. C6.
- Kommersegatan, på Skatudden. F3.
- Konstantinsgatan, n. — s. Kristiansg. — Norra Kajen. E1 — E2.
- Korpen, 5 stdsd. 93 qv. Fredriks-gatan, Stora Robertsgatan, Annegatan, Bangatan. C4.
- Kristiansgatan, v. — ö. Gengatan — Mauritzgatan. E1.
- Kronohagen, nö. delen af staden eller 1 stadsdelen. E1, E2.
- Kronohagsgatan, v. — ö. Konstantinsg. — Mauritzg. E1.
- Krono-magasin, proviant, vid Vestra Kajen, mellan Norra och Södra Magasinsgatorne. D4.
- Krono-magasin, spanmåls, på Observatoriiberget vid Bernhardsgatan. D4.
- Kråkan, 5 stdsd. 92 qv. Albertsgatan, Stora Robertsgatan, Fredriks-gatan. C4.
- Kyrkan, Grekiska, vid Unionsgatan qv. Hästen. D2. En ny grek.-rysk kyrka är under byggnad på Skatudden. E3.
- ” Katolska, vid ingången till Brunnsparken. E5.
- ” Lutherska, Nikolai, vid Senatstorgets norra sida. D2.
- ” ” Gamla, vid Andreæg., 4 stdsd. 65 qv. C3.
- ” Tyska, Unionsgatan 1. D4.
- Kyrkogatan, v. — ö. Fabiansgatan — Norra Kajen. D2 — E2.
- Kyrkotorget, framför gamla Lutherska kyrkan. C3.
- Laken, 3 stdsd. 106 qv. på Ulrikasborgsbergen vid Kaserngatan. D5.
- Lappudden, nv. om staden mellan Lappviken och Gräsviken.
- Lappviken, omkr. 2 verst v. om staden.
- Lappviksgatan, ö. — v. Eriksgatan — Begravningsplatsen. A3.

- Lappviks hospital, se hospital.
- Laxen, 3 stdsd. 49 qv. Södra Esplanadgatan, Högbergsgatan, Richardsgatan, Kaserngatan. D3.
- Lejonet, 2 stdsd. 30 qv. Sofiegatan, Katrinegatan, Senatstorget, Salutorget. D3.
- Leoparden, 1 stdsd. 5 qv. Alexandersgatan, Mariegatan, Helenegatan, Salutorget. E3.
- Lodjuret, 1 stdsd. 11 qv. Mariegatan, Fredsgatan, Riddarhusgatan, Kyrkogatan. E2.
- Lomen, 5 stdsd. 119 qv. på Rödbergen vid Munkholmssundet. A6.
- Ludvigsgatan, v. — ö. Trekanten — Högbergsgatan. C3.
- Lugnet, se Arbetarebostäder. A3.
- Långa bron, från staden (Unionsg.) till Broholmen (Tavast-tull). D1.
- Länehäktet, å Skatudden.
- Lärkan, 4 stdsd. 69 qv. Wladimirsgatan, Annegatan, Eriksgatan, Fredriksgatan. B3.
- Löjan, 3 stdsd. 131 qv. på Rödbergen vid Skeppsredareg. C6.
- Lökholmogatan, på Skatudden. F4.
- Magasinsgatan, Norra, v. — ö. Kaserntorget — Vestra Kajen. D4.
- „ Södra, v. — ö. D:o d:o D4.
- „ -kajen, vid södra hamnens sv. sida. E4.
- Makrillen, 3 stdsd. 104 qv. på Ulrikasborgsbergen vid Kaserngatan. D5.
- Manegen, Manegegatan 6. E2.
- Manegatan, v. — ö. Mariegatan — Elisabetsgatan. E2.
- Mariegatan, n. — s. Elisabetsgatan — Hamntorget. E1 — E3.
- Mauritzgatan, n. — s. Brobergskajen — Elisabetstorget. E1.
- Mellangränden, n. — s. Brobergskajen — Kristiansgatan. E1.
- Mikaelsgatan, n. — s. Allm. Trädgården — Norra Esplanadgatan. C2 — C3.
- Muikan, 3 stdsd. 110 qv. vid Bangatan. C5.
- Mullvaden, 1 stadsdelen 13 qv. Nikolaigatan, Estnäs-gatan, Mariegatan, Fredsgatan. E2.

- Munkholmen, sv. om Rödbergen vid ingången till Sandviken. A6.
 Mynthuset, på Skatudden. E3.
 Myntgatan, på Skatudden, ö. — v. E3 — F3.
 Mården, 1 stdsd. 16 qv. Mariegatan, Manegegatan, Konstantinsgatan, Estnäs-gatan. E2.
 Mörten, 3 stdsd. 102 qv. Badhusgatan, Ulrikasborg. E5.
 Narinken, saluplats för månglerskor, n. om Nikolaikyrkan, vid Nikolaigatan. D2.
 Nikolaigatan, n. — s. Broberget — Senatstorget. E1 — E2.
 Norra Hamnen, n. om Skatudden. F2.
 „ Kajen, vid Norra Hamnen, Elisabetstorget — Alexandersgatan. F1 — E2, samt vid Skatuddens norra strand. E3 — F3.
 Nylandsgatan, no. — sv. Trekanten — Sandviksbergen. B4 — C4.
 Nystaden, sv. delen af staden eller 5:te stadsdelen. B4 — C4.
 Näktergalen, 4 stdsd. 76 qv. Wladimirsgatan, Abrahamsgatan, Andreægatan, Albertsgatan. B4.
 Observatorium, universitetets astronomiska, å Ulrikasborgsbergen. D5.
 Observatorium, universitetets magnetiska, Bergsgatan 24. D2.
 Ordonanshuset, Norra Magasinsgatan 5.
 Oxen, 1 stdsd. 26 qv. Mauritzg., Kristiansgatan, Mellangränden, Brobergskajen. E1.
 Packaregatan, å Rödbergen, från Tunnbindaregatan söderut till hafvet. C6.
 Packhuset, vid Norra Kajen och Alexandersgatan 1. E3.
 Pantern, 1 stdsd. 7 qv. Alexandersgatan, Konstantinsgatan, Kyrkogatan, Mariegatan. E2.
 Papegojan, 4 stdsd. 70 qv. Wladimirsgatan, Fredsgatan, Andreægatan, Annegatan. B3.
 Paradisfågeln, 4 stdsd. 66 qv. Andreægatan, Annegatan, Wladimirsgatan, Georgsgatan, Kyrkotorget. C3.
 Nya Paradisfågeln, 124 qv. i 4:de stdsd. vid Lappviksgatan och Eriksgatan. A3.

- Pelikanen, 5 stdsd. 90 qv. Nylandsgatan, Fredriksgatan, Stora Robertsgatan, Albertsgatan. B4.
- Posthuset, Nikolaigatan 6. D2.
- Prackan, 5 stdsd. 120 qv. mellan Båtsmans- och Fiskaregatorne. B5.
- Påfågeln, 3 stdsd. 62 qv. Boulevarden, Skilnaden, Andreægatan, Georgsgatan. C3.
- R**apphönan, 4 stdsd. 80 qv. Wladimirsgatan, Sandviksgatan, Eriksgatan. A4.
- Regeringsgatan, v. — ö. Mikaelsgatan — Riddarhusg. D2 — E2.
- Renen, 1 stdsd. 19 qv. Elisabetsgatan, Konstantinsgatan, Manegatan, Elisabetstorget. E1.
- Repslagarebana, vid Gräsviken i stadens vestligaste del.
- Rhinoceros, 2 stdsd. 31 qv. Unionsgatan, Sofiegatan, Senats- torget, Salutorget. D3.
- Richardsgatan, v. — ö. Högbergsgatan — Kaserngatan. D3.
- Riddaregatan, se Riddarhusgatan.
- Riddarhuset, Mariegatan 6. E2.
- Riddarhusgatan, n. — s. Fredsgatan — Alexandersg. E2 — E3.
- Robertsgatan, Lilla, v. — ö. Trekanten — Kaserng. C4 — D4.
- ” Stora, no. — sv. Trekanten — Sandviksbergen. C4.
- Rockan, 3 stdsd. 105 qv. på Ulrikasborgsbergen vid Kaserngatan. D5.
- Rudan, 3 stdsd. 58 qv. Kaserngatan, L. Robertsgatan, Högbergsgatan, Ulrikasborgsgatan. D4.
- Ryttaregatan, v. — ö. Högbergsgatan — Kaserngatan. D4.
- Rådhuset, se Stadshuset.
- Rådjuret, 1 stdsd. 21 qv. Elisabetsgatan, Mauritzgatan, Kronohagsgatan, Konstantinsgatan. E1.
- Räfven, 2 stdsd. 42 qv. Unionsgatan, Trädgårdsgatan, Fabiansgatan, Kyrkogatan. D2.
- Rödbergen, sv. om staden, från Sandviken till Ulrikasborgsbergen. B6.
- Rödbergsdalen, sv. om staden, emellan Rödbergen och Munkholmssundet. B6.

- Rödbergsgatan, ifrån Sandviken åt öster till Albertsgatan. B5.
- Salutorget, mellan 2 och 3 stdsdd. Norra och Södra Esplanadsgatorne, Unionsgatan, Södra och Vestra Kajen. D3.
- Sandnäs och Sandudd, en udde nv. om staden mellan Edes- och Lappvikarne.
- Sandviken, stöter till staden i sv. vid Sandvikstorget. A5.
- Sandviksgatan, nv. — so. Eriksgatan — Sandvikstorget. A4.
- Sandvikskajen, vid Sandviken. A5.
- Sandvikstorget, i sv. delen af staden vid Sandviken; Sandviksgatan, Abrahamsgatan, Andreægatan, Boulevarden. A4.
- Senatshuset, vid Senatstorgets ö. sida, 1 stdsd. 1 qv., har lokaler för Kejsarl. Senaten äfvensom för dess departement- och expeditioner, för Tull-direktionen, Landtmäteridirektionen, Banken, Öfverstyrelsen för Lots- och Båkinrättningen, Karta-Sigillata-kontoret, Revisions-rätten och Revisions-kontoret, samt för Nylands Länestyrelse. E3.
- Senatstorget, mellan 1 o. 2 stdsdd. Unionsgatan, Alexandersgatan, Regeringsgatan, Nikolaigatan, Sofiegatan, Katrinegatan. D3.
- Servalen, 1 stdsd. 3 qv. Alexandersgatan, Mariegatan, Kyrkogatan, Riddarhusgatan. E2.
- Sidensvansen, 5 stdsd. 126 qv. på Rödbergen vid Styrmans- och Väfvaregatorne. B6.
- Sillen, 109 qv. i 3:dje stdsd. på Ulrikasborgsbergen, vid Högbergsgatan. C5.
- Simonsgatan, no. — sv. Vestra Henriksg. — Kampmalmen. B3.
- Simpan, 3 stdsd. 108 qv. på Ulrikasborgsbergen. C5.
- Sjömansgatan, på Rödbergen, från Sandviken österut, tills den möter Fredriksgatan. B5.
- Skarpskyttegatan, å Ulrikasborgsbergen, från Fredriksg. österut.
- Skatan, 5 stadsdelen 94 qv. Annegatan, Stora Robertsgatan, Georgsgatan. C4.
- Skatudden, 6 stdsd. mellan Norra och Södra Hamnen. F3.
- Skatuddsgatan, på Skatudden. F3.

- Skeppsredaregatan, v. — ö. på Ulrikasborgsbergen. Väfvaregatan — Jungfrustigen. C6 — D6.
- Skilnaden, öppen plats i 3 stdsd. Vestra Henriksgatan. Södra Esplanadgatan, Ludvigsgatan, Trekanten, Boulevarden. C3.
- Skolhus, Kaserngatan 21. D3.
- „ Annegatan 5. C4.
- „ Mariegatan 24. E2.
- Sköldpaddan, 3 stdsd. 47 qv. Unionsgatan, Södra Esplanadgatan, Fabiansgatan, Norra Magasinsgatan. D3.
- Slottsgatan, på Skatudden. E3.
- Snäppan, 5 stdsd. 118 qv. mellan Fiskare- och Bergmansgatorne. B6.
- Snöripan, 5 stdsd. 113 qv. mellan Rödbergs- och Sjömansgatorne. B5.
- Societetshuset, Salutorgets norra sida, qv. Lejonet. D3.
- Sofiegatan, n. — s. Senatstorget — Salutorget. D3.
- Sparfven, 4 stdsd. 81 qv. Wladimirsgatan, Sandviksgatan, Andreægatan. A4.
- Stadsdelen 1, nö. delen af staden mellan Nikolaigatan och Norra Hamnen. (Kronohagen). E1 — E3.
- „ 2, nv. delen af staden mellan Nikolaigatan och Esplanaderna samt stadens nv. och n. linjer. (Gloet). C2 — D2.
- „ 3, s. och mellersta delen af staden, mellan Esplanaderna, Georgsgatan och stadens s. linjer. D3 D4.
- „ 4, sv. delen af staden mellan Boulevarden, Georgsgatan och stadens nv. linjer. (Kampen). A4 — B4.
- „ 5, sv. delen af staden, mellan Boulevarden och Rödbergen. (Nystaden). B5 — C4.
- „ 6, ö. delen af staden, mellan Norra o. Södra Hamnen. (Skatudden). F3.
- Stadshuset, hörnet af Senatstorget o. Katrinegatan, qv. Lejonet; har lokaler för stadens Magistrat, Kämnersrätt, Tullkam-

mare, Poliskammare, Auktionskammare, Sparbank, By-
sättnings- och Stadshäkte. — Alexandersgatan 20. D3.
Staren, 4 stdsd. 75 qv. Wladimirsgatan, Abrahamsgatan, Eriks-
gatan, Albertsgatan. A4.

Stationshus, jernvägens, inom 2 stdsd. C2.

Steglitsen, 5 stdsd. 115 qv. mellan Sjömans- och Båtsmansga-
torne. B5.

Stengeten, 1 stdsd. 24 qv. Konstantinsgatan, Kristiansgatan,
Vinkelgatan. E1.

Stengård, villa nv. om staden vid Thölö.

Stensqvätan, 5 stdsd. 116 qv. mellan Båtsmans- och Fiskare-
gatorne. B5.

Storken, 4 stdsd. 72 qv. Albertsgatan, Andreægatan, Fredriks-
gatan, Boulevarden. B4.

Storkyrkoqvarteret, 2 stdsd. 29 qv. Senatstorget, Unionsgatan,
Kyrkogatan, Nikolaigatan. D2.

Styrmansgatan, å Rödbergen fr. Rödbergsg. söderut. B5 — B6.

Stören, 3 stdsd. 52 qv. Högbergsgatan, Richardsgatan, Ka-
serngatan, Stora Robertsgatan. D4.

Svalan, 4 stdsd. 67 qv. Wladimirsgatan, Georgsgatan, Eriks-
gatan, Annegatan. B3.

Svanen, 5 stdsd. 125 qv. på Rödbergen vid Styrmansg. B6.
Sveaborgs fästning, en half mil so. om staden.

Svärdfisken, 3 stadsd. 51 qv. Lilla Robertsgatan, Högbergs-
gatan, Ludvigsgatan, Trekanten. C4.

Sädesärlan, 5 stdsd. 127 qv. på Rödbergen vid Tunnbindare-
och Skeppsredaregatorne. C6.

Södernäs, en udde, som norr om staden skjuter fram mellan
Gammelstads- och Kronobergsfjärdarne.

Södra Hamnen, s. om Skatudden. E4.

„ Kajen, å Södra Hamnens norra strand. E3.

Taipale, villa nv. om staden utanför Esbo-tull på v. sidan om
chausseen.

Tavast-tull, n. om staden, vid långa bron o. vägen till Borgå
D1.

- Tigern, 1 stdsd. 6 qv. Alexandersgatan, Mariegatan. E3.
- Tjädern, 4 stdsd. 68 qv. Simonsgatan, Georgsgatan, Eriksgatan, Annegatan. B3.
- Torsken, 3 stdsd. 56 qv. Unionsgatan, Södra Magasinsgatan, Fabiansgatan, Bernhardsgatan. D4.
- Tranan, 4 stdsd. 77 qv. Andreægatan, Albertsgatan, Boulevarden, Sandviksgatan. B4.
- Trasten, 4 stdsd. 74 qv. Wladimirsgatan, Albertsgatan, Eriksgatan, Fredriksgatan. B3.
- Trekanten eller Förstadstorget mellan 3 och 5 stdsdd. Nylandsgatan. Stora och L. Robertsgatan, Ludvigsgatan, Georgsgatan, Skilnaden. C4.
- Trädgård, allmän, se allmänna trädgården.
- Trädgårdsgatan, v. — ö. Bergsgatan — Unionsgatan. D2.
- Tullhuset, se Päckhuset.
- Tumlaren, 3 stdsd. 48 qv. Kaserntorget, Fabiansgatan, Södra Esplanadgatan, Kaserngatan. D3.
- Tunnbindaregatan, å Rödbergen från Styrmansgatan till Fredriksgatan. B6 — C6.
- Tuppen, 3 stdsd. 64 qv. Vestra Henriksgatan, Simonsgatan, Georgsgatan, Wladimirsgatan. C3.
- Tärnan, 5 stdsd. 122 qv. på Rödbergen vid Båtsmansg. B5.
- Thölö, trakten nv. om staden, v. och n. om Thölöviken.
- Thölöviken, n. och nv. om staden.
- Ulrikasborgsbergen, s. om staden, mellan dens. och Brunnsuset. C5, D5.
- Ulrikasborgsgatan, ö. — v. fr. Kaserng. till Högbergsgatan. D4.
- Ugglan, 5 stdsd. 89 qv. Nylandsgatan, Fredriksgatan, Annegatan, Stora Robertsgatan. C4.
- Unionsgatan, n. — s. Tavast-tull — Astronomiska Observatorium. D1 — D4.
- Universitetshuset, vid Senatstorgets v. sida, qv. Giraffen; inrymmer af universitetets samlingar: Ryska Bibliotheket, Myntkabinettet, Ethnografiska museum, Zoologiska museum och Fysiska instrument-samlingen. D3.

Upplagsgatan, på Skatudden. F3.

Uttern, 1 stdsd. 9 qv. Norra Kajen, Fredsgatan, Konstantinsgatan, Kyrkogatan. E2.

Varfvet, stora, i Badhusförstaden, qv. Karpen. E5.

Velenes villa, nv. om staden, 4 verst utanför Esbo-tull, på västra sidan af chausseen.

Vestra Hamngatan, på Skatudden. F3.

Vestra Kajen, vid Södra Hamnens v. sida. D3 — D4.

Vildsvinet, 1 stdsd. 17 qv. Nikolaigatan, Elisabetsgatan, Mariiegatan, Estnäs-gatan. E2.

Vilhelmsberg, villa, par verst utanför Tavast-tull, på östra sidan om chausseen.

Vilhelmsgatan, v. — ö. Bangården — Fabiansgatan. C2 — D2.

Vinkelgatan, n. — s. och v. — ö. Kristiansgatan — Konstantinsgatan. E1.

Vladimirsgatan, no. — sv. Vestra Henriksgatan — Sandviksbergen. A4 — C3.

Våghuset, å Vestra Kajen. D3.

Väduren, 1 stdsd. 25 qv. Konstantinsgatan, Kristiansg. Mauritzgatan, Kronohagsgatan. E1.

Väfvaregatan, å Rödbergen från norr till söder, fr. Fiskaregatan till hafvet. B6.

Zeban, 2 stdsd., 28 qv. Unionsgatan, Kyrkogatan, Fabiansgatan, Regeringsgatan. D2.

Zobeln, 2 stdsd. 96 qv. Östra Henriksgatan, Brunngatan, Hagasundsgatan, Alexandersgatan. C2.

Ålen, 3 stdsd. 100 qv. Badhusgatan, Bergmansgatan, D5.

Åsnan, 2 stdsd. 36 qv. Alexandersgatan, Fabiansgatan, Regeringsgatan, Glogatan. D3.

Örnen, 3 stdsd. 61 qv. Trekanten, Skilnaden, Boulevarden. Georgsgatan.

Östra Hamngatan, på Skatudden. F3.

II. Alfabetisk förteckning öfver åtskilliga inrättningar, lokaler, platser m. m. som af besökande efterfrågas eller förtjena beses. Jemte korta upplysningar.

Adresskontor se Kommissionskontor.

Anatomisalen, se Universitetet.

Apothek, för närvarande finnas i Helsingfors sex privilegierade apothek, nemligen: på Kampen, Annegatan 20; i midten af staden, Skilnaden 2; vid Salutorget, Södra Esplanadgatan 2 (Universitets-Apothek) och Norra Esplanadgatan 17; vid Senatstorget, Alexandersgatan 26; samt i Kronohagen, Nikolaigatan 15. De hållas öppna från kl. 6 om morgonen till 10 aftonen, men äro äfven den öfriga tiden på dygnet för behöfvande tillgängliga.

Assuransbolag af flera slag, så väl in- som utländska, för närvarande etablerade i Helsingfors, äro:

Städernas Allmänna Brandstodsbolag. Efter skilsmessan från Sverige blef man betänkt på att förskaffa Finland en egen och oberoende brandstods-inrättning, och härigenom kom ett såkalladt *Brandförsäkringskontor* till stånd, samt erhöll sitt reglemente den 8 Febr. 1816. Vid inträffande svårare olyckshändelser och isynnerhet vid Åbo stora brand 1827 visade det sig dock, att kontoret saknade förmåga att fullgöra sina förbindelser. En på andra och solidare grunder fotad inrättning var nödvändig för att bereda försäkringstagarne större trygghet. Efter flera förberedande öfverläggningar stiftades då *Allmänna Brandstodsbolaget i Finland*, som erhöll sitt reglemente den 11 Dec. 1832 och hvars ansvarighet vidtog den 1 Okt. 1833 kl. 12 på dagen, då enligt an-

målan försäkringar för omkr. 7 millioner rubel banko-assignationer voro hos bolaget tillämnade. Det förra brandförsäkringskontoret upplöstes och dess såkallade stadsfond öfverlemnades åt det nya bolaget. Då under sistförflutna decennium ett annat inhemskt bolag blifvit stiftadt, hvilket försäkrar egendom på landet, har allmänna bolagets verksamhet derigenom kommit att än mera utslutande än förut omfatta landets städer, hvarföre äfven dess benämning förändrades i det förnyade, nu gällande reglemente, som för bolaget utfärdades den 26 Nov. 1861. Genom detta reglemente blef äfven bolagets organisation i någon mån förändrad, proceduren för inträde i bolaget förenklad, bestämningarne om ersättning för timad brandskada liberalare o. s. v. Bolaget har nu i alla finska städer egna agenter, antagna af bolagets delägare i staden, och genom deras förmedling verkställles all kommunikation med direktionen angående brandförsäkring, inbetalningar m. m. Den engång fastställda afgiften erlägges i fem år, och blott vid inträffande behof blir extra afgift för ett eller flera år utskrifven. Under sin nu snart 33-åriga tillvaro har bolaget i brandstod utbetalt omkring 5 millioner mark samt uppburit extra afgifter för inalles 11 år. Staden Fredrikshamns brand 1840 gjorde två års extra afgifter behöfliga. De nästan samtidigt år 1852 totalt nedbrunna städerna Björneborg och Wasa erfordrade 6 års, samt flera svåra eldsvådor 1858 åter 1 års extra afgift; den sednare uppbars dock först 1860. För innevarande år är ytterligare eller för 12:te gången ett års extra afgift utskrifven, att före den 15 instundande Sept. erläggas. Den 31 Dec. 1865 voro i bolaget inalles 4,232 egendommar försäkrade för 70,780,634 mark 52 penni, och för hvilka års premien uppgick till 488,728 mark 26 p. — Bolagets kontor är Helenegatan 5, och hålles öppet alla söcknedagar kl. 11—1 samt den 14 Sept. kl. 10—1 och 3—5 på dagen. När af-

giften här i Helsingfors erlägges, bör försäkringsnummern uppgifvas och betalningen ske sist den 14 September; sker den sednare, mottages den endast med 10 procents förhöjning. Är afgiften deponerad i landtränteri, bör originala qvittenset vid lika påföljd inom samma tid ingifvas.

Brandstodsbolaget för landet har sannolikt den mest omfattande verksamhet af alla i Finland opererande assuransbolag. Efter flera öfverläggningar och rådplägningar förklarades detta bolag stiftadt den 15 Sept. 1858, då egendom för mer än 2 millioner rub. s:r var anmäld till försäkring; bolagets ansvarighet vidtog den 1 Dec. samma år. Dess nu gällande reglemente är af den 29 Nov. 1864. Bolaget har numera mer än 300 brandstodskomitéer, spridda i alla delar af landet, och den 14 Mars innevarande år steg den försäkrade lösa och fasta egendomens assuransvärde till 171,015,360 mark och dess ansvarighetsbelopp till 226,551,760 mark. Sedan sin begynnelse har bolaget i brandstoder utbetalt den betydliga summan af 2,115,240 mark 31 penni. — Bolagets kontor är i Riddarhuset en trappa upp, med ingång från husets norra sida. Ombudsmännen vid direktionen anträffas å kontoret alla helgfria dagar kl. 10—2 på dagen, samt mottaga derstädes försäkringshandlingar äfvensom meddela upplysningar rörande villkoren för delaktighet i bolaget m. m.

Finska Sjö-Assurans-Föreningen grundades den 12 Juni 1850 egentligen som en vestfinsk sjö-assuransförening, men omfattar numera hela Finland. Föreningens direktion är i Åbo; härvarande agent hr handlanden J. Nyman, Alexandersgatan 36.

Lifränteanstalten i Åbo är ej så mycket en assuransförening som fastmer en pensionsinrättning, hvars stadgar öfverhetligen fastställdes den 24 Febr. 1857. Anstalten började sin verksamhet den 1 Juli 1857 och har numera 10 årssällskaper med omkr. 1 million mark i räntebä-

rande kapital. Agent hr expeditören M. Weckström, Richardsgatan 1.

Ryska Brandförsäkringsbolaget af 1827, med grundfond och reservkapital af 5,500,000 rubel silfver, afslutar försäkringar mot brandskada å fast och lösegendom; samt

Ryska Lifförsäkringsbolaget i S:t Petersburg, stiftadt 1835 med en grundfond af omkr. 1,200,000 rub. s:r. Agent hr kommerserådet F. W. Frenckell; kontoret Norra Magasinsgatan 1.

Moskowska Brandförsäkringsbolaget, stiftadt 1858 och stadfästadt af H. Maj:t Kejsaren, med en grundfond af 2,000,000 rub. s:r. Afslutar försäkringar mot brandskada å fast och lösegendom. Agent hr handl. A. F. Bolin, Södra Esplanadgatan 2.

Skandia, lif- och brandförsäkringsbolag i Stockholm, stiftadt 1855 med en grundfond af 15 millioner Rdr R:mynt eller mer än 21 millioner mark finskt. Mottager försäkringar å lif, på vissa år eller lifstid, med eller utan andel i vinsten, samt försäkringar mot brandskada å fast- och lösegendom i städer och på landet. Generalagent för Finland hr A. Oldenburg, kontoret Unionsgatan 32, två trappor upp.

Tyska Lifförsäkringsbolaget i Lübeck, inrättadt 1828, försäkrar kapitaler å lif, utstyrsel, lifräntor m. m. Hufvudagent hr kommerserådet C. W. I. Sundman, Vestra Kajen 16.

Allmänna Försäkringsbolaget för Sjö-, Flod- och Landtransport i Dresden, stiftadt 1861 med ett grundkapital af 1,000,000 Thaler; afslutar försäkringar mot sjöskada på varor transporterade med ångfartyg. Agent hr konsul Johannes Schramm, Alexandersgatan 4.

Imperiale, lif- och lifränteförsäkringsbolag i Paris, försäkrar kapitaler och räntor, som utbetalas antingen under

lifstiden eller vid dödsfall. Agent hr Henr. Lindroos, Alexandersgatan 36.

European, lifförsäkringssällskap i London, stiftadt 1819, meddelar försäkringar på lifstid eller vissa år, med eller utan andel i sällskapets vinst. Agent hr A. F. Bolin.

Northern Assurance-Company, lif- och brandförsäkringsbolag i London, stiftadt 1836 med en grundfond af 1,259,760 pund sterl. (inemot 32,000,000 mark). Agent hr handl. C. Luther, Unionsgatan 26.

North-British & Mercantile Insurance Company i London & Edinburg, stiftadt 1809, konstitueradt under kungligt privilegium och särskilda parlamentsakter. Tecknad grundkapital pund sterling 2,000,000, reservfond 2,233,927, 17, 7, motsvarande omkr. 118,000,000 mark. Afslutar försäkringar mot brandskada på fast- och lös-egendom. Generalagent för Finland hrr Hackman & komp. i Wiborg; agent härstädes hr handl. Carl Fredr. Blomberg. Södra Magasinsgatan 2.

Phoenix, eldförsäkringsbolag i London, stiftadt 1782, samt

Pelican, lif-assurance-kompani i London, stiftadt 1797, afsluta försäkringar mot eld och brand å all slags egendom samt lemna assuranser på lif, både med och utan andel i vinsten. Generalagent för Finland hr konsul Herman Donner, Kyrkogatan 2.

Bangården. Jernvägens Bangård med Stationshus och mekaniska verkstäder ligger i 2 stdsd. vid Gloviken. Vid bantågens afgang och ankomst äro väntsalarna i stationshuset för allmänheten tillgängliga. De ordinarie passageraretågen afgå härifrån hvarje e. m. kl. 4 och anlända till Tavastehus kl. $\frac{1}{2}$ 8. Ifrån Tavastehus afgå de hvarje morgon kl. 6 $\frac{1}{4}$ och anlända hit kl. 10. Godståg med 3:dje klassens passagerare afgå härifrån måndagar, onsdagar och fredagar kl. 8, 20 min. morgonen, och ifrån

Tavastehus ankomma hit dylika tåg tisdagar, torsdagar och lördagar kl. 8, 15 min. aftonen.

Banker. *Finlands Bank*, landets statsbank daterar sig från den 11 Dec. 1811, då den erhöill sitt första reglemente, under benämning „Vexel-, låne- och depositionskontor“. Dess verksamhet började med en primitiv fond af 1 million rubel silfver, enligt dåvarande myntfot motsvarande 2 millioner rubel banko assignationer, hvilka medel togos ur statsverkets öfverskott. Den 30 Maj 1817 utfärdades för inrättningen ett nytt reglemente, som utvidgade dess verksamhet och gaf den namnet *bank*. Af dess tillgångar bildades småningom en fond för utgifvande af sedelmynt, hvarjemte den öfvertagit förvaltningen af åtskilliga andra fonders behållningar. Dess utelöpande sedelstock uppgår numera till omkring öfver 23 $\frac{1}{2}$ millioner mark, till hvilkas säkerhet banken eger — andra tillgångar oberäknade — en metallisk valuta af mer än 11 $\frac{1}{2}$ millioner mark. — Bankens nuvarande lokal är i senatshusets sydöstra flygel och hålles öppen alla söcknedagar kl. 10—2 på dagen.

Förenings-Banken i Finland är grundad af ett aktiebolag om 30,000 aktier å 100 mark; började sin verksamhet den 1 Juli 1862 med ett grundkapital af 3,000,000 mark. Insättningarna i denna bank uppgå numera till 16 $\frac{1}{2}$ millioner mark och dess aktier stå 6 å 7 procent öfver pari. Dess lokal är i Riddarhusets nedra våning, till höger om ingången, och hålles öppen söcknedagarne kl. 10—2, utom lördagar då lokalen stänges kl. 1 på dagen.

Helsingfors' Sparbank, med sparbankers vanliga syftemål, att göra de mindre bemedlade folkklassernas små besparingar fruktbara, grundades den 19 Dec. 1825 af ett antal förmögna borgare, embets- och tjänstemän härstädes. Har sin lokal i stadshuset en trappa upp, der dess kontor hålles öppet alla helgfria lördagar kl. 6—8 e. m. Förvaltas af en direktion af 15 ledamöter, valda

af inrättningens grundläggare och principaler. Ger åt insättarne 5 procent med ränta på ränta, och tager för lån 6 proc. — Den 31 Dec. 1865 uppgick insättarnes antal till 1914, tillsammans egande en fond af 902,491 mark; sparbankens egen grundfond uppgick samma dag till 147,647 mark.

Biblioteker. *Universitetets allmänna Bibliothek*, i eget hus vid Unionsgatan, räknar omkr. 100,000 volymer och hålles under universitetets läseterminer öppet om onsdagar och lördagar kl. 11—2, de öfriga söcknedagarne kl. 11—1 på dagen; under ferierna är det tillgängligt endast tisdagar och torsdagar kl. 11—1; från den 15 Juni till den 15 Juli hålles biblioteket stängdt. Böcker utlånas endast åt kända och i staden bosatta personer samt få ej från staden utföras. Okända, som önska erhålla boklån, böra förete skriftlig förbindelse af någon känd person, att lånet i rättan tid återställles.

Universitetets ryska bibliotek, i universitetshuset nedra botten, hålles öppet onsdagar och lördagar kl. 1—2 på dagen. Innehåller omkr. 20,000 band rysk och polsk litteratur. Villkoren för boklån äro desamma som för allmänna biblioteket.

Student-biblioteket, Regeringsgatan 3, en trappa upp, med omkr. 12,000 band, tillhör studentkorpsen och är blott för den tillgängligt.

Folkbiblioteket, Regeringsgatan 13. Bibliotheket är grundadt genom frivilliga bidrag, öppnades den 7 Okt. 1860, eger omkr. 750 band svensk och finsk litteratur, beräknad till lektyr för de obemedlade klasserna, som gratis eller mot en afgift af 1 mark per år eller 12 penni per månad derur erhålla boklån. Hålles öppet för utlåning onsdagar och lördagar kl. 4—5 e. m.

Boklådor. Frenckell et Sons, Norra Esplanadgatan 19; P. Th. Stolpes, Unionsgatan 32; Wasenius & Komp:s, Alexandersgatan 30; G. W. Edlunds (antiqvarisk bokhandel),

Alexandersgatan 34; Th. Sederholms (förlagshandel), Fabiansgatan 14; Sederholm & Komp:s, Norra Esplanadgatan 23.

Boktryckerier: Finska Litteratursällskapet, förenadt med Lithografi, Kaserngatan 48; J. C. Frenckell & Sons, Norra Magasinsgatan 1; P. Widerholms arfv:s, Kaserngatan 38; Th. Sederholms, Kyrkogatan 8; H. C. Friis', Annegatan 11; Simelii arfv:s, Nylandsgatan 9; kejsarl. Senatens, i Senatshuset.

Botaniska trädgården tillhör universitetet och ligger inom allmänna promenaden eller Kajsaniemipark; vid sundet till Thölövikens och ändan af Unionsgatan. Har boningshus för professorerna i botanik, samt betydliga orangeribyggnader för kultur af exotiska växter. Står för besökande alltid öppen.

Brunns- och Badhuset, vanligen kalladt *Ulrikasborgs brunns- och badinrättning*, ligger i stadens sydligaste del, E6, vid stranden af Finska Viken, i hvilken man här har tillfälle till förträffliga sjöbad. Inrättningen tillhör ett aktiebolag, som 1834 kom till stånd och med ofantliga kostnader förvandlat den förut af kala klippor och sankar kärr bestående nejden till en leende park med träd- och blomsterplanteringar, förträffliga vägar och gångar, dammar o. s. v. Badhuset uppläts för allmänheten den 5 och brunnsinrättningen den 27 Juni 1838, och har sedan dess tidtals varit ganska talrikt besökt. Under hela 1840-talet voro isynnerhet förnämna personer från S:t Petersburg de egentliga och påräknade sommargästerna vid denna inrättning. Dessa österländska besök hafva numera försinat, så att blott undantagsvis en och annan fremling af föga rang besöker Helsingfors som brunns- och badort. Deremot hafva egna landsmän allmännare än förr börjat här söka bot för en rubbad helsa. Inrättningen är tilltagen i en icke obetydlig skala: badhuset hålles öppet från tidigt om våren till sena hösten och kan be-

tjena allmänheten med 200 bad om dagen och derutöver; i brunnshuset serveras från den 15 Juni till den 15 Aug. både varma och kalla artificiella mineralvatten af alla mera allmänt kända och begagnade sorter. Ett läsekabinett med flera in- och utländska tidningar förser gästerna med lektyr, och till deras nöje utföres under brunnstiden musik om morguarne, hvarjemte man är i tillfälle att mot en billig afgift deltaga i musikaliska samt i danssoireer, som hållas vissa dagar i veckan. Med staden underhålles hvarje halftimme en beqväm, billig och snabb förbindelse af några små ångbåtar. En kägelbana, en stundom begagnad sommartheater, samt butiker till försäljning af seltersvatten och limonad finnas i parken, uti hvilken äfven trenne jordbatterier ännu qvarstå sedan sista orientaliska kriget, af hvilket också denna inrättning hade en liten känning. Under bombardementet den 9 och 10 Aug. 1855 nedföllu i parken ungefär ett dussin bomber, af hvilka tvenne ganska mycket skadade några rum i badhuset och en tredje borrhade ett stort hål i taket af ett bland fruntimmerssimhusen; de öfriga gjorde blott större eller mindre gropar i jorden. — Den del af terrängen, som ej upptages af parken, är upplåten till byggnadsplats för täcka villor, i hvilka fremlingar för brunn- och badtiden lätt kunna erhålla beqväma bostäder. Bland villorna utmärka sig de så kallade *Kalliolinna* och *Rauhaniemi* genom den egendomliga medeltidsstil, i hvilken de äro uppförda.

Börsen. Sedan 1863 har stadens handelskorps sammanslutit sig till en *börsförening*, som regelbundet hvarje onsdag och lördag kl. $\frac{1}{2}$ 11 — $\frac{1}{2}$ 12 f. m. sammanträder till börstimme å Kleinehs hotell, samt hvarje thorsdags afton kl. 7—9 samlas för att diskutera hvarjehanda frågor.

Dårhus. *Lappviks dårhus*, 2 verst v. om staden, för mottagande och vård af sinnessvaga från alla delar af landet. Får blott med läkarens tillåtelse besökas.

Esplanaderna, offentliga promenader med en mindre restauration; taga sin början vid södra hamnen och sträcka sig i en trubbig vinkel till Esbo-tull.

Fysiska kabinettet, se Universitetet.

Gammelstaden, 5 verst norr om Helsingfors vid mynningen af Wanda å; platsen der staden 1550 ursprungligen anlades och der den förblef tills den 1642 flyttades till sin nuvarande plats.

Gasverket, vid Esbo-tull, C2, för produktion af trädgas, hvaraf något öfver 9 millioner kubikfot för offentligt och enskildt behof under hvardera af de två sednaste åren konsumerats. Öppnades om hösten 1860, då gaslyktor onsdagen den 14 Nov. första gången brunno i H:fors.

Gloet och **Glostrand**, benämningar, hvarmed i dagligt tal vanligen betecknas den del af 2 stadsdelen, som fordom utgjorde den numera utfyllda Gloviken.

Hoteller af första klassen äro Societetshuset och Kleinehs hotel, båda belägna vid Salutorget; Hotel de Poste eller Gästgifveriet, Mikaelsgatan 21, Meijers hotel, Fabiansgatan 10, samt flera andra anspråkslösare lokaler och „Rum för Resande“ annonsera sig dessutom tätt och ofta i tidningarne.

Hypotheksföreningen började sin verksamhet med ingången af år 1862, och från den tiden till den 31 Dec. 1865 hade föreningen beviljat inalles 1837 lån om tillsammans 15,502,300 mark. Dess lokal är i Riddarhuset, nedra, botten, till venster om ingången; hålles öppen alla helgfria dagar kl. 9—11 f. m.

Jernvägen, se Bangården.

Junkarskolan, vid Elisabeths-torg, E1, läroanstalt för bildande af officerare för de i landet förlagda ryska truppernas behof.

Kajaniemi, C1, värdshus inom Allmänna Promenaden i stadens nordligaste del, med ett täckt läge på en udde i Glo- och Thölö-vikarne tätt invid jernvägen, hvars stor-

artade bank nu genomskär den sednare viken. Namnet härleder sig från demoiselle Katharina Wahllund, en på sin tid ansedd värdshusidkerska, hvilken 1836 mot vissa frihetsår uppförde de härvarande bygnaderna och der öppnade restauration. Frihetsåren gingo ut om hösten 1854, då Kajsaniemi tillföll staden, som nu är dess egare och mot arende öfverlätit det åt nuvarande innehafvarinnan, hvilken redan derförinnan efter mamsell Wahllunds död innehade det i flera år. Den omgifvande Allmänna Trädgården, vanligen kallad Kajsaniemi Park, anlades af staden och blef fulländad 1837; sättet, på hvilket dess underhåll i sednaste tid blifvit utfördt, har gifvit allmänheten skäl till många anmärkningar. Parken utgör eljest för stadsboerne en mycket omtyckt promenad under den vackra årstiden, då äfven värdshuset räknar sina flesta besökande. Utom värdshuset finnes inom parken, på en kulle gentemot ingången, ett litet hvitmenadt stenhus, egentligen uppfördt till magnetiskt observatorium, men som sådant aldrig begagnadt. Vid stranden af Thölövik anträffas på en kulle, omgifven af lefvande häckar, ett obearbetadt gråstensblock med en hemlighetsfull inskription. Platsen kallas frimurarens graf och utgör en vård öfver major Granatenhjelm, född den 1 Maj 1708 och död den 13 Dec. 1784 samt här begrafven. Om hans karakter och lefnad erhålles åtskilliga upplysningar ur den romantiserade berättelsen „Frimurarens Fosterson“, tryckt i Helsingfors 1864, ur hvilken äfven flera notiser om Helsingfors för hundra år sedan kunna inhemtas.

Kampen och **Kampmalmen**, benämningar på den högt belägna vestra delen af staden, som upptages af en del af 4:de stadsdelen.

Kommissionskontor, Richardsgatan 1, öppet kl. $\frac{1}{2}$ 9—10 f. m., betjenar allmänheten med anskaffande af alla slags upplysningar, äfvensom med försäljning och uppköp af

fastigheter, varuförsäljning för landtmän, lånetransaktioner m. m. dyl. allt mot en mycket låg procent.

Kommunikationsmedel. För färder till lands finnas hyrkuskar eller s. k. *Iswoščikar* vanligtvis dygnet om att tillgå på stadens gator och öppna platser. Enligt taxa böra de för hvarje enkel färd inom staden, utan afseende på afståndet, erhålla 40 penni; nattetid dubbelt. Vid åkning på tid erlägges 1 mark 20 penni per timme och 80 penni för halftimme; nattetid efter öfverenskommelse. — Sommartid underhålles dagligen täta förbindelser sjöledes från staden till Ulrikasborgs badhus, fästningen Sveaborg samt en mängd holmar och platser i stadens omgifningar medelst flera små ångbåtar.

Konstföreningen, finska, stiftad 1846, firar sin årsdag den 10 Mars, då premier utdelas och utlottning af konstalster verkställas. Föreningens lokal är Fabiansgatan 20, en trappa upp. Utom den ordinarie expositionen af inlemnade konstprodukter, som hvarje vår en längre tid eger rum, äro föreningens egna samlingar af taflor och gipser hvarje fredags middag kl. 12—2 kostnadsfritt tillgängliga för hugade åskådare.

Konstnärsgillet, en förening af i staden bosatta artister, literatörer och konstvänner, som sedan hösten 1863 hvarannan vecka för gemensamt nöje någon aften samlas å Kleinehs hotell och den 5 Febr. firar en årsdag.

Kronohagen, en ofta förekommande benämning på nö. delen af staden eller 1 stadsdelen.

Kyrkor eger Helsingfors jemförelsevis få och otillräckliga, hvarföre äfven fråga varit väckt om anskaffande af medel till en ny kyrkobyggnad. De kyrkor, som nu finnas, äro:

Nikolaikyrkan vid Senatstorgets norra sida på en terrass 61 fot öfver hafvet, upp till hvilken från torget leder en kolossal trappa af granit. Kyrkans grundform är det likarmade grekiska korset, byggnadsstilen rénaissance och utrymmet beräknadt för 2—3000 personer; dess mel-

lersta höga torn synes 6 mil ut på hafvet och tjenar sjöfarande till kännemärke. Kyrkan har ett orgelverk om 54 stämmor, gasbelysning samt kan den kalla årstiden uppvärmas. Altartaflan, målad af ryske hofmå-laren Neff, föreställer Kristi grafläggning. Kyrkan uppbyggdes med statsmedel och skänktes åt församlingen, samt åtnjuter till sitt underhåll ett årligt statsanslag af 500 tunnor spanmål. — Grundläggningen af detta tem-pel skedde med stora högtidligheter 1830 vid en af Lu-therska kyrkans sekularfester. Den 25 Juni nämnde år firade äfven Finland minnet af Augsburgiska Bekännelsens 300-åriga tillvaro. I Helsingfors begicks denna årsdag med högtidlig gudstjenst i stadens dåvarande enda lu-therska, nuvarande Gamla kyrkan på Kampen. Senatens ledamöter, civila tjänstemanna-korpser, presterskap, skol-lärare, stadens äldste m. fl. samlades i senatshuset och aftågade i procession till kyrkan. Efter gudstjensten tå-gade processionen till den utsedda platsen för det nya templet. Stiftets biskop, d:r Molander, höll ett tal och gaf tillkänna, att en kyrka här skulle uppföras, hvilken komme att bära namn efter den helige Nikolaus. Der-efter lades grundstenen, i hvilken en låda infogades, in-nehållande ett exemplar af alla mynt i guld, silfver och platina, som det året blifvit slagna i Ryssland, samt me-daljen öfver Kejsar Nikolai kröning. Lådan inmurades af biskopen samt de öfriga närvarande höge embetsmän-nen. — Vid grundläggningen antogs, att kyrkan redan efter några år kunde blifva färdig till begagnande. Dess byggnad räckte dock inemot 22 år. Vid universitetets ju-belfest 1840 var den så tillvida fulländad, att den kunde provisoriskt inredas och promotionerna här förrättas. Fullt färdig blef den dock först 1852, då den söndagen Sexa-gesima den 15 Febr. af framl. biskop Ottelin högtidligen invigdes, och åt församlingen öfverlemnades.

Gamla kyrkan, på Kampen vid Andreægatan, C3, af

träd. Uppförd 1826 för omkr. 1500 personer, har gasbelysning och en altartafla af hofmålaren Ekman, föreställande huru Kristus välsignar barnen; fråga har varit om dess förseende med värmningsapparater. Den kyrkan omgifvande kyrkogården, fordom begagnad som begravningsplats, är numera förändrad till promenad.

Tyska kyrkan, af sten, på Ulrikasborgsbergen vid Unionsgatan, beräknad för 500 personer; invigd årsdagen af slaget vid Lützen, Allhelgona söndagen d. 6 Nov. 1864.

I dessa trenne kyrkor förrättas luthersk gudstjenst, i de två förstnämnda på finska och svenska språken, i den sistnämnda på tyska. Gudstjensterna taga sin början: i Nikolai-kyrkan finska högmessan kl. 8 f. m. svenska d:o kl. 12, finska aftonsången kl. 4 e. m. svenska d:o kl. $\frac{1}{2}$ 6 e. m.; i Gamla kyrkan svensk högmessa kl. 10 f. m. svensk aftonsång kl. $\frac{1}{2}$ 6 e. m.; i tyska kyrkan högmessa kl. 11 f. m. — I gardesbataljonens och sjöekipagets kaserner finnas dessutom kyrkor för de finska truppersnas behof.

Grekisk-ryska kyrkan, vid Unionsgatan, nära invid Nikolai-kyrkan; har numera blifvit otillräcklig för den tillvexande församlingen, hvarföre en rymligare är under byggnad på Skatudden.

Katholska kyrkan, vid ingången till brunnsparken, invigd söndagen den 17 Sept. 1860, af en katolsk domprost, som för detta ändamål tillkallades från Reval.

De ibland ryska garnisonen befintliga judar och muledaner verkställa sina gudstjenstliga förrättningar uti upphyrda privata lokaler.

Laboratorium, se Universitetet.

Lithografier: F. Poléns, förenad med finska litteratursällskapets tryckeri, Södra Esplanadgatan 14; F. Lievendals, Södra Esplanadgatan 18.

Mineraliekabinettet, se Universitetet.

Museer, se Universitetet.

Musikhandlare: L. Beuermann, Unionsgatan 30; H. Paul, Norra Esplanadgatan 29.

Myntuset, på Skatudden, E3. Besökande kunna med Direktorns tillåtelse och beledsagade af någon bland betjeningen få åse operationerna vid myntningen.

Myntkabinettet, se Universitetet.

Narinken, öppen plats för månglerskor och försäljerskor af gamla klädesplagg, bakom Nikolaikyrkan vid Nikolaigatan.

Nystaden, en stundom begagnad benämning på 5 stadsdelen.

Obeliskan, det enda offentliga monument i Helsingfors, af röd-slipad granit, upprest på hamntorget till minne af kejsarinnan Alexandra Feodorownas landstigning derstädes den 10 Juni 1833.

Observatorium, se Universitetet.

Palatset, vid Hamntorget, E3. Besökande ega vända sig till palatsets föreståndare, friherre Nordenstam, för att erhålla skriftlig tillåtelse, vid hvars uppteende palatsets betjening förevisar de kejsersliga rummen.

Posthuset, Nikolaigatan 6, innehåller lokal för postdirektionen samt för postkontoret, hvilket hålles öppet för mottagande af bref alla söcknedagar kl. 9—11 f. m. samt för utlemnande af bref alla söcknedagar kl. 9—12 f. m. och 5—6 e. m. äfvensom sön- och helgedagar kl. 8—9 morg. Lådor, af mörk färg, för mottagande af stämplade bref finnas uthängda i alla delar af staden; de tömmas på tider, som på lådorna finnes angifvet. — Frimärken försäljas såväl å postkontoret som i Frenckell & Sons bokhandel.

Sedan den 1 Mars innevarande år finnes en *Stads-post* i verksamhet, som befordrar bref till alla delar inom staden och för närvarande har 22 lådor af ljusröd färg för mottagande af bref, fördelade på olika punkter i staden. Lådorna tömmas kl. 8, 10 och 12 f. m. samt kl. 4 och 6 e. m., sön- och helgedagar tömmas de kl. 10 f.

m. och 4 e. m. Frimärken å 10 penni säljas å stadens samtliga apothek samt i de handelsbutiker, som äro närmast intill lådornas uthängningsställen.

Renskrifningsbyrå, Bulevardsgatan 15, utför alla slags renskrifningsarbeten äfvensom korrekturläsning.

Riddarhuset, Mariegatan 6, hvarest Brandstodsbolaget för landet, Föreningsbanken och Hypotheksföreningen för närvarande hafva sina lokaler. Bel-étagen upptagas af den vackra Riddarsalen, hvars väggar prydas af alla nu lefvande och introducerade finska adeliga ätters vapensköldar. I förrummet till riddarsalen finnes den af hofmålaren Ekman målade taflan öfver landtdagens i Helsingfors öppnande af kejsar Alexander II.

Senatshuset en af de betydligaste byggnader, Helsingfors har att uppvisa, bildar en rektangel af 186 alnars längd och 140 alnars bredd, och innesluter ett helt qvarter på Senatstorgets östra sida. Här finnas lokaler för senatens alla departementer och expeditioner äfvensom för en mängd centrala embetsverk, för banken, Nylands länestyrelse, chartæ-sigilatæ-kontoret m. m. I hufvudbyggnaden, en trappa upp märkes senatens plenisal med den kejsarliga thronen samt porträtt af kejsar Nikolai I. I förmaket till detta rum är den af R. W. Ekman målade taflan öfver Borgå landtdag uppställd. I samma våning finnes äfven ekonomie-departementets plenisal med porträtt af kejsar Alexander II, ett annat rum, tillhörande samma departement, med porträtter af de fordne finske generalguvernörerne Barclay de Tolly, Steven-Steinheil, Zakrewsky, Menschikoff och Berg, samt justitiedepartementets plenisal med porträtt af kejsar Alexander I. De kejsarliga porträtterna äro i kroppsstorlek.

Sjukhus. Det fordom universitetet underlydande Kliniska Institutet samt det hufvudsakligen för Nylands län afsedda allmänna Hospitalet äro numera förenade till en enda sjukvårdsanstalt, *Allmänna Sjukhuset i Helsingfors*, som

har sina byggnader vid Unionsgatan i qvart. Geten, och sorterar under medicinalöfverstyrelsen. Sjukhuset har fem afdelningar, för hvilka professorerna i medicinska fakulteten äro föreståndare, bör enligt stat hafva 350 sjuksängar, och mottager efter utrymme och föreståndarnes bepröfvande sjuka från alla delar af landet; fattige erhålla friplats efter utrymme. Sjuke anmälas uti inrättningens mottagningsrum, den tid föreståndarne enligt tillkännagifvande sig der infinna. — Personer, som önska besöka patienterne, hafva fritt tillträde om eftermiddagarne.

Feberlasarettet, Bergmansgatan 19, D5, en icke län-gesedan af stadens borgerskap öppnad sjukvårdsinrättning, der smittosamma sjuka, som i de allmänna sjukhusen ej mottagas, mot en billig afgift erhålla herberge och vård.

Sjukhemmet, Wladimirsgatan 54, en vårdanstalt för obotliga sjuka, tillkommen genom enskildas frivilliga bidrag; har nyligen trädt i verksamhet. — De i staden förlagda ryska och finska trupperna hafva egna sjukinrättningar och hospitaler.

Skeppsdocka, den första i Finland, genom en privat mans företagsamhet under anläggning vid Rödbergen, A5; dock torde arbetet derå numera hafva afstannat.

Societetshuset, se Hoteller.

Stationshuset, se Bangården.

Sveaborg, en af Europas namnkunnigaste fästningar, ligger ungefär 5 verst sydost om Helsingfors, vid inloppet till dess hamn, på 6 klippor af föga omfång, som derförinnan buro namnet *Wargskären*. Sveaborg är en fästning af första rangen, med omkr. 900 kanoner på vallarne, och torde erfordra till sin fullständiga bemanning en garnison af 10,000 man; i fredstider är besättningen vanligen 5—6000 man.

Det var denna fästning, Sverige med en kostnad af

25 millioner riksdaler vid medlet af förra seklet började uppföra till försvar mot sin mäktigaste granne, sedan de föregående krigen beröfvat det dess fordna skyddsmurar. Efter hvarjehanda förslager och en liten början att befästa Helsingfors, adopterade man fältmarskalken m. m. grefve Augustin Ehrensvärds plan, samt anförtrodde honom dess utförande, att på de kala och oansenliga Warg-skären uppföra en stor vapenplats jemte hamn, varf, dockor m. fl. inrättningar för en skärgårdsflotta, också en skapelse af honom. Byggnaden påbörjades 1749 och fortgick inpå 1770-talet, då fästningen var fulländad till det omfång, hvori den ännu befinner sig, ehuru icke allt lärer blifvit utfördt som till Ehrensvärds plan ursprungligen hörde. Under sednaste krig, åren 1854—56, uppfördes väl på de straxt invid Sveaborg österut belägna holmarne *Skanslandet*, *Kungsholmen* och *Sandhamn* samt på den vesterut mera afsides liggande holmen *Harakka*, hvarjehanda försvarsverk, hvilka dock mera hade karakteren af batterier än egentliga befästningar, och ej heller sedermera blifvit underhållna; kunna derfore ej räknas till fästningen.

Ehrensvärds snille gjorde Sveaborg till ett mästerverk i befästningskonst, och då redan läget anses vara af naturen synnerligen gynsamt för försvar, har denna fästning fått rykte om sig att vara ointaglig samt kallas ofta och gerna „Nordens Gibraltar“. Hufvudfästningen upptager de fyra holmarne *Wargön*, fästningens centrum med Ehrensvärds graf i midten, *Stora Öster-Svartö*, *Lilla Öster-Svartö* och *Vester-Svartö*, mellan hvilka båda sistnämnda ligger ett litet verk *Löven*. Afskild från dessa holmar ligger vesterut ett mindre utanverk *Långörn*, som skall hålla fästningen säker på den sidan. Söderut från hufvudfästningen framskjuter det stora och starka utanverket *Gustafs-Svärd*, med kanoner i flere hvarf ofvanför hvarandra. På den bredvidliggande holmen *Skanslandet*

lär ett tredje utanverk varit af Ehrensvärd tillämnadt, men har aldrig blifvit uppfördt. Skanslandet skall hafva sitt namn deraf, att der fordom funnits en jordskans. Eljest kallas denna holme äfven *Båkholmen*, emedan der före Sveaborgs uppbyggande fanns till sjöfarandes vägledning en båk uppförd, numera flyttad längre bort, till *Gråhara*. Båkholmen underlyder fästningen och begagnas till begravningsplats för dess garnison. Mellan denna holme och Gustafs-Svärd går den trånga och krokiga farleden, den enda som större skepp kunna begagna för att komma in till Helsingfors; mindre fartyg kunna äfven passera mellan Långörn och fasta landet. Längre österut mellan holmarne finnas väl flere sund, men begagneliga blott för båtar och smärre ångfartyg samt dessutom genom försänkningar lätt gjorda fullkomligt impraktikabla, så att hvarken vän eller fiende från sjösidan kan komma in till Helsingfors, annorlunda än under Sveaborgs kanoner.

Sedan sin tillkomst har Sveaborg, under de krig som hemsökt vårt fosterland, tvenne gånger varit utsatt för fienders angrepp, och ingendera gången försvarat sig på något utmärkande sätt, utau att sådant dock det ringaste förmått minska dess renommé som ointaglig fästning. Första angreppet skedde i Mars månad 1808 och inskränkte sig till en några dagars kanonad, som ledde till en konvention och derefter till fästningens öfverlemnande åt belägrarne. Andra angreppet var ett nära två dygns bombardement i Augusti 1854, och blef för Sveaborg i så måtto ett eldprof, att alla träbyggnader samt en mängd upplag, magasiner och förråder, som inom dess murar funnos, lades i aska. — Ett tredje krig, åren 1788—90, har Sveaborg visserligen bevittnat, men ehuruval ryska flotterna då tidtals voro de herrskande på sjön samt stundom höllo den svenska instängd, förmåles dock ingenstädes, att man skulle gjort något försök mot Sveaborg eller ens aflossat ett skott mot dess murar. De två

fiendtliga påhelsningarne torde förtjena en närmare beskrifning.

De första dagarne af Mars 1808 inryckte ryssarne i Helsingfors, och genast blef äfven Sveaborg omringadt. Dess besättning uppgick till 7,500 man, angriparne voro i början knappt tredjedelen, och under hela belägringen voro de aldrig fullt jemstarka med besättningen. Detta ringa antal trupper hos de belägrande äfvensom brist på nödigt artilleri, instrumenter och redskap tillät dem ej att ens tänka på en regelbunden och systematisk belägring, utan tyang dem att inskränka sig till ett bombardement. Belägringskorpsen anfördes i början af general Rajewski, tills den unge och förslagne Kamenski erhöll befälet. Sjelfva belägringsarbetena och — hvad här var ännu viktigare — underhandlingarne med befälet inom fästningen leddes af ingenjör-generalen van Suchtelen. Mot fästningen uppfördes tre batterier, ett på ändan af Skatudden och tvenne i nuvarande Brunnsparken; dessutom fanns ett rörligt batteri, som hvarje natt på isen närmade sig fästningen, ofta på karteschhåll, och mycket oroade dess besättning. Inalles opererade mot Sveaborg 16 mörsare och 30 kanoner, eller 46 artilleripjeser, medan trupper stodo uppställda på stränderna samt infanteri- och kavalleriposter omgäfvö fästningen på alla sidor, och isynnerhet nattetid genom utskickade trumslagare och skarpskyttar höllo dess besättning i ständig oro. Den 17 Mars kl. 2 e. m. öppnade de belägrande elden, som af fästningen lifligt besvarades, till stor fara för Helsingfors, der 48- och 60-pundiga kulor började nedfalla och skadade husen; en genomborrade sjelfva rådhusets vägg. De belägrande önskade naturligtvis gerna rädda denna stad och öppnade till den ändan underhandling med kommandanten. Och denne lät verkligen öfvertala sig att icke skjuta på staden, mot det att fienden flyttade sina batterier litet åt sidan. Helsingfors blef derigenom en

neutral ort, der de belägrande i all sköns beqvämlighet fingo inrätta åt sig artilleripark, hospitaler och magasin samt hafva skydd under den bistra vinterkölden. Skjutningen fortgick nu i fem dagar, då kommandanten begärde underhandla. Han önskade stillestånd på två månader, Suchtelen svarade, att „klokheden tycktes fordra, att öfverlemna fästningen åt oss.“ De belägrandes egen historieskrifvare medger, att ett sådant förslag till chefen för en fästning af första rangen, mot hvilken man ej ens hade tillräckligt antal trupper och belägrings-artilleri, „kunde synas besynnerligt“, men — — — Också torde kommandanten då ännu ej insett „klokheden“ i förslaget, ty han drog sig åter inom fästningen, och bombardementet fortsattes med mera liflighet.

Den 2 April, efter inalles 12 dagars skjutning, hade de belägrande förbrukat 425 bomber, 271 brandkulor, 400 granater och 469 kulor, eller tillsammans 1,565 kastkroppar, på hvilka fästningen svarat med 2,477 skott. Verkningarne af denna kanonad voro, att inom fästningen några tak blifvit skadade, några obetydliga eldsvådor utbrutit, men genast blifvit släckta, samt att 1 officer och 5 man blifvit dödade, 1 underofficer och 31 man svårt sårade samt några flere mindre skadade. Detta var dock något. Också fann fienden angeläget vara att sagde dag på e. m. till fästningen affärda en parlamentär, hvilken förkunnade, „att händelserna bevisade våra batteriers *förkrossande* verkan, att det tunga artilleriet snart skulle anlända, att våra trupper brunno af otålighet att storma“, att — att — att „följaktligen klokheden fordrar att antaga våra propositioner.“ Kommandanten måtte funnit allt detta mycket grundadt, ty han rapporterade sedermera till sin konung, att då fästningen ännu icke var riktigt färdig, att då den egentligen var beräknad för sommarattacker, men man nu hade full vinter, att då krutet hade en alldeles för strykande åtgång, — så var

„krigsäran ej fördunklad genom det försvar denna fästning redan gjort.“ Derföre sammankallade han genast ett krigsråd af 17 personer, och resultatet af deras öfverläggning blef, att de belägrandes propositioner verkligen antogos och en konvention den 6 April undertecknades på den lilla holmen *Lånnan*. På grund af denna konvention upphörde alla fiendtligheter genast och fästningen skulle öfverlemnas åt de belägrande den 3 Maj, ifall ej derförinnan en hjälp af minst 5 linjeskepp influtit i dess hamn, något som väl ingen på allvar lär ha hoppats, emedan sjöfarten i mannaminne ej kunnat börja så tidigt och isen, då konventionen undertecknades, var 24 tum tjock samt kölden skarp. Och på det denna konvention skulle vara allvarligt menad afträddes åt de belägrande genast *Långörn* för alltid samt *Vester-Svartö*, *Löwen* och *Lilla Öster-Svartö* till den 3 Maj, då de skulle återställas, ifall hjälpen verkligen ankommit.

Hos besättningen väckte denna konvention besynnerliga tankar och känslor: man trodde att derunder dolde sig en djupt beräknad krigslist; så otroligt föreföll det, att man skulle öfverlemna det ointagliga Sveaborg efter några dagars skottvexling. Men den 3 Maj nalkades och det blef för enhvar tydligt, att öfverlåtelsen verkligen skulle ega rum. Missnöjet blef dervid allmänt, planer uppgjordes bland befälet att bemäktiga sig kommandanten och hans rådgifvare, och ett formligt myteri höll på att utbryta. Men brist på enig rådighet, brist på beslutsamhet, och framför allt brist på en person med anseende och kraft, som skulle ställt sig i spetsen för förehafvandet — gjorde allt om intet. Den vanärande stunden kl. 12 på dagen den 3 Maj 1808 var inne. Sorg och förtviflan målade sig i de flesta ansigten; alla fälde tårar, befäl, soldater, hustrur och barn. Några hundrade man i sender af garnisonen vandrade denna och de följande dagarna öfver den vattensjuka och vårsvaga isen

under krigsmusikens klang till Helsingfors, der de belägrande stodo uppställda på stranden. Man gjorde ömsesidig honnör, hvarefter de utkomne under förbannelser och tandagnislan nedlade sina vapen, dem de krossade eller bortkastade, inför den fåtaliga och vid denna syn förstummade och häpna segraren. Samtidigt med trupperne uttågade folk af hvarjehanda slag, qvinnor och barn som i fästningen funnits. Sist kom kommandanten med nycklarne och fanan. Han hade för allan tid inskrifvit sitt namn i häfderne, och gick nu att i landtlifvets lugn läsa, huru Palafox vid samma tid dit inskref sitt. Den 8 var allt utrymdt och ombytt, ryska flaggan hissades, 101 kanonskott lossades, te Deum afsjöngs vid Ehrensvärds graf och fästningen bestänktes med vigvatten.

Sålunda bestod Nordens Gibraltar sitt första prof och föll jemte mer än 2,000 kanoner, 340,000 kastkroppar, 110 krigsfartyg och otalig annan materiel i eröfrarens hand. I S:t Petersburg firade man denna eröfring med en särskild fest. Kejsrerliga familjen begaf sig i procession till Isaks-kyrkan, dit alla som hade tillträde till hofvet samt corps diplomatique samlades till gudstjenst, hvarefter trupper paraderade förbi Peter den Stores monument och gäfvö honnör åt den, hvars afsigt varit, att flytta ryska rikets gräns till Bottniska Viken. För eröfringen belönades kommenderande generalen grefve Buxhøwden med S:t Georgs ordens 2 klass, hvarmed han dock ej var fullt belåten, förmenande, att han bordt erhålla 1 klassen; Suchtelen, som ledt belägringen och underhandlingarna erhöll S:t Wladimirs ordens 1 klass. Buxhøwden hade till belöning rekommenderat äfven en hel hop generaler och officerare, men framställningen lemnades utan afseende, „ty“, skref krigsministern grefve Araktschejeff, „kejsaren har behagat anse, att vid fästningens eröfring trupperna icke synnerligen deltog, och tillskrifver framgången endast er skarpsinnighet.“

Sveaborg hade sålunda lätt nog kommit i händerna på just den makt, mot hvilken det egentligen var bygd. Det såg nu inemot ett halft sekelt förflyta i fred och lugn, och man förmodade knappast mera att det ännu ytterligare kunde behövas som fästning. Hela nordens var omgestaltad, för Ryssland var Sveaborg ett fäste af jemförelsevis sekundär vikt, och torde därför ej blifvit underhållet med den kostnad och omsorg, som en så betydande vapenplats skulle erfordrat. Men plötsligen utbröt det sednaste orientaliska kriget 1853, och tog snart den vändning, att äfven nordens blef indraget inom dess buller. Sveaborg blef åter en fästning af vikt, 50-åras försummelse godtgjordes med all ifver, bristfälligheter reparerades, nya kanoner anskaffades, på de närbelägna holmarna uppfördes försvarsverk, som skulle komplettera det hela, en ny kommandant, generallöjtnanten vid ingenjörerna hr Sorokin, tillsattes, i sundet vid Gustafssvärd posterades ett aftackladt linjeskepp och vid Långörn ett annat, och Sveaborg kunde återigen med stolthet säga åt ovännen „kom hit“. Hela sommaren 1854 förgick emellertid utan att vestmakterna gjorde något försök att angripa fästet; amiral Napier kryssade med en talrik engelsk flotta omkring i Finska Viken och utanför Sveaborg syntes ofta flere eller färre af dess fartyg, men i någon skottvexling inlät de sig icke. En stor del af sommaren 1855 förled på samma sätt, men i början af Augusti vände sig krigets åskor äfven emot Sveaborg, som för andra gången fick vidkännas ett bombardement. Enligt all sannolikhet hade fienden med detta bombardement ej ett så allvarligt syfte som 1808, men angreppet var dock i sig sjelf vida allvarsammare. Hade man förra gången under inemot tvenne veckor afskjutit 1500 skott, så afsköt man nu inom mindre än två dygn det tiodubbla antalet och verkningarna blefvo äfven ansenliga nog.

Den 6 och 7 Aug. 1855 ankommo till vattnen vester om Sveaborg under amiralerna Dundas och Hamelin de engelska och franska flottorna, inalles nära 80 segelstarka, ty enligt officiella rapporter utgjordes de af 10 linjeskepp, 7 fregatter, 7 ångare, 2 korvetter, en brigg, 20 bombarder — deribland 4 af egendomlig konstruktion —, 25 kanonbåtar, 2 jakter och 3 transportfartyg. Rangskuppen kastade ankar vid holmarne Rönnskär, der de hela tiden förblefvo fredligt liggande utan att inlåta sig i någon kanonad. Mot Drumsö vesterut, som under kriget hölls besatt af ryska trupper, samt mot Sandhamn på östra sidan detacherades några större och mindre fartyg. Detta skedde den 8 Aug. då äfven bombarderna och kanonbåtarna rangerade sig i tvenne långa linjer i riktning från nnv. till sso. eller parallelt med Sveaborgs yttre fästningsverks direktion, och på ett afstånd af ungefär 3 verst ifrån fästningen, så att de små hällarne Långör, Abrahamsholm, Nyräntän etc. lågo uti linjen. På Långör uppfördes ett batteri för några mörsare, under fransk flagg, och servisen hade tid att under bombardementet inhugga i klippan en inskription, innehållande datum samt namn på några officerare. Alla mäster, rår och stänger på de i linje ordnade fartygen nedtogos, och man kunde tydligen se, att de beredde sig till aktion. Thorsdagen den 9 Aug. kl. 7¹/₄ morg. tog denna äfven sin början med ett bombardement mot tre särskilda punkter: Drumsö, Sveaborg och Sandhamn. Mot Drumsö voro en korvett och två fregatter detacherade, hvilka flere gånger öppnade eld mot holmen samt äfven sände ut roddbåtar för att försöka en landstigning. Sådant blef dock hvarje gång genom truppernas handgevärseld tillbakavisadt. Deremot lyckades fienden genom sina projektiler tända eld på en optisk telegrafstation, som då fanns på ön, och denna blef äfven förstörd, dock ej svårare än att den följande dag åter kunde begagnas. Skogen antändes äfven genom

skjutningen, men elden blef snart släckt. — Mot Sandhamn vände sig två linjeskepp och en fregatt, hvilka fortforo med sin skjutning ända till middagen, då de drogo sig tillbaka. Äfven de blefvo tillbakavisade hvarje gång de försökte komma närmare land.

Dessa anfall på flyglarna voro dock af föga betydhet, troligen blott afseende att draga uppmärksamheten från hufvudsaken, Sveaborg, mot hvilket nu ungefär 100 eldgap voro riktade och i 46 timmars tid öfversällade det med eld och död. Enligt egna uppgifter använde engelsmännen vid detta bombardement 4,600 13-tums bomber och omkr. 9000 andra bomber, fransmännen åter 4,150 projektiler, deribland 2,828 bomber, inalles således 17,750 kastkroppar. Deruti äro icke de kongrevska brandraketter inberäknade, som under nätterna i otalig mängd kastades in i fästningen. I förstone riktades skotten mot batteriet på holmen Harakka och mot Långörn, men vände sig snart nästan uteslutande mot det egentliga Sveaborg, som nu fick mottaga hundradetals skott hvarje timme, raketterna oberäknade. Bombardementet fördelade sig dock så, att under dagarne egentliga skott användes, och då så tätt, att midt på dagen skotten gingo ända till 600 i timmen och derutöfver. Till natten minskades skjutningen betydligt, utan att likvisst totalt upphöra, och nu insändes de förhärjande, långsvansade och fräsande raketterna. På all denna massa af kastkroppar svarade fästningen — intet eller nästan intet. Nordens Gibraltar låg der ett stort och lätt träffadt mål för härjaren, dess 900 kanoner voro tysta och aflossade blott då och då ett skott med föga verkan. Ty fienden var oåtkomlig. De bombarderande fartygen voro små, höjde sig knappt en fot öfver vattnet, ständigt i rörelse och — hvad värst var — utom skotthåll för fästningens längst skjutande kanoner. För Sveaborg återstod blott att lida och tåla och att någon gång, när ett fartyg trädde ur linjen och

försökte komma närmare, med ett eller annat skott afvisa dess närgångenhet.

Verkningarne af denna olika strid kunna lätt inses. Fienden led ingen annan skada, än den hans egen skjutning förorsakade, ty flere hans mörsare sprungo och bombarderna skadades alla mer eller mindre genom skakningen. Sveaborg deremot härjades af lågorna på ett förfärande sätt. I början lyckades man släcka elden innan den fick tid att gripa omkring sig. Men snart blef bomkastningen så tät, att brandkomandonas ansträngningar ej mera kunde hindra eldsvådorna. Från kl. 10 f. m. den 9 Aug. då den första större eldsvådan utbröt ända till bombardementets slut var Sveaborg en glödande ugn, hvars lågor isynnerhet under de mörka höstnätterna spridde ett förfärande sken. Inom fästningen funnos då, isynnerhet på Stora Öster-Svartö en mängd små trädhus, bebodda af folk, som ej tillhörde den egentliga garnisonen, vidare magasinier med utrustningspersedlar för flottan, upplag af ved, virke m. m. Allt detta erbjöd mycken näring åt lågorna, som genom den häftiga skjutningen ständigt underhöllos och därför äfven grepo omkring sig med ohejdad fart. Äfven några af de äldre stenkasernerna blefvo antända och mer eller mindre skadade. Kl. något öfver 12 på dagen hördes en förfärande explosion, som med sitt dån öfverröstade bombernas täta och skarpa knallar och räckte i par minuter. I Helsingfors trodde man redan att en del af fästningen sprungit i luften. Sedermera erfor man att fyra äldre bombkällrar på Gustafssvärd blifvit antända och exploderat. Detta var den enda förlusten af egentliga vapen och skjutbehof, som bombardementet förorsakade, ty öfriga förråder af krut och kulor ledo ingen skada och sjelfva fästningsverken blefvo knappast träffade. Linjeskeppet *Rossia*, som låg i Gustafssvärd-sundet träffades af flere projektiler och erhöi en mängd hål efter kulor

och bomber, af hvilka sednare flera kreverade inne i fartyget och en höll på att antända krutdurken, hvilket hotande tillbud genom befälets rådighet dock blef släckt. Den på Stora Öster-Svartö kort före kriget uppförda kyrkan träffades vid tornspetsen af en bomb, som banade sig väg till kyrkans inre, utan att dock förorsaka någon synnerlig skada. Deremot förblef Ehrensvärds graf fullkomligt oskadad. Monumentet öfver byggmästaren stod midt i kulregnet utan att träffas af en enda kula. — Förlusten af manskap inom fästningen uppgafs officiellt till 44 man underbefäl och manskap dödade samt 2 stab- och 3 subalternofficerare äfvensom 110 soldater sårade; på Rossia dödades 11 man underbefäl och manskap samt sårades 1 subalternofficer och 88 matrosar.

Lördagen den 8 Aug. kl. 6 på morgonen upphörde bombardementet. Eldsvådorna i fästningen voro då äfven dels utbrunna, dels släckta, så att blott en mängd rökpelare sågos uppstiga i luften. Ungefär hälften af byggnaderna hade blifvit lagda i aska. De allierade trodde dock naturligt nog, att de uträttat vida mera. *Moniteur Universel* förkunnade, „att denna arsenals (Sveaborgs) förstöring var fullständig, att batterier och jordverk voro raserade, att sex krutmagasiner sprungit i luften och att, efter 45 timmars brand, staden blifvit förvandlad i en askhög. Med ett ord *Sveaborg n'existe plus.*“ Times upprepade de sista orden och beräknade förlusterna ännu rundligare: 2000 man voro döda eller sårade, 14 å 15 skepp och egendom för 1½ million pund sterling hade gått i aska. Sednare på hösten, när engelska flottan kom hem, var det stora bladet dock ej rätt belåtet med dess bedrifter: mera hade bordt uträttas, Sveaborg var dock ej riktigt förstördt, bombardementet hade kostat ansenligt, fartygen, som utfört det, hade till en del blifvit skadade och odugliga o. s. v. Bladet hade kanske ej så orätt; åtminstone torde de verkliga förlusterna in-

skränkt sig till ungefär tiondedelen i värde af hvad Tides i första ifvern beräknade.

Bombardementet åskådades hela tiden af stadsboerne med stort deltagande. Från Ulrikasborg hade man en ypperlig utsigt öfver fästningen och de allierade flottorne, och människor af alla stånd, åldrar och kön böljade här i täta skaror för att åse det imposanta skådespelet. Isynnerhet var generalguvernören, generaladjutanten m. m. (då ännu icke grefve) Berg jemte en talrik svit adjutanter här en flitig åskådare. — I staden rådde någon oro vid detta nog ovanliga uppträde. Affärer och verksamhet afstannade väl ej, men vid kanonernas mäktiga dunder förlorade en hel mängd folk hufvudet och trodde sig ej mera säkra i Helsingfors. De satte sin egendom på kärror och flydde hals öfver hufvud ut på landsbygden. Andra kommo ej så långt, de stannade vid Kajsaniemi, der man såg en mängd folk söka sig en luftig bostad under trädens grenar, tills höstliga regnskurar kort derpå återförde dem till fordua hem. Och dessa voro äfven fullkomligt trygga för de allierade, som snart drogo sin kos. Söndagen den 12 uppsatte fartygen åter sina nedtagna mäster och stänger och måndagen den 13 Aug. på morgonen lättade hela flottan ankar och gick ut till hafs; fram på förmiddagen kunde ej mera ett enda fartyg upptäckas inom horisonten. Det krigiska ovädet drog hastigt förbi, och blott en och annan rökpelare från Sveaborg påminde då ännu om att det så nyss besökt nejden. — Till understöd åt de vid bombardementet sårade skänkte H. M. Kejsaren 4000 rub. s:r och storamiralen storfursten Konstantin Nikolajevitsch 1200 rub. s:r åt flottans sårade manskap. Ordnar och befordringar belönade dem bland befälet som utmärkt sig. I Sveaborg syntes under de närmast följande åren minnesmärken efter eldens härjningar, men numera torde knappast något spår derstädes erinra om denna skarpa påhelsning.

Telegrafen, elektriska, har sin lokal vid Alexandersgatan 52, är inrättad för både dag- och natttjänst, samt således alla tider på dygnet både sön- och söcknedagar för den korresponderande allmänheten tillgänglig.

Theatrar. För närvarande finnas i Helsingfors trenne theatrar:

Stora Theatern af sten, inom Esplanaderna vid Skilnaden. Med understöd af stadsmedel uppförd af ett aktiebolag åren 1858—1860 efter ritning af arkitekten Chiewitz, för en kostnad af 109,599 rub. s:r, med tre logerader, 754 sittplatser, utom en kejsarlig loge och 100 stående platser. Invigdes med ett amatörspektakel den 28 Nov. och följande dagar 1860, nedbrann till hela sitt inre natten mot den 8 Maj 1863, och har sedan dess med betydliga kostnader blifvit ånyo uppförd och till sin inredning förändrad enligt ritning och förslag af arkitekten Benoit i S:t Petersburg. Är till längd och höjd nu något utvidgad, kommer att hafva fyra logerader, men platsernas antal blir ungefär detsamma som förut. Torde instundande höst blifva färdig att ånyo invigas.

Arkadia-theatern, invid Esbo-tull; af träd tillhör ett aktiebolag, har 5—600 sittplatser. Invigdes med ett amatörspektakel den 20, 21, 23 Jan. 1862.

Park-theatern, äfven af träd, hette ursprungligen Tivoli-theatern, ligger i brunnsparken, rymmer omkr. 400 personer, tillhör handlanden L. Kleinh, och invigdes den 18 Juli 1858. Anspråkslösare Tyska och svenska theatertrupper hafva under somrarne stundom uppträdt på denna theater.

Thölö, trakten nv. om staden, utanför Esbo-tull, vid chausseen och Thölövikens. Den här belägna villan *Hesperia*, med vårdshus, kängelbanor, karusell, dansrotunda m. m. är om somrarne platsen för Helsingfors stads folknöjen. — *Thölö-park*, omgifningarne kring Thölövikens norra ända hafva af ett bolag med betydliga kostnader blifvit förvandlade till

en park, som i framtiden torde blifva en angenäm utflygtsort för stadsboerne.

Tidningar och **Tidskrifter**, som för närvarande utkomma i Helsingfors, äro:

Finlands Allmänna Tidning utdelas alla söcknedagar kl. 1 uti Frenckell & Sons bokhandel, der prenumeration sker med 14 mark för år och 7 mark för half år, samt annonser emottagas för 8 penni per rad. Lösa numror säljas à 16 penni.

Helsingfors Tidningar utkomma hvarje helgfri dag kl. 1, då de till prenumeranterna hembäras. Prenumeration göres i Wasenius & Ko. bokhandel med 16 mark för år, och i proportion för kortare tider. Lösa numror säljas à 12 penni, och annonser kosta 8 penni per rad.

Helsingfors Dagblad utkommer i en morgon upplaga tidigt på dagen, då bladet till prenumeranterne i staden hembäres; för prenumeranter i landsorten tryckes en särskild upplaga, som afgår med posten. Prenumeration sker med 20 mark per år och 1 mark 80 p. per månad i Sederholm & Ko. bokhandel, der äfven lösa numror säljas à 15 penni, och annonser mottagas för 8 penni per rad.

Hufvudstadsbladet utkommer hvarje helgfri morgon, då det till prenumeranterne hembäres. Prenumeration göres i bladets kontor, Fabiansgatan 14, med 12 mark för år, 1 mark för månad, 25 penni för vecka. Lösa numror säljas à 12 penni och annonser mottagas för 8 penni per rad.

Folkvännen utkommer hvarje helgfri onsdag i Sederholm & Ko. bokhandel, der prenumeration sker med 3 mark 40 p. för hel och 1 mark 70 p. för half årgång.

Missionstidning för Finland utdelas en gång i månaden i Wasenius & Ko. bokhandel, der prenumeration sker med 1 mark 20 p. för år.

Tidskrift för Finlands Landtbruk och Skogshushåll-

ning utkommer i 12 numror om året. Prenumerationspris 12 mark för helt och 6 mark för halft år. Prenumeration sker i Sederholm & Ko. bokhandel.

Tidskrift, utgifven af Pedagogiska Föreningen i Finland, utkommer med ett häfte hvarannan månad och kostar 4 mark per år.

Juridiska Föreningens Tidskrift utkommer i lösa häften, som på obestämda tider utgifvas.

Notisblad för Läkare och Pharmaceuter utkommer årligen i 12 numror, som utdelas i Frenckell & Sons bokhandel, der äfven prenumeration sker med 6 mark för året.

Suomalainen Wirallinen Lehti utdelas hvarje helgfri onsdag och lördag kl. 1 i Frenckell & Sons bokhandel, der ock prenumeration sker med 4 mark för år samt annonser mottagas för 8 penni per rad.

Suometar utkommer hvarje helgfri måndag och torsdag kl. 1 i Frenckell & Sons bokhandel, der prenumeration sker med 10 mark för år och 5 mark för halfår, samt annonser mottagas för 8 penni per rad.

Maiden ja Merien Takaa, illustrerad tidskrift, som d. 1:sta och 15:de i hvarje månad utdelas i Sederholm & Komp. bokhandel, der äfven prenumeration sker med 8 mark för år.

Kirjallinen Kuukauslehti, en litterär tidskrift, som utkommer den 15:de i hvarje månad uti Sederholm & Ko. bokhandel, der prenumeration göres med 10 mark för år och 5 mark för halfår.

Ulrikasborg, bergen i södra delen af staden, D5, den högsta punkten i Helsingfors, belägen 85 fot öfver hafvet. — Det var här man 1748 började uppföra några fästningsverk, som efter rikets dåvarande drottning benämndes *Ulrikasborg*. Namnet öfvergick sedan på bergåsen, hvilken derförinnan kallades *Kasaberget*, emedan man i krigstider der haft vårdkasar till signalerande af fienders an-

komst. Befästningsarbetena afbrötos snart, då Sveaborg redan följande år påbörjades. I det stället uppfördes här ett artilleri-laboratorium, som omkring 1789 sprang i luften och efter hvilken tegelgrus ända till sednaste tid qvarlåg i bergskrefvorna. Efter stadens brand 1808 erhöillo stadsboerne tillåtelse att till dess återuppbyggande använda, hvad som af de då ännu qvarstående såkallade Ulrikasborgs-vallarne samt laboratoriets qvarlefvor kunde begagnas. Nu intages den högt belägna åsen till en del af universitetets astronomiska observatorium. Man har från detta berg en mycket vidsträckt utsigt öfver Finska Viken. Med någon svårighet kan man upptäcka den 6 mil aflägsna båken vid Porkkala. Vid mycket klar luft skall man med goda kikare äfven kunna se spetsen af S:t Olai torn i Reval. Understundom har man här äfvenledes observerat det optiska fenomen, som är bekant under namnet *Hägring* eller *Fata Morgana*, i det större eller mindre delar af den motliggande Estländska kusten afspeglat sig i luftlagren.

Universitetet har sin hufvudbyggnad i tre våningar, utom en subasementsvåning, vid Senatstorgets vestra sida. Af der befintliga rum och lokaler märkas: den prydliga, husets hela höjd genomgående vestibulen, som snarligen torde komma att prydas med bildhuggaren Sjöstrands fris „Väinämöinens sång“; på nedra botten, den två våningar höga, i halfcirkelform uppförda solennitetssalen; en trappa upp, konsistorii sessionsrum med byster i marmor af drottning Kristina och kejs. Alexander II samt porträtter i kroppsstorlek af de tre kejsarne Alexander I, Nikolai I och Alexander II, de båda sednare aftagna den tid de voro universitetets kanslerer; rektorskansliet och fakulteternas sessionsrum, med porträtter af de minnesvärda bland universitetets fordna prokanslerer och lärare. — Af universitetets samlingar äro dess allmänna och

dess ryska bibliotek redan ofvanföre omnämnda; dess öfriga samlingar äro:

Mineraliekabinettet, i universitetshuset två trappor upp, med tralrika in- och utländska mineralier, stenbildningar och malmstuffer; hålles öppet onsdagarne kl. 11—12 f. m.

Anatomiska och Osteologiska Museum, i eget hus, Fabiansgatan 35, en trappa upp, med skeletter och anatomiska preparater af menniskor och djur; öppet onsdagar och lördagar kl. 12—1 på dagen.

I samma hus på nedra botten hafva *kemiska laboratorium* och *anatomisalen* sina lokaler.

Zoologiska Museum, i universitetets hufvudbyggnad två trappor upp, med en rik samling af in- och utländska däggdjur, fåglar, amfibier m. fl. föremål ur djurriket; öppet onsdagar kl. 12—1 på dagen.

Ethnografiska Museum, dersammastädes, med en rikhaltig samling af klädedrägter, vapen, utensilier, verktyg, fornredskaper m. m. från vidt aflägsna länder; öppet onsdagar kl. 1—2 på dagen.

Myntkabinettet, universitetshuset en trappa upp, eger en dyrbar, ännu ej fullständigt ordnad samling af mynt och medaljer i guld, silfver, koppar och brons från äldre och nyare tider samt från jordens flesta länder; öppet torsdagar kl. 11—12 f. m.

Fysiska kabinettet, universitetshuset nedra botten, med maskiner, apparater och instrumenter att försinliga fysikens läror; öppet torsdagar kl. 11—12 f. m.

Astronomiska observatoriü instrumentsamling i observatoriets hus på Ulrikasborg, hålles öppen torsdagarne kl. 12—1 på degen.

Magnetiska observatorium, Berggatan 24, med apparater för att observera magnetnålens rörelser, är dygnet om öppen och tillgänglig.

III. Helsingfors.

Historisk-topografisk öfversigt.

Helsingfors, på finska *Helsinki*, Finlands nuvarande hufvudstad, är en ganska ung stad, tillkommen, uppbyggd och organiserad på föga mer än en mansålder, och bär derföre i sina drag en tydlig prägel af den nyaste tiden, af dess brister och förtjenster. Likvisst sträcka sig dess anor mer än trehundra år tillbaka i tiden, en tiderymd, som således kunde erbjuda en rik historia. En sådan saknar dock Helsingfors helt och hållet. Inga minnen af djupare historisk betydelse äro fästade vid dess namn. Af sin upphofsman ämnad till något stort, till en stapelplats för hela nordens handel, uppstod staden på en helt annan plats än han egentligen önskade, blef aldrig en handelsort i större mening, och förblef i århundraden en stad af ganska ringa betydelse, tills en omgestaltning af nordens politiska förhållanden i nyaste tid oväntadt gaf Helsingfors en annan vikt och hastigt lyftade det till en betydighet för Finland, som det derförinnan aldrig kunnat vänta. De händelser, här passerat, äro derföre till vida vägnar största delen af blott lokalt intresse, utan någon betydelse för landet.

En framställning af stadens framfarna öden kan således icke erbjuda något rikt ämne för skildraren. Blott få och torftiga minnen ur det förflutna, minnen om krigens härjningar och våldens ödeläggelser och deremellan tomrum, hvarom ingenting säges, emedan ingenting händt — sådant är det tarfliga innehållet i Helsingfors' historia.

Den om Sveriges och Finlands andeliga och politiska frihet så högt förtjente konung Gustaf I är äfven grundläggaren af dessa länders materiela välstånd och kommersiela oberoende

af den öfvermäktiga Hansan. Genom otaliga uppmuntringar, påbud, anordningar sökte han hos sina undersåter framkalla handverk, industri och manufaktur, hvilka, redan förut ringa och obetydliga, blifvit nästan totalt tillintetgjorda under den långvariga yttre och inre frihetskampen. Isynnerhet var det denne konungs ifriga åstundan att sätta handeln i någorlunda skick samt leda undersåterne till en direkt förbindelse med utlänningen. Ett verk af denna hans omtänka är staden Helsingfors.

När namnet *Helsingfors* i urkunderna först börjar uppdyka, tyckes dermed betecknas blott forsén i Wanda ås mynning inom Helsing socken. I denna fors fanns fordom ett laxfiske, som torde varit indrägtigt nog, emedan det ej sällan omnämnes. På konung Gustafs tid stod härinvid en kungsgård, uppkommen, som det vill synas, af andeliga gods, hvilka konungen reducerat och behållit för sig. Af den vidliggande forsén kallades äfven kungsgården Helsingfors, och det var på dess mark som genom konungens ifriga bemödanden, ehuru ej precis enligt hans önskan, i midten af 16:de seklet en stad började uppstå.

Konung Gustafs tidevarf var rikt på omskapningar af många slag, och i nordén voro dessa icke de minsta inom vår verldsdél. Holländarne hade tagit verldshandeln om hand och började utsträcka sina merkantila förbindelser äfven till norra Europa; Hanseförbundets öfvermakt var krossad och de nordiska nationerna kunde numera träda i omedelbar handelsförbindelse med hvarandra; i Ryssland hade förbundets nederlagsorter, de republikanskt styrda städerna Novgorod och Pleskow, blifvit närmare förenade med riket, förlorat sin fria författning, och handeln började draga sig ifrån dem. Den ansenliga och viktiga ryska handeln befann sig husvill och sökte sig nya stapelplatser. Gustaf hade sitt skarpa öga riktadt på alla dessa förhållanden, och önskade ifrigt kunna leda denna indrägtiga handel till sina stater, undan det då ännu Sverige icke tillhöriga uppblomstrande Reval, dit den redan började vända sig. Det gällde således att någonstädes ej långt ifrån Reval upp-

söka en lämplig plats med god och lätt tillgänglig hamn. En sådan trodde konungen sig hafva funnit i Sandhamn.

Sandhamn, en större holme 6—7 verst sydost om det nuvarande Helsingfors, fann konungen så lämplig, „efter der är en god och ren led till, och eljest alldeles väl beläggig“, såsom han sjelf säger. Åren 1547, —48, —49 och —50 har man af honom flera skrivelser, som alla tala om denna plats, om en stad, som der borde byggas, om en marknad, som der borde öppnas och till hvilken tavaster, wiborgare, inbyggarna i Norbotten, ryssar och holländare dels skulle tvingas, dels lockas att föra sina varor och köpslaga. Dock, som handeln var hufvudsak och platsen bisak, vill konungen ej så strängt hålla på Sandhamn; staden finge också uppbyggas „annorstädes, der lägligast vara kunde.“ Fogdarna skola blott se till, „att en sådan profitelig och god handel måtte begynnas och uppkomma.“

År 1550, sannolikt i början af året, utfärdade Gustaf sin Seglations- och Handels-Ordning för Finland, hvilken ej mera inskränker sig till önsknigar och uppmaningar, utan innehåller bestämda befallningar och derföre kan anses som det egentliga fundamentsbrevet äfven för den tillämnade stora handelsstaden. Konungen talar der ytterligare om den „profiteliga“ ryska handeln och huru nyttigt det vore att draga den öfver till Finland, emedan Ryssland och Finland gränsa tillhopa, yrkar att en plats skall utses med „beqvämlig seglats“, och tillägger: „Så vore nu vid Sandhamn den lägligaste ort (ty det sträcker sig ut för Reval) och varda holländarne, när de kunna bekomma deras nödtorft, hellre löpandes till Sandhamn än till Reval.“ Och för att genast förse platsen med folk, framförallt med borgerskap, som kunde drifva handel och sjöfart, innehåller samma Handelsordning följande skonslösa befallning: „Men det skall blifva tillkännagifvet de små fläckar, som äro Raumo, Borgå och Ekenäs, att de och så samt med de rika bönder sig derhädan till Sandhamn gifva (eller annorstädes, hvar bäst

beläglighet finnas kan) och der bo skola, der med kunde då Sandhamn uppbygdt och påbegynt varda.“

Så var nu platsen för den stora nordiska handelsstaden åtminstone vilkorligt bestämd och dess första uppsättning af borgare och handlande likaledes utsedd. En sednare kunglig skrifvelse lade ytterligare innevånarna i Ulfby (Björneborg) till dem, som skulle öfvergifva sina gamla hem och genast draga öfver till den nya orten. Finlands städer voro då inalles åtta till antalet, och ej mindre än hälften af dem ville konungen i sin statsekonomiska ifver tillintetgöra för att med deras befolkning skapa en folkrik och blomstrande handelsstad. Hans åtgärder vittna om tidens anda och metoder att trola städer fram ur marken, vittna om hvad en landsfaderlig konung då kunde befalla och fordra af sina trogna undersåter, men vittna äfven om den vigt konung Gustaf lade på sin tillämnade skapelse och huru angelägen han var att rätt fort få den till stånd. Huru belåtna undersåterne voro med sådana anordningar och huru villigt de åtlydde dylika befallningar, torde man äfven i våra tider utan svårighet kunna föreställa sig. Säkert är, att städerna Björneborg, Raumo, Ekenäs och Borgå alltsedan sin tillkomst veterligen icke för någon tid varit försvunna och ännu i denna dag finnas till; på Sandhamn uppstod ej heller någonsin ens en tillstymmelse till stad. Man har häraf dragit den slutsatsen, att konungens befallningar ej blefvo åtlydda, och att ingen utflyttning från de nämnda städerna egt rum. Gustaf var dock icke den man, att underlydande skulle vågat vara totalt likgiltiga för hvad han allvarligen ville, eller underlåta att verkställa hvad han befalld. Och fogden Erik Spåre, som under sin befallning hade de båda kungsgårdarna Helsingfors och Borgå äfvensom Borgå stad jemte mellanliggande socknar samt inom hvars distrikt äfven Sandhamn låg, och hvilken det derföre i främsta rummet ålåg att bringa konungens vilja till verkställighet, skulle säkerligen icke haft dristighet att försumma sina åligganden nu, då det gällde en konungens älsklingsplan. Också voro hvarjehanda förmåner för den nya orten förespeg-

lade, som skulle göra de lydpligte villigare att dit öfverflytta: dess stapelrätt var mycket vidsträcktare, än i de nämnda städerna, hvilkas sjöfart hämmades af otaliga inskränkingar, och till en början skulle man derifrån få utföra äfven sådana varor, som eljest ej fingo utskeppas.

Allt sådant verkade, och att isynnerhet från Borgå samt dernäst från Ekenäs, som lågo närmast, utflyttningar egde rum, bevisar ett konungens bref af samma år, 1550 den 20 Aug. der det heter, att borgarena i nyssnämnde tvenne städer stå i begrepp att flytta öfver, och derföre ifrigt begära att nyländska skärgårdsböndernas seglation måtte inskränkas. Men dessa utflyttningar skedde ej till Sandhamn, utan stannade vid Helsingefors, d. v. s. vid Wanda ås mynning eller nuvarande Gammelstaden.

Hvilken orsaken kunde vara, att de utflyttade föredrogo den trånga och obeqväma platsen vid Helsingefors framför det till sjöfart så väl belägna Sandhamn, nämnes ingenstädes. I en sednare tid har man sökt förklaringen deruti, att det fredälskande borgaresinnet skyggade tillbaka för den öppna, ute i hafsbandet belägna och för fienders angrepp lätt åtkomliga ön, och föredrog obeqvämigheterna bakom en grund och svårtillgänglig hafsvik. Och dessa farhågor torde visserligen haft inflytande vid valet af plats för den nya staden. Men Sandhamn hade äfven andra olägenheter, och dessa voro sannolikt mera verkande att göra de utflyttade obenägna för en bosättning der. Ön ligger nemligen nog långt från land, hade ringa, måhända ingen skog, och erbjöd således icke timmer och materialier för de säkerligen icke rika borgarena, hvilka dessutom förutsågo, att dess aflägsenhet från land skulle göra den föga besökt af kringliggande allmoge. Och detta sednare var en nog vigtig omständighet på den tiden då hvarje stad hade sina vissa områden af landsbygden sig anvisade, från hvilka tillföring skulle ske.

Sådana farhågor verkade, och man nedsatte sig på fasta landet, på ömse sidor om en stor och allmänt befaren lands-

väg. Konung Gustaf kände ej närmare dessa nejder, och då för honom dessutom stadens anläggning och uppkomst var det viktiga, men dess plats fick vara „der lägligast vara kunde“, så finner man ej att han visat något missnöje med valet af detta ställe. Hans omtanke väcktes blott att sörja för de utflyttades eget, bästa, och den 13 Okt. 1550 skref han, att han fått veta, att de borgare, som flyttat till Helsingfors, „börja der flux till att bygga. Så vore det godt, att de lagade deras byggningar skickelige, så att de icke gjorde sig sjelfva dermed skada. Och skulle man rätt utmäta deras byggningar och så laga, att gatorna ginge rätt fram, så att de måtte hafva sådane skick, som de rätteligen hafva borde.“ En sednare skrifvelse ålägger fogden att låta utpricka farleden i hafsviken, hvilken konungen fått veta vara grund. Fogden får derföre noggranna föreskrifter att på lämpliga ställen på stränderna låta uppföra kummel och i sjelfva farleden utsätta „flytande tunnor och ofvanpå dem något högt, som man kunde se något långt i sjön, likasom annorstädes i Tyskland sker.“ Ty nu när en början var gjord, tyckes den vinningslystne konungen blifvit synnerligen ifrig, att rätt snart bringa den upp till någon betydighet och ditlocka den nordiska handeln. Följande år 1551 den 18 juni fick derföre ståthållaren Henrik Klasson Horn fullmakt, att allvarligen tillsäga och förmana inbyggarne i Raumo, Ulsby, Borgå och Ekenäs att utan all vidare skottsmål och förhållning flytta till Helsingfors, hvartill en part af dem visat sig „fast ovillige.“ Och den 19 Sept. s. å. heter det i en ytterligare skrifvelse, „att de Raumo borgare hålla sig fast styfve, icke viljandes flytta till den plats Helsingfors, dit vi dem beskedt hafve, utan köpslaga som förut, hvilket oss föga behagar; hvarföre är vår vilja och befallning, att ni tänker annorlunda i saken, så att de komma dädan med det första, och maner på, så att de packa sig, eller det skall annorlunda tilltänkt blifva.“ Man ser, det var inga lösliga ord, utan blankt allvar, detta kungens förordnande om de arma borgarenes flytning från fordna kära hem till en obekant ort. Men oaktadt

Gustaf härvid sparade hvarken lock eller pock, tyckes dock „en part“ varit ohjelpigen förstockade och genom inga medel kunnat förmås till flyttningen. Ännu år 1555 den 22 Mars uttrycker han sin förundran öfver några Raumo borgares olydnad att ej hafva flyttat till Helsingfors; de hade derföre blifvit satta i fängsligt förvar, och kungen fann, att de förtjente att straffas till lifvet för sin olydnad, dock skulle de benådas och „gifva oss ett stycke penningar för deras hals“ och sedan förpligta sig att flytta med det allra första.

Samma år utbröt krig mot Ryssland och Gustaf kom sjelf öfver till Finland samt uppehöll sig äfven i Helsingfors, hvarifrån han i Nov. utfärdade flere skrivelser. Huru belåten han var med den unga staden och med den plats, den åt sig utvalt, erfar man icke, men de stränga befallningarna om ditflyttning synas sedermera icke blifvit upprepade. Krigets oro, tidernas bekymmer och svårigheter samt Gustafs egen höga ålder torde gjort honom mera liknöjd för denna sin skapelse, af hvilken han väntat sig så stora fördelar. Man finner ej att han de sista åren af sin regering egnat den unga orten någon särskild uppmärksamhet. En stad, Helsingfors, hade i alla fall genom hans ansträngningar uppstått, och måste vid hans dervaro 1555, eller blott fem år efter sin uppkomst, varit icke alldeles oansenlig. Man finner att den unga staden redan då hade borgmästare och råd, hvilka af konungen erhöillo diverse uppdrag. Borgmästaren hette Matts Bertilsson och hade förut varit en bland de första borgarene i samma Helsingfors, ty som sådan förekommer han i räkenskaperna för 1551; en af rådmännen hette Mickel Olsson. Redan 1551 hade skolan i Borgå blifvit flyttad hit, ett bevis att utflyttningarne från Borgå till den nya orten voro så starka, att läroverket måste följa strömmen åt. Ofvannämnda år 1555 — och sannolikt redan förut — hade den nya staden sin egen kyrkoherde, hvilken tyckes varit ganska väl aflönad, då hans spanmålslön uppges till 2 läster eller 96 tunnor. Den förste skolmästaren hette Bertil Christoffersson och förste namngifne kyrkoherden var en hr

Siffrid. År 1559 befinnes den unga staden hafva sin egen sjukstuga, en inrättning som motsvarar både lasarett och fattighus i våra dagar. Huru länge denna sjukstuga då funnits till och huru många invånare den hade, nämnes väl icke, men man erfar att kungsgården det året till denna inrättning levererade 1 tunna och 5 fjerdingar bröd.

Något som den unga staden deremot icke hade och som den i två decennier fick umbära, var egna privilegier. Denna brist är så mycket besynnerligare, som vederbörligen utfärdade och stadfästade privilegier på den tiden voro för städerna så angelägna, emedan just genom dem bestämdes, hvilka rättigheter hvarje stad särskildt åtnjöt, och emedan för Helsingfors stora friheter och förmåner voro tillämnade för att göra den nya anläggningen till en betydande handelsplats. Väl hade de ditflyttade borgarene tidigt nog eller redan 1553 af kon. Gustaf begärt stadfästelse på de privilegier, de på sina förra hemorter åtnjutit, men som de ej medsändt dessa privilegier, så kunde han ingen stadfästelse utfärda. Deremot beviljade han dem diverse friheter och förmåner, hvarom de på samma gång anhållit. Såsom nyss nämndes var Gustaf sjelf på orten 1555, och dess borgerskap försummade säkerligen icke detta tillfälle att anhålla om egna privilegier för sin så nyss tillkomna stad, utan att sådana dock finnas utfärdade. Måhända torde man härur få draga den slutsats, att styrelsen ändock ej var rätt belåten med den plats, den nya staden intagit, och därför icke ville genom formliga privilegier binda sina händer att flytta den till annan ort. Ty knappast har Helsingfors hunnit blifva anlagdt, så ser man äfven fråga vara om dess flyttning. Redan 1562 utfärdar konung Erik XIV en uttryckelig skrifvelse till en Anders Målare att besigtiga en viss onämnd ort, emedan konungen fått veta att denna plats vore passande för en stad, „och vi äro till sinnes att låta flytta Helsingfors till någon läglig ort, den man med tiden kunde befästa“. Äfven kon. Gustaf hade haft för afsigt att genom befästningar göra sin tillämnade nordiska handelsplats trygg. Hans närvaro på

ort och ställe i Helsingfors torde dock visat honom ogörligheten att der företaga dylika arbeten, äfven som platsens olämplighet öfverhufvud. Hans andre son och efterträdare, Johan III, utfärdade ändteligen den 3 Aug. 1569 ordentliga privilegier för denna stad, men äfven dessa börja med följande anmärkningsvärda inledning: „efter oss älskelige våre trogne undersåter, borgmästare, råd och menigheten uti vår köpstad Helsingfors hafva gjort sig mycken bekostning både med byggning och eljest, der förenämnde köpstad nu är belägen, och efter der omkring ingen lägligare plats till köpstad ännu uppfunnen är; derföre hafve de uti underdånighet ödmjukeligen af oss begärat, att de så härefter som härtill måge blifva, bygga och bo på samma plats, och att vi dem också nödortfeligie privilegier och friheter, likasom andra köpstäder i vårt konungarike nådeligen unna och efterlåta vele. Så hafve vi förbemälde våre trogna undersåtares ödmjuka begäran nådeligen ansedt och gunsteligen efterlåtit, som vi ock nu uti detta vårt öppna brefskraft dem och efterlåte, att förbemälde Helsingfors inbyggare måge så härefter som härtill obehindradt blifva, bygga och bo på förbemälde plats, der staden nu lagd och bygd är, och icke derifrån till någon annan ort flytta, med mindre vi framdeles kunne låta uppsöka der omkring staden någon beqvämligare plats till befästning, och om der uti så måtto varder funnen någon synnerlig lägenhet till att befästa, då vele vi låta samma plats nödortfeligien befästa, utan förenämnde stads bekostning, förän förenämnde Helsingfors inbyggare några hus der införe bygga eller upprätta skola.“ — Man ser: den nyfödda stadens flyttning till en beqvämligare plats och dess befästade voro omständigheter, som man genast vid dess uppkomst ansåg vara nödvändiga och derföre förbehöll sig i sjelfva privilegiibrefvet.

Föröfrigt voro dessa privilegier ganska förmånliga. Staden erhöll genom dem rättighet till fri skeppsfart och handel, samt donerades till stöd och styrka för sin förkofran med byarna Gumtäckt, innehållande sex, och Forsby, innehållande fyra gårdar; vidare donerades åt staden Blåbärsholmen, Hög-

holmen, Sumpholmen, till fiskvatten Helsingfors-fjärden samt till qvarnställe den del af forsen, som låg närmast till staden, dock skulle laxfisket derstädes genom denna anläggning ej få lida något intrång. Ytterligare skulle i staden ingen få åtnjuta frihet från allmänna utlagor och under hvarjehanda förväningar undandraga sig „stadzens tungo“, utan alla skulle hjälpa dertill, hvar efter sin handel och köpenskap. Slutligen togos alla stadens invånare med all deras rörliga och orörliga egendom uti kungligt hägn, värn, frid och försvar för all orätt och öfvervåld. — Dessa privilegier hafva sedermera flera gånger blifvit dels bekräftade, dels utvidgade. Konung Sigismund bekräftade dem den 30 Juni 1594 och fråntog med detsamma Borgå dess stapelrättighet, hvilken uteslutande tillerkändes Helsingfors, som börjat sin tillvaro med att beröfva Borgå flera dess invånare och nu ytterligare visade sig vara för moderstaden en förderflig granne, ty det anhöll sedermera att Borgå måtte totalt ödeläggas och dess borgare tvingas att flytta till Helsingfors, något som Karl IX dock afslog. Hertig Karls bekräftelse af den 27 Juni 1600 förunnade Helsingfors fyra års frihet från diverse utlagor samt från accissen för dess eget behof af vin, mjöd och öl. Såsom konung Karl IX utfärdade han ytterligare den 3 Juli 1607 en ny bekräftelse på de gamla privilegierna jemte strängt förbud för Revals-boerne och kringliggande bönder mot det landsköp, som de till stort förfång för Helsingfors drefvo med hvarandra, äfvensom förbud för stadens egna borgare att sälja gård och tomt till frälse, utan skulle sådant hembjudas egna fränder eller egaren alltid deltaga i borgerlig tunga. Samma privilegier förordna derjemte, att fremlingar, som i Helsingfors vunnit burskap, skulle, om de ville flytta derifrån, hembjuda sin fasta egendom åt staden samt åt den afstå tredjedelen af all sin lösa förmögenhet. Anledningen till detta stadgande var, att en mängd holländare, tyskar, skottar m. fl. fremlingar plögade nedsätta sig i staden, drefvo der handel och samlade sig förmögenhet, hvarefter de uppsade sin burskap och med sina samlade rikedomar drogo

till sitt hem igen, till stor förlust för staden och rubbning i dess rörelse och handelsförhållanden. — Af Gustaf II Adolf blefvo de äldre privilegierna öfversedda, jemkade, förbättrade och bekräftade den 26 Maj 1614 och den 24 Okt. 1617, med tillägg af några förmåner, bland annat att tullinkomsterne och kronomedlen finge för ett år tillfalla staden, till upphjelpande af dess förfallna drätsel.

Gustaf I hade tänkt sig och velat skapa en nederlags- och bytesort för alla slags varor, som de nordiska länderna producera eller sjelfva behöfva. Landets egna produkter af spanmål, timmer, skinnvaror, viktualier m. m. skulle finnas der, och från Sverige skulle ditföras koppar, jern, räf-, utter-, harskinn o. s. v. att utbytas mot ryska soblar, gråverk, vax, lin, hampa, bast, lärft, tyger, hudar, dynor, handskar, filtar, stöflor och tvål. I utbyte mot alla dessa nordens produkter skulle man från England, Holland, Brabant, Frankrike och andra sydligare länder hemta salt, viner, finare kläden och tyger, kryddor o. s. v. Lybeck, som under Gustafs regering visserligen redan sett sin bästa tid, men som i alla fall då ännu hade en utbredd mellanhandel, utan att sjelf producera någonting, åberopas och framhålles af konungen ofta som en förebild. En stapelort i denna mening blef den lilla köpstaden vid Wanda åns mynning aldrig. Att dock Gustafs och hans efterträdares bemödanden samt de förmåner de förunnat orten ej blefvo alldeles fruktlösa och att utlänningar funno sin fördel vid att der nedsätta sig, bevisa Karl IX:s nyss omnämnda privilegier och de stadganden, de angående sådana utlänningar innehålla. Detta ursprungliga lilla Helsingfors var en på sin tid och för dess strängt reglementerade kommerciela förhållanden ingalunda oansenlig köpstad. Blott två decennier gammal, eller år 1570, räknade staden 48 skattbetalande borgare, bland dem några med icke obetydlig förmögenhet. Samma år bidrog staden med ungefär 4000 mark nuvarande myntsort till Elfsborgs lösen, hvilken utgick med hvar 18:de penning af kontanter och metallisk egendom. Stadens utförsvaror voro smör, tjära, hudar,

ved samt obetydligt lax och sik. Importen bestod i salt, diverse kläden och tyger, kramvaror, kryddor, viner m. m. dyl. Förnämsta handelsorterna voro Lybeck och Reval samt Rostock; holländare besökte orten och införde dit hvarjehanda varor. Vid början af 1600-talet beräknas stadens folkmängd till 550 personer, ett antal, hvilket visserligen nu förefaller ganska ringa, så oansenliga städerna i Finland också ännu äro, men vid den tiden gaf Helsingfors jemte det vida äldre Björneborg tredje rangen i landet. Ty endast Finlands båda äldsta städer, Åbo med 1800 och Wiborg med 800 invånare, stodo framom Björneborg och Helsingfors i folkmängd; alla de öfriga voro vida mindre.

Denna våra städers obetydenhet hade till en stor del sin grund i tidens förvända statsekonomiska åsigt, som hindrade städerna att begagna sina naturliga hjulpkällor och hämmade deras fria utveckling. Genom förordningar och reglementen bestämdes till hvilka städer landtmannen ej blott fick utan *måste* föra sina produkter, hvilka marknader han skulle besöka och hvilka produkter han på den eller den orten fick afsätta. Dessa allmänna olägenheter tryckte äfven på Helsingfors, för hvilket de stora särskilda förmånerna under i allmänhet nedtryckta förhållanden ej blefvo hvad de kunnat. Det gynnade Helsingfors kan derföre ingalunda anses som någon förmögen och blomstrande stad, lika litet som någon annan af Finlands städer på den tiden. Att det dock verkligen var på sin tid betydligt nog, bevisas ytterligare deraf, att konung Gustaf II Adolf till denna stad sammankallade finska ständerna till en riksdag. De brinnande kriget med Ryssland och Polen gjorde denna till en nödvändighet. De finska ombuden församlade sig talrikt och den 22 Januari 1616 öppnade konungen sjelf förhandlingarne med ett tal fullt af klarhet, kraft och värdighet. Ständerna beviljade en dryg gård och lofvade uppoffra välfärd och lif för konungens och rikets försvar. Dessa kraftfulla bidrag satte äfven den unge hjälten i stånd, att följande år afsluta kriget med Ryssland genom den lysande freden i Stolbova.

Denna riksdag är den märkeligaste händelse historien vet omtala i det gamla Helsingfors; föröfrigt känner man om dess öden nästan ingenting. Kort efter samma riksdag började man med allvar tänka på stadens flyttning. Nödvändigheten deraf var uppenbar. Den oländiga marken försvårade nemligen hvarje utvidgning af staden, hafsviken var långgrund och otjenlig som hamn samt aflägsnade staden för långt från hafvet. Alla dessa olägenheter bestämde regeringen, att åt staden utse en tjenligare plats. Många ställen i närheten kommo i fråga och blefvo undersökta, isynnerhet Södernäs-udden, som mycket var i fråga; omsider bestämde man sig dock för dess nuvarande plats. Finlands dåvarande generalguvernör, den minnesvärde grefve Per Brahe, hade med ifver bedrifvit dessa förberedande åtgärder och genom hans påminnelser och inflytande kom man äfven till ett resultat. Den 2 Okt. 1639 aflät dåvarande förmyndare-regeringen ett påbud, att staden skulle flyttas till den utsedda platsen. Borgerskapet torde dock ej visat någon synnerlig ifver att flytta till det nya bekvämare stället. Grefve Brahe måste åter taga sig saken an, och genom hans bedrifvande erhöi en landtmätare, Nils Avander, år 1642, förordnande att uppmäta platsen och indela den i kvarter och tomter. Samma år och tiderna derefter torde den egentliga flyttningen småningom gått för sig.

Stadens namn, dess stapelrätt, egor och öfriga förmåner blefvo samteligen bibehållna äfven på den nya platsen. Derjemte försågs staden nu med nytt insegel, hvars vapen skulle vara „en båt, stående i en fors, der ofvanpå en förgyld krona i blått fält“. Det ursprungliga Helsingfors hade i sitt vapen fört en half laxstjert. För att påskynda flyttningen och såsom ersättning för kostnaderna dervid, befriade förmyndare-regeringens bref alla, som nedsatte sig i den nya staden och der vunno burskap, på 12 år från lilla tullen, bakugnspenningar, accis af öl och bränvin, från båtsmanshållning, städernas vanliga kontribution samt diverse andra onera. Till förekommande af missbruk vid begagnande af frihetsåren bestämde

samma bref, att enhvar, som der nedsatte sig såsom borgare, icke finge uppsäga sin burskap förän 6 år efter frihetsårens förlopp. Derjemte ålades alla handtverkare inom 4 mils omkrets att nedsätta sig i den nya staden. Till kyrkors, skolors och andra allmänna byggnaders underhåll skulle staden få uppbära hälften af i den utdömda sakören samt hvar tionde penning af allt det arf, som i staden faller eller derur ärfdes. — När drottning Kristina tillträdt regeringen bekräftade hon genom bref af den 17 Jan. 1651 alla dessa privilegier.

Stället der Helsingfors ursprungligen uppbygdes, vid Wanda ås mynning i Sörnäsvikens botten, torde sedan den tiden aldrig varit fullkomligt öfvergifvet, och är det ej heller nu, två och ett fjerdedels sekel efter det denna lokal utdömdes och bortflyttningen skedde. Platsen bibehåller ännu ett utseende af något stadsligt och kallas allmänt *Gammelstaden*. Det stadslika utseendet kommer af några glest kringströdda hus, utan plan uppförda på ömse sidor om landsvägen och på ömse sidor om ån, men i sitt byggnadssätt mera närmande sig det i städer vanliga än det landtliga. Midtigenom Gammelstaden och ofvanför forsen går bron öfver Wanda. Nedanför forsen och af den erhållande sin drifkraft stå tvenne mjölqvarnar, i hvilka det nuvarande Helsingfors eger en sextondedel. Alla dessa byggnader äro från en nyare tid, intet enda från fordom eller från den tid här ännu fanns en stad. Af denna tid äro tvärtom alla spår så noga bortsopade, att det verkligen kan väcka förundran, huru det ursprungliga och första Helsingfors efter en mera än 90-årig dervaro kunnat så noga utplånas. Ej en mur, ej en grundval, ej ens en tradition. Funnes ej namnet *Gammelstaden* och urkundernas säkra vittnesbörd om dess läge, så kunde man med goda skäl tvifla, att en stad någonsin stått här. Denna brist på kvarlevor från den af Gustaf I till sådan storhet ämnade staden är i sin mån ett bevis, huru liten den i verkligheten, huru oansenliga dess hus och byggnader måste hafva varit.

Inom Gammelstaden aftager från stora landsvägen en

mindre till Äggelby m. fl. lägenheter norrut ledande sidoväg. Nära intill denna vägaskilnad, på en äng vester om sidovägen och på Forsby hemmans mark anträffas tvenne stengården inom hvarandra. Inom det mindre finner man ännu en genom tidens och måhända äfven människors åverkan till hälften förstörd flat stenskifva, med en inskription bestående af diverse sirater, ett adeligt vapen, årtalet 1590 samt några bokstäfver, som låta sluta till att det hela bildat namnet *Hans van Sanden*. En borgare med detta namn fanns 1570 i Helsingfors och hörde till dess borgerskaps förmögnare medlemmar. Man kan icke gerna betvifla, att detta är hans grafgård, och att man här har platsen för den fordna stadens kyrka och kyrkogård. Hans van Sanden har erhållit sitt hvilorum inom kyrkan, nära dess östra ända, således nära altaret. Att dömma af den kvarvarande låga grundvalen, har kyrkan varit af rektangulär form, 34 alnar lång och 16 alnar bred, med ingångar på båda långsidorna. Den omgifvande kyrkogården är fyrkantig, af föga omfång, och å densamma upptäcker man numera ingen grafsten eller minnesvård. — Något nedanom åns mynning, vid sjelfva stranden af viken anträffas på egendomen Annebergs egor en lågländ åker, hvars mylla är märkbart blandad med tegelgrus och der plogen ännu oupphörligen drager gatsten till ovanlig mängd i dagen. Detta låter förmoda, att här i fordna tider hus funnits, men om de tillhört staden eller möjligen kungsgården, torde numera icke kunna afgöras. — Detta är allt, hvad man på ort och ställe kan af det fordna Helsingfors i våra dagar upptäcka.

Hvar fordomdags kungsgården haft sin plats, lär också numera ej låta sig med någon säkerhet bestämma, sedan alla spår från de flydda tiderna blifvit så noga utplånade att intet återstår. Enligt urkundernas vittnesbörd bestod den 1551 af en mängd hus, som alla synas varit af träd, täckta dels med bräder, dels med torf, således af föga varaktighet. Gustaf I tyckes haft i sinnet att der uppföra ett „slott“, och en mängd dagsverken användes till att rödja och jemna platsen; äfven de

nyss ditflyttade borgarene anhöllo, att stället måtte uppmätas och utstakas, på det deras byggnader ej måtte bli till hinders för slottet. Hela slottsbyggnaden blef dock om intet, okänt hvarföre. I Gustaf II Adolfs tid voro kungsgårdens byggnader mycket förfallna och bofälliga, och genom bref af den 1 Aug. 1631 donerade han gårdens tomt jemte Wiks ladugård m. fl. lägenheter åt understallmästaren Gert Skytte. Efter denna tid försvinner denna kungsgård ända till namnet, och „Helsingfors“ betecknar sedermera blott staden. — Wanda å delar sig vid sin mynning i tvenne grenar, den högra, hufvudarmen, som utgör det egentliga utloppet och innehåller forsen, och den venstra, en obetydlig gren, som försinar till en oansenlig rännil. Mellan dessa grenar ligger en kal, flack och skroflig klippa, af icke obetydligt omfång. Dess läge och beskaffenhet låta sluta, att den forndomdags varit bebyggd, ehuru inga qvarlevor numera bestyrka sådant. Då urkunderna utvisa att kungsgårdens byggnader legat „vid forsen“, så låter det lätt antaga sig, att just denna klippa varit den omtalade tomten.

Laxfisket i Helsingefors, som fordom föranledde tvister, om hvilket Gustaf I och hans efterträdare voro så måne, som 1560 afkastade åt kungsgården 5 tunnor, och som ett årtionde sednare ännu var så ymnigt, att lax kunde ingå i stadens exportvaror — har längesedan alldeles upphört. Det hör numera till undantagen, att en och annan lax söker sig till Wanda, och derunder stannar i de för annan fisk ute i fjärden utsatta bragderna. Våra dagars försök med fiskodling kunde här möjligen något uträtta till att åter framkalla den fordna näringskällan.

Den plats, till hvilken Helsingfors genom drottning Kristinas bref förflyttades och der staden ännu befinner sig, tillhörde derförinnan en af fem hemman och en utbys jord bestående by, Thölö by. Stället bildar en halfö, som ifrån Helsinges socken i Nylands län utskjuter i Finska Viken, och skall förut burit namnet *Estnäs-skaten* eller *Estnäs-udden*. Dock

förekommer i Kristinas bref det besynnerliga, att staden uttryckeligen förlägges till *Södernäs-udd*, ett ställe der den vederligen aldrig haft sin plats. Dess astronomiska läge är 60 grader 10 minuter nordlig bredd samt 42 gr. 41 min. 45 sek. öster om Ferro. Terrängen är ojemn och mycket bergig, omväxlande med dälдер och vidsträckta klippsträckor. Till läget är platsen den fördelaktigaste någon finsk stad ännu innehaft. I nordvest sammanhänger halfön medelst näset mellan Thölö- och Lappviken med fasta landet; på tre sidor omges den af hafvet, som här bildar tvenne förträffliga och djupa hamnar, så rymliga, att hela flottor i dem kunna få rum, och derjemte så trygga, att inga stormar i dem äro farliga. En tredje hamn, Sandviken, som genom stadens utvidgning i sednaste tid tillkommit, är liten, föga skyddad, belägen i stadens aflägsnaste del och derföre föga begagnad. Till lands står staden i förbindelse med bördiga och folkrika nejder, som kunna förse den med alla behofver. Beläget i landets sydligaste del eger stället vidare ett klimat, så gynnande man under denna nordliga polhöjd någonsin kan vänta. Ehuru det omgifvande hafvet visserligen alla år fullkomligt tillfryser, torde man dock få tillskrifva dess närhet, att medeltemperaturen här äfven under stränga vintrar ej sjunker lägre än till omkring -7° Celsii. Likaså modereras sommartiden hettan af svala sjövindar och stiger sällan öfver 30 grader. I sina omgifningar eger dessutom staden en rikedom på täcka och behagliga platser, hvilka erbjuda den af stadslifvets qualm och bestyr uttröttade en behaglig vederqvickelse i naturens sköte. Hvad som deremot äfven på denna nya plats blef en fortfarande brist för staden, var att den ej stod i någon beqväm förbindelse med de inre delarne af landet. I detta fall har naturen gjort intet, och det är först i våra dagar, man genom en jernväg afhjelpat denna brist. Lägg härtill, att staden här är belägen ungefär på midten af en långsträckt kust, ganska rikligt försedd med städer, hvilka förmedla förbindelsen med utlandet, och man har häruti en tillräcklig förklaring, hvarföre det merkantila lifvet här

ej nått den utveckling, som i några andra af landets städer, hvilka än i denna dag i detta fall intaga en framstående plats framom Helsingfors.

Helsingfors förblef äfven på sin nya plats länge nog betydelselöst, en följd såväl af förut omnämnda hindrande omständigheter som af vidriga öden, hvilka här blefvo dess lott. Redan halftannat årtionde efter flyttningen, år 1657, lades större delen af den nyss uppbygda staden i aska, „af en härjande brand, som af ingen mensklig hjälp stod att hämma, och jemte husen beröfvade invånarne all deras förmögenhet samt gjorde dem husvilla“, såsom stadens historiegraf, Forsius, beskriver. Drottning Hedvig Eleonora kom staden då till hjälp med kunglig frikostighet och regeringen beviljade den en förlängning på fyra år af dess för flyttningen medgifna friheter. I slutet af samma sekel, åren 1695—6—7, härjades hela Finland af en svår missvext, som kostade det en stor del af dess befolkning. I Helsingfors rasade hungersnöden på ett förfärande sätt, så att människorna stupade på hvarandra på gatorna och kyrkogården blef otillräcklig att inrymma de talrika döda, hvarföre en ny begravningsplats anlades på Kampen. Mången gick dit, för att vid grafven afvakta sitt slut. „De sågo sjelfve det stället, hvarest deras matta ben skulle få hvila. Deras söndriga slarfvor blir deras svepeduk och likkista. 2:ne svaga ben blifva nu deras likebår, och en hungrog maga deras medföljande process till det tysta“, yttrar nyssnämnde historieskrifvare om denna svåra tid och dess sorgliga scener. Stagnation i all rörelse och verksamhet var följden af den svåra nöden och den starka dödligheten.

Knappt hade staden något hemtat sig efter dessa svåra händelser då i början af följande sekel ännu hårdare missöden hemsökte den. „Stora ofreden“ med dess många lidanden var nu i antåg. Först ibland dessa infann sig pesten, som utbröt 1710 och härjade från början af Augusti till början af December. Den folkfattiga staden förlorade derigenom 1185 personer, fremmande inberäknade; en ofantlig förlust när hela då-

varande befolkningen beräknas utgjort blott omkring 1800 människor. Smittan ansågs hafva blifvit hemtad till staden från Liffland af tvenne öfverkomne qvinspersoner, ty i de hus de funnit herberge visade sig sjukdomen först, och utbredde sig än mer, sedan krigsfolket från samma orter öfverfördes till Porkkala. År 1712 den 29 April hade man åter en eldsvåda, som ödelade några gårdar vid Gloet. Helsingfors hade knappast hunnit repa sig efter dessa svåra hemsökelser, då kriget sjelf infann sig. Fiendens första påhelsing var blott ett skrämskott. En rysk flotta hade kastat ankar vid Pellinge holmar i Borgå skärgård och utsände derifrån några galerer och andra fartyg mot Helsingfors. Den 31 Augusti 1712 visade sig dessa i det mellan Degerö och Sandö belägna Estnäs-sundet och kl. 6 på söndags morgonen började de der en kanonad. Folket, som då var församladt till finsk gudstjenst, rusade med förskräckelse ur kyrkan, och i staden uppstod stor bestörtning. Vid anblicken af några krigsfartyg, som lågo i hamnen, drog sig fienden dock tillbaka utan vidare försök denna gång. Svårare öden förestodo Helsingfors vid nästa fiendtliga besök följande året, de svåraste staden någonsin undergått och hvilka hade till följd, att den för flere år öfvergafs af hela sin befolkning.

Redan i slutet af April 1713 utlopp från Petersburg och Kronstadt en ansenlig skärgårdsflotta under amiral Apraxins och zar Peters eget befäl. Utrustningen uppskattades af zaren sjelf till 280 fartyg med 17,000 man landstigningstrupper, och anfallet gällde åter nyländska kusten. I Helsingfors fanns en truppstyrka af 800 man under general Armfelts befäl. Detta var nästan allt hvad det folkfattiga och utarmade riket kunnat uppställa till dessa nejdens försvar, ty brist och nöd gjorde att svenska flottan först längre fram på sommaren kom i det skick, att den kunde utlöpa. De första dagarne af Maj kastade ryssarne ankar vid Borgå, och utskickade den 8 Maj en mingre afdelning till Helsingfors. Genom liflig kanonad från strandbatterier vid södra hamnen blef detta angrepp dock af Armfelt tillbakaslaget. Men den 10 Maj kom zaren sjelf med

hufvudstyrkan och försökte en landstigning i södra hamnen. Äfven den misslyckades, och efter en mördande skottvexling måste de ryska galererna draga sig tillbaka. Dessa hotfulla anfall visade hvad man hade att frukta, och att fienden denna gång hade ganska allvarsamma planer. Men man trodde sig någorlunda tryggad och öfverraskades derföre af hans ankomst två dagar derefter. Följande dagen drogo ryssarne några sina fartyg genom det mellan fasta landet och Degerö belägna, numera genom försänkningar och tillandningar ofarbara samt på ett ställe alldeles igengrodda Härtonäs sund. Hufvudstyrkan seglade omkring udden och ankrade i Sandviken, der inga tillräckliga försvarsanstalter voro vidtagna. Bönsöndagen den 12 Maj 1713 kl. 11 f. m. stod fienden åter för dörren. Stadens 800 man funno sig för svaga till ett allvarsamt motstånd mot öfvermakten. För Armfelt återstod blott att efter en skarp skärmytsling draga sig undan på vägen åt Borgå, och i samråd med landshöfdingen friherre Joh. Creutz samt borgmästaren Henrik Tammelin befallte han invånarne att flytta ut, och uppbrände staden med alla dess förrådshus. Åtgärden var utan tvifvel grym, måhända äfven icke nödvändig, men motiverades med afsigten att betäcka återtåget, göra för fienden en fördelaktig position obegagnelig samt beröfva honom rikhaltiga förråder. Ryssarne stego nu obehindradt i land och en del af dem sökte att släcka elden, utan att genom sina ansträngningar dock kunna rädda mer än några sjöbodor samt vid sjön belägna gårdar. En annan del satte efter de flyende, hvilka emellertid för att hindra förföljandet uppbrännt de båda broar, som leda öfver sunden till Thölö viken. Af halfbrända stockar hopslog fienden dock snart en flotta, satte öfver sunden och upphann de flyende vid Gammelstaden, der ett motstånd försöktes, men ryssarne snart blefvo herrar på platsen. Några dagar derefter anlände svenska galér-eskadern till Helsingfors' redd, då ryssarne drogo sig undan till Borgå. Fram emot hösten återkommo de dock och satte sig ånyo i besittning af staden, som nu förblef i deras händer ända till fredslutet 1721.

Ryssarne inrättade sig nu i Helsingfors så godt sig göra lät. På landsbygden rundtomkring blefvo flera hus nedrifna och timret på långa distanser släpat hit samt uppbygdt till kaserner, hvarjemte soldaterna åt sig inrättade baracker och jordkolor. Zar Peter var sjelf flera gånger i staden, inspekterade förskansningarna, som till dess försvar blifvit uppkastade, samt lät med stora stenmassor igenfylla det nordostliga inloppet genom Härtonäs sund, der hans galerer om våren gått fram. — Från tiden för denna första inemot 9-åriga ryska ockupation kvarlefver härstädes ännu ett minne i namnet *Narinken*, hvarmed då som nu betecknades platsen, der idkare af mångleri och diverse småhandel drefvo sitt värf.

Staden var under denna tid alldeles öfvergifven af sina egentliga invånare. När dessa efter fredslutet hit återvände, funno de ej ens tak öfver hufvudet. De kaserner och baracker, som ryssarne i hast åt sig uppfört samt vid aftåget kvarlemnade orubbade, blefvo de återkomnes första bristfälliga skydd mot väder och vind, och endast småningom blef det dem möjligt att uppföra ordentliga bostäder. Gudstjensten förrättades länge uti ett brädskjul, som man i hast uppslagit på planen framför strandbryggan; först 1727 fick man råd att uppföra en ordentlig kyrka af träd, på samma plats som den jemte staden 1713 nedbrunna innehaft, och för att påskynda det började företaget erhöill staden kunglig tillåtelse att i hela Sveriges rike uppbära stamboksmedel. Till skolrum begagnades i förstone ett lider, som tjenat ryssarne till magasin, tills en handlande Forsman gaf skolan rum i sin gård; 1755 hade man omsider så repat sig, att man började uppbygga ett eget skolhus.

I tjugn år fick Finland nu ostördt förkofra sig under fredens hägn, då krigets åskor ånyo samlade sig och hotade att förstöra de ringa frukter, ansträngningarna hunnit gifva. Det nesliga och olyckliga kriget åren 1741—43 utbröt, och mottogs af vårt land ingalunda med glada känslor. Stora ofredens lidanden lefde ännu i friskt minne. Om Helsingfors sär-

skildt förmäles, att dess invånare voro afvogt stämde mot det parti, som förklarar kriget, och starka inqvarteringar af genomtågande trupper voro föga egnade att göra dem vänligare. När svenska gardet på låget österut rastade här, hade dess officerare och prest stor svårighet att få sig en middag. Omsider fingo de hos en borgare Täljeqvist för 2 daler person, „men fingo ock af värden mera ovett än mat“, berättar samme prest. Föröfrigt blef just Helsingfors vittne till en af krigets skymfligaste händelser. Som bekant, började motgångarne med nederlaget vid Willmanstrand den 23 Augusti 1741, hvarefter arméen oupphörligen retirerade vesterut, och ungefär ett år sednare var nära Helsingfors. Här voro ännu hågkomsterna från stora ofreden lifliga, och af förskräckelse lemnade derföre en stor del invånare staden, när krigets oväder nalkades. Middags-tiden den 11 Augusti 1742 ryckte svenska arméen genom staden, uppbrände efter sig långa bron och slog läger på den bergiga sandslätt, som då låg utom staden, men numera är till en betydlig del bebyggd och bekant under namnet Kampen. Afsigten var att här hindra ryssarnes vidare framträngande. Också funnos här betydliga förråder för armén i stora magasin-er på holmarna, och till platsens försvar åt sjösidan — Sveaborg fanns då ännu icke — såg man vid Skatudden trenne ofantliga prämar, simmande fästningar i smått, kopparklädda, jernbeslagna och nästan bombfria, med luftkistor på sidorna, så att de ej kunde sjunka, och med tio 24-pundiga kanoner på hvar sida samt en 80-pundig mörsare midtuti. Med största svårighet kunde de röra sig på vattnet, men lagda i ett sund kunde de uppehålla en hel flotta. Också såg det ut, som det usla befälet här ämnat allvarsamt hålla stånd: på Kampen uppfördes små batterier på bergsklackarne till positionens be-fästade, och den 14 Aug. om aftonen uppställdes hela armén i slaglordning framför lägret, såsom om man väntat batalj. Infanteriet i två linjer räckte från Thölö till Lappviken; kavalle-riet bildade tredje linjen. Men ingen batalj blef af. Föröfrigt led armen här stor brist på foder, så att en mängd hästar

måste nedgöras, och på ved, så att några hus i Helsingfors nedrefvos för att tjena till bränsle. Alla dessa försvarsanstalter gagnade dock till intet, ty på en mycket oländig väg kringgingo ryssarne positionen och stodo på ena sidan med sin hufvudstyrka vid Gammelstaden å den andra vid Hoplax. För svenska arméén återstod ej annat än afsluta en kapitulation den 23 Aug. hvarigenom de svenska regementena tillätos att med vapen och tross få inskeppa sig i Helsingfors för att öfverföras till Sverige, de finska åter fingo fritt val att antingen åtfölja deras svenska kamrater eller qvarstanna i Finland, skingra sig och återgå till sina hemvist; vapen och tross skulle de öfverlemna åt ryssarne. Alla kronans förråder af vapen, ammunition och proviant, som funnos magasinerade i Helsingfors, skulle likaledes tillfalla ryssarne. Några dagar derefter verkställdes kapitulationen och den 26 Aug. såg man 300 ryska grenadierer inmarschera i Helsingfors, uppställa sig på torget och utsända poster att besätta magasinerna. Samtidigt uttågade de under detta skymfliga krig så uselt använda finska regementena sorgsna, förbittrade, skummande af harm, med fullt gevär och packning till fiendens läger, der de nedlade vapen och fanor samt åtskildes för att rotvis aftåga till sina hemorter. Ryssarne togo Helsingfors i besittning samt höllo derstädes en mindre truppstyrka ända till fredslutet. De iaktog föröfrigt god manstukt, och staden led intet egentligt ondt af deras närvaro, hvarföre skrämseln och flykten denna gång varit föga nödiga, men naturligtvis i förening med krigets betryck hade menlig inverkan på stadens utveckling.

Freden i Åbo, afslutad 7 Aug. 1743, köptes af Sverige med afträdande utaf en bit af Finland. Svenska styrelsen blef uppmärksam på vigten af detta landskap och mån att bibehålla hvad af det ännu återstod. Då genom fredslutet alla de förra gränsfästningarne gått förlorade, måste nya uppföras, och Helsingfors inbjöd till sådana anläggningar genom sitt af naturen gynnade läge samt genom sin vikt i strategiskt hänseende, såsom senaste krigshändelser visat. År 1748 började man upp-

föra skansar å ena sidan på Broberget och å den andra på Kasaberget, hvars namn då förändrades till Ulrikasborg. Dessa arbeten afstannade emellertid följande år, då anläggningen af Sveaborg begynnades under den snillrike Augustin Ehrensvärds ledning och efter hans plan. I Juni månad 1752 besåg konung Adolf Fredrik detta storartade företag och „den 20 ejusdem fick Helsingfors stad den oskattbara Nåden att med de upptänckeligaste vördnadsbetygelser emottaga sin och hela landets *Huldaste Fader*“, säger Forsius om denna utomordentliga händelse. Får man tro honom, så hade den tidens helsingforsare „många glädjestunder“, emedan den gode kungen några dagar uppehöll sig i deras stad samt der firade sin namnsdag den 23 i s. m. — Närvaron af en mängd högre och lägre militär samt talrika arbetare, hvilket allt åtföljde fästningsbyggnaden samt föranledde att flera personer af betydenhet nedsatte sig i Helsingfors, bidrogo att framkalla större lif och rörlighet inom den lilla staden. Snart skulle den dock åter hemsökas af en olycka: den 10 September 1761 utbröt eld i ett i staden befintligt pipbruk och lade en stor del af de bästa husen i aska.

Helsingfors på den tiden, d. v. s. kring medlet af förra århundradet, var till storlek, betydenhet och folkmängd temmeligen likt någon af vårt lands äldre småstäder i våra dagar. Stadens medelpunkt var det kvadratformiga torget, upptagande ungefär östra hälften af nuvarande Senatstorget. Till detta ledde fyra gator och kring det grupperade sig stadens fyra kvarter eller stadsdelar, det östra med 75, vestra med 76, södra med 43 och det norra kvarteret med 132, eller inalles 326 tomter. Dessa voro bebygda nästan uteslutande med trädhus, blott på tre såg man hus af sten; dessutom funnos några obebygda tomter. I längd från öster till vester upptog staden 1200, i bredd från norr till söder 753 och i omkrets 3400 alnar. På norra sidan om torget, ungefär der Nikolai-kyrkans östra paviljong nu reser sig, stod stadens rådhus, af träd, två

våningar högt, med ett pryddigt torn. Denna byggnad var uppförd 1726, men nedbrann i slutet af samma århundrade, hvarefter ett nytt rådhus af sten uppfördes på samma plats. Vid vestra sidan om torget fanns högvakten, och bakom den upptogs ungefär vestra hälften af nuvarande Senatstorget af kyrkogården, med dess kors och grafvårdar. Inom kyrkogården, ungefär der vestra paviljongen nu står, reste sig stadens förnämsta bygnad, dess kyrka. Det tempel, som vid nu i fråga varande tidpunkt fanns på denna plats, var det tredje i ordningen sedan stadens hitflyttning, ty jemte staden hade äfven kyrkan tvenne gånger blifvit lågornas rof. Den första, efter dåvarande drottningen kallad Kristina, lades i aska redan 1657, och med möda förmådde den fattiga staden uppbygga åt sig en ny. Nära 40 år derefter eller 1693 var den nya ännu icke färdig, och staten var för fattig att till dess fullbordande gifva stadsboerne något litet understöd, hvarom de sistnämnde år anhöllo. Liksom sin föregångarinna var den af träd, i rektangulär form, och blef vid den allmänna flykten och branden 1713 lagd i aska. Den nu ifrågavarande var bygd 1727, såsom i det föregående redan blifvit nämnt, hette efter dåvarande drottningen *Ulrika*, bildade med utbyggnader på midten en korskyrka, af träd, brädfodrad, täckt med jernplåt, och öfverst prydd med ett torn, på hvars yttre sida man på ena sidan såg solen, på den andra fullmånen „i lifliga färger afmålade“. Kyrkans längd i öster och vester utgjorde 45, bredden i söder och norr 41 alnar. Dess förnämsta inre prydnader voro predikstolen och altartaflan. Den förra, „som, enligt Forsii försäkran, med sin strålgans genast föll den inträdande i ögonen“, var utsirad med förgyllda bilder och skänkt af en handlande Petter Steen. På den sednare fanns „i klara och rena färger en teckning af Kristi förklaring inför lärjungarne på berget“. Ofvanför densamma var på väggen „solens uppgång lifligen med pensel aftecknad“, och deromkring lästes orden:

Jehovah

Tu lux, tu vita, tu medicina
et

ULRICA

Tu Nomen Splendidum, Tu Meum Decus
eris.

Derinvid var Helsingfors stads vapen afmåladt, och derunder läste man följande af prosten Wång ditsatta varning:

Tu stad, o *Helsingfors*, tin gamla synd lägg af,
Om tu ej segla vill ännu en gång i qvaf.

1727.

Föröfrigt hade denna kyrka tre ingångsdörrar, 11 fönster, samt „allt annat som erfordras för en vördnadsbjudande gudstjenst“.

Detta tempel stod i jemt hundra år, då äfven dess stund var kommen. En ny tid hade brutit in, Helsingfors omskapades på alla håll, och allt gammalt måste lemna rum för nya planer, nya linjer, nya hus. Äfven den sekelgamla „Ulrika“ måste rymma fältet och gick 1827 under klubban. Altartaflan vandrade till S:t Mickel och pryder nu dess kyrka; det kärnfriska och väl bibehållna timret inropades af privat person och ingår nu delvis i ett af stadens enskilda hus. — Klockstapeln, af gråsten, stod skild ifrån hyrkan inne på nuvarande senatshustomten, på den bergsklack, der senatshusets envåningsflygel stryker fram. Den qvarstod nära två årtionden efter det kyrkan blifvit nedrifven då äfven den nedbröts. Nära vid dess sida stod det två våningar höga skolhuset af sten, hvilket äfvenledes längesedan fått lemna rum för andra byggnader. — Men dessa omskapningar tillhöra en nyare tid; vi återvända till Helsingfors för hundra år sedan.

Staden var säte för landshöfdingen öfver Nylands och Tavastehus län, hvars embetslokal stod på östra sidan om torget, ungefär der senatshuset nu är, och som hade sig Wiks ladugård anslagen. Uti staden voro då tvenne värfvade regementen förlagde i garnison jemte en afdelning af fortifikations-

korpsen samt litet artilleri. De till dessa trupper hörande
 tjänare m. fl. civile personer ökade invånarnes antal med 543,
 och stadens hela folkmängd på den tiden kan uppskattas till
 omkring 1900 personer. De första tiderna efter hitflyttningen
 finnes staden haft tvenne borgmästare, men i slutet af 1600-
 talet åtnöjde man sig med en, tills man 1757 åter antog
 tvenne. Föröfrigt fanns kämnarsrätt med sin ordförande, samt
 6 rådmän. — Helsingfors var väl en stapelstad med rättighet
 att drifva skeppsfart och handel med hela världen, men denna
 rättighet begagnades ganska litet och den merkantila verksam-
 heten i staden var ganska lam. Grossörer och krämare egde
 staden 26, större borgare ungefär lika många, dessutom hö-
 kare, krögare, handtverkare o. s. v. Mellan åren 1748 och
 1756 egde stadens handlande ett skepp, som under denna tid
 gjort fem resor till Spanien, men sistnämnde år strandade och
 gick förloradt med hela sin last; derefter hade man råd att
 hålla blott hälften i en Spanie-farare. Dessutom funnos några
 jakter och hukare, som gingo på Frankrike och Spanien. Man
 utförde bräder, plankor, tjära, och införde salt, viner, citroner
 m. m. dyl. Emedan man ej hade råd, utvägar eller insigt att
 direkte från utrikes ort inhemta hela sitt behof af salt och
 andra nödvändighetsvaror, togos dessa till en stor del äfven
 från Stockholm och Åbo. Engelsmän och tyskar besökte sta-
 den och införde dit malt, hvetmjöl, sill, torr fisk o. s. v. Äf-
 ven seglade man på Reval och de liffländska orterna efter råg,
 malt, hampa, linfrö m. m. Bland importvarorna från Stock-
 holm, Åbo och Lovisa för åren 1754, — 5 paradera äfven
 107 skålpund the, 481 $\frac{1}{2}$ skålp. kaffe och 10,304 skålp. raf-
 finad-socker utom diverse andra sockersorter. „Bör man icke
 häpna vid åtankan af ett så stort öfverflöd?“ utropar den hus-
 hållsaktige Forsius helt förskräckt vid anblicken af dessa siff-
 ror. Tvenne gånger årligen, nemligen Pauli omvändelse-dag
 om vintern och Michaelis-dag om hösten hade man marknad,
 som dock ej var särdeles inbringande. Dessutom besökte bor-
 garene åtskilliga marknadsplatser inom länet. — Under förra

århundradet hade Helsingfors-boerne formligen anhållit att Ekenäs och isynnerhet Borgå måtte ödeläggas och deras invånare helt enkelt tvingas att bosätta sig i Helsingfors, förmenande att sådant var dem utlofvadt i deras „privilegier“. Regeringen hade dock afslagit denna välmenande anhållan. Men saken tyckes ännu i midten af 18:de seklet spökat i helsingforsarnes hjernor, utan att de dock vågade anhålla derom. I främsta rummet tyckte de väl, att de båda grannstäderna voro dem till hinder, oaktadt de såsom uppstäder hade ganska inskränkta rättigheter och lätteligen bordt kunna bringas i beroende af den så väl privilegierade stapelstaden. Vidare torde de funnit, att de dock voro nog få och deras stad ganska liten, och gerna velat hafva den större och lifigare, helst de väl visste, att den hade stora rättigheter samt en hamn, så fördelaktig, att de tviflade, „om någon stad i hela Svea-rike eger den bättre“. Men det oaktadt gick allting lamt: man lefde sakteliga, och en stor del af dess borgerskap hade sin tarfliga utkomst genom att brygga dricka, baka bröd, anskaffa bränvin och viktualier åt arbetsmanskapat vid fästningen, och tänkte med bekymmer på, att denna näringskälla ej kunde hafva ett synnerligen långvarigt bestånd.

Under Gustaf III:s krig, 1788—90, hade staden ej att lida några fiendtliga besök eller andra olägenheter; tvärtom blef den då vittne till firandet af en seger. Efter det ärofulla sjöslaget vid Hogland hade svenska flottan inlupit i Sveaborgs hamn. Konungen jemte hans båda bröder, hertigarne Karl och Fredrik, befunno sig ombord. Den 21 Juli 1788 hölls i Helsingfors en högtidlig tacksägelsefest. Från jakten *Amphion*, der konungen bodde, fördes de tagna trofeerna i procession upp till stadens kyrka och nedlades vid altaret. Konungen höll sjelf ett tal samt tackade och berömde hertigen och deltagarne i striden. Utanföre på torget voro trupperna uppställda till parad och efter gudstjenstens slut dubbades inför deras front stridens hjeltar till riddare. Vid detta tillfälle stiftade Gustaf III en ny värdighet inom svärdsorden kallad *riddare med stora korset*.

Under de på detta krig följande fredsåren finnes ingen märkligare händelse antecknad om Helsingfors; det enda anmärkningsvärda är, att Gustaf IV Adolf med sin gemål i staden gjorde ett kort besök, då det höga paret 1802 reste genom Finland. Under 1808—9 årens krig blef staden redan tidigt tagen i besittning af ryssarne. Den 27 Februari 1808 intågade öfverbefälhafvaren grefve Buxhoevden, sedan general Orloff-Denisoff några dagar förut militäriskt besatt staden och der eröfrat betydliga förråder af vapen och ammunition. Helsingfors blef nu vittne till Sveaborgs belägring jemte dermed följande händelser, om hvilka redan i föregående afdelning är taladt. Kriget gick i öfrigt denna gång hastigt och skonsamt förbi staden; ty ehuru Helsingfors och Sveaborg under hela den tid kriget räckte voro en af ryssarnes förnämsta vapenplatser, blefvo de dock ej vidare vittnen till några krigiska uppträden.

Genom detta krig blefvo Finlands öden totalt förändrade och Helsingfors gick en ny oanad framtid till mötes. Kasta vi en blick på staden, sådan den var då denna nya tid inbröt, så hade den sedan medlet af 18:de seklet något, ehuru ej i någon ovanlig grad förändrats. Folkmängden hade vuxit till 3227 personer. Dessutom fanns i staden en garnison af 5 kompanier artilleri, som bildade en egen församling, till hvilken hörde 1110 civile personer, så att stadens hela befolkning derigenom uppgick till 4237. Denna ökade folkmängd erfordrade ett ökad utrymme, och stadens längd beräknades 1805 till 1800 och bredden till 900 alnar; i vidd upptog den 82 tunnland, deribland 9 å 10 tunnland obebodd trakt. Stenhusen hade vuxit till ett dussin, gator och gränder voro 24, hvaraf de flesta ej skuro hvarandra i räta vinklar, men staden var dock till en del redan regulier. Såsom företrädesvis „irregulier“ ansågs Skatudden, om hvars utseende man ännu i dag lätt kan göra sig föreställning, oaktadt nya ryska kyrkan och mynthuset under dessa sista tider jagat en mängd af dess kojor undan. Ej heller torde det numera töfva länge, innan äfven denna sista kvarleva af det fordna Helsingfors blir to-

talt omskapad, sedan plan för dess reglering ej längesedan blifvit uppgjord och antagen. Utom skola, apothek m. fl. vanliga inrättningar i en stad, märkas såsom mindre vanliga ett barnhus och ett hospital, det sednare med 100 tunnor spanmål i årlig inkomst. År 1805 räknade borgerskapet 23 handlande, 6 restauratörer, 28 skeppare och 82 handtverkare, bland hvilka sistnämnda man finner hjulmakare, lavettmakare, linväfvare, stockmakare o. a. dyl. i våra dagar temligen okända skråmästare. Får man eljest af de skilda handtverkeriernas mer eller mindre talrika representanter sluta till tidens lefnadsvanor, så måste den tidens Helsingfors-boer gerna stoltserad i hatt, ty i den lilla staden funnos 4 hattmakare, eller dubbelt mer än det nuvarande Helsingfors med dess tiodubbla folk-mängd består sig. Äfvenledes tyckes man då lefvat nog mycket af fisk och hållit sig på åkande fot, medan hus och hem möjligen voro bofälliga. Ty det lilla samhället bestod sig ej mindre än 37 fiskare, 3 vagnmakare och 13 åkare, medan en murare och en timmerman voro tillräckliga för stadens hus och byggnader. — Handeln och isynnerhet skeppsfarten hade ansenligt utvidgats, och staden förstod nu bättre begagna sin oinskränkta stapelfrihet än ett halft sekel förut. Nämnde år 1805 egde staden 14 skepp, 4 briggas, 5 galeaser, 3 jakter och dessutom ännu några mindre fartyg, tillsammans inemot 2000 läster; årliga värdet af exporten beräknades till 7000 och af importen till 20,000 riksdaler. Exportvarorne voro de vanliga, skogsprodukter och något litet salta fiskvaror. Då för tiden fanns i Gammelstaden en såg, som åt exportörerne tillverkade plankor och bräder, och det är denna man har att tacka, att skogarne häromkring blifvit så noga bortrensade, att numera ingenting finnes att såga eller sälja, knappast något litet att bränna, ja att landtegendomar här i närheten finnas, der man ej har så mycket skog, att man ur den kunde få virke ens till ett dugligt yxskaft. Fabriksverksamheten var skral: 1 klädesfabrik, 1 tobaksfabrik, 1 buldansfabrik, 1 skeppsvarf, 1 bränneri, och alla dessa oansenliga, det var allt.

I topografiskt hänseende var den dåvarande staden äfvenledes ofantligt skild från den nuvarande. Den omskapning Helsingfors under sednaste halfsekel undergått är så fullkomlig, att en invånare från den fordna småstaden, från Helsingfors före 1808, omöjligen i den nuvarande hufvud- och universitetsstaden skulle kunna igenkänna sin födelseort, knappast ens förmå utvisa den plats, der hans barndomshem stått. Ty ej ens den yttre konfigurationen af land och sjö är här numera densamma. Å ena sidan framträngde nemligen södra hamnen åt nordväst öfver nuvarande salutorget till den punkt, der societetshuset nu reser sin stolta massa, medan å andra sidan Thölövikens utskickade en grund, säfbevuxen och dyg arm, som under namn af Gloet i sned riktning trängde fram åt sydost, från trakten för nuvarande Bangården till kvarteret Enhörningen och Esplanaden. Öster om Gloet, mellan detta och stadens norra och södra hamnar samt på en del af Skatudden utbredde sig den dåvarande staden. Hvar dess kyrka, torg, rådhus o. s. v. hade sina platser, är förut omtaladt. Dess kyrkogård begagnades under stadens sednaste period ej mera som begravningsplats. Mot slutet af 1700-talet hade de dödas hvilorum blifvit flyttadt ut till Kampen, eller till den numera till promenadplats förvandlade kyrkogård, som omger nuvarande gamla kyrkan. I öster utgjorde hamnarna stadens naturliga gräns. I norr slutade husen vid den dalsänkning, som från öster till väster genomskär Kronohagen. I nuvarande kvarteret Mullvaden finner man på tomten i hörnet af Nikolai- och Fredsgatorne ännu några låga hus med sned ställning till gatornes nuvarande direktion. Dessa låga kojor äro en liten kvarlefva från det fordna Helsingfors; litet norr om desamma var staden slut. Här slingrade sig fordom Tavastgatan fram mellan de nu undansprängda bergen, förbi det nuvarande fattighuset, uppför Brobergets ändsluttning ut till långa bron, som då ej innehade sin nuvarande plats, utan ett litet stycke östligare i sned riktning gick öfver sundet till Broholmen. Broberget, som tidigare varit stadens afrättsplats, hade förlorat denna bedröfliga utmärkelse efter det

man der började uppföra fästningsverk, och afrättsplatsen flyttades till Kampen. I söder sträckte sig husen längs södra hamnens vestra strand ungefär till platsen för nuvarande våghuset. I vester begränsades staden af Gloet, och vid den punkt, der Fabians- och Norra Esplanadgatorna nu afskära hvarandra, var Helsingfors slut på detta håll. Der vidtog landsvägen som förde ut till Esbo-tull.

Af denna korta teckning synes, hvilken ringa del af den nuvarande hufvud- och universitetsstaden det dåvarande Helsingfors var. Platser, som nu kunna räknas till stadens centrala delar, lågo då utom tullarna. Esplanaderna i hela sin sträckning äro en anläggning utanför det gamla Helsingfors; vår Gamla kyrka, vid hvilken man då hade begravningsplatsen, låg ett godt stycke utom staden, och nere vid Sandviken var man långt borta från Helsingfors, ute på landet. Den slättmark der Nystaden nu befinner sig upptogs då af plantager och repslagarebanor. Nuvarande Kaserntorget var en kal och bergig öde nejd, der stadens gossar om somrarne sökte de föga läckra kråkbären bland enrisbuskarne. Derefter följde Ulrikasborgs-bergen och nuvarande grönskande och inbjudande Brunnsparken, då ödsliga och obegagnade bergsträckor med ljung, starrgräs, enris och vattenputtar mellan klipporna. I närheten af sitt lilla torg hade det fordna Helsingfors under sin sednaste tid undergått en liten reglering. De privata stenhusen vid södra sidan af nuvarande Senatstorget äfvensom några vid Alexandersgatans fortsättning derifrån nedåt norra hamnen härstamma från Helsingfors före 1808, ehuru deras stil och storlek samt enlighet med nya regleringen gör att sådant ej synes. Stadens dåvarande tull- och packhus, en tvåvånings byggnad af sten på nuvarande packhustomten, vittnar deremot ännu genom sin sneda ställning, att den tillämnade regleringen ej i alla stycken kommit att öfverensstämma med den nu antagna.

Midt under det betryck och de farhågor, det pågående kriget medförde, hade det gamla lilla Helsingfors olyckan, att återigen hemsökas af det plågoris, som redan så ofta förut sökt reglera dess irreguliera byggnader. Den 17 Nov. 1808 utbröt nemligen en vådeld, genom hvilken en betydlig del af staden nedbrann. Det är ur askan efter denna brand det nuvarande Helsingfors framgått, likt en Foenix ur sitt bål, en till alla delar ny skapelse, i hvilken knappt ett spår af den fordna lilla provinsstaden numera återfinnes, en stad med annan bestämelse och ny löftesrik framtid. Staden blef nu reglerad efter en plan, som gaf den ett flerdubbelt större utrymme än den derförinnan haft. I början tyckes man varit oense om några detaljer i denna nya plan. Af det föregående veta vi, att södra hamnen och Gloet voro till sina innersta delar åtskilda genom ett föga bredt näs. Deraf väcktes tanken att förena dem med hvarandra. Näset skulle genomgrävas, Gloet utfyllas, men dess mellersta och minst grunda del fördjupas till en kanal, som infattad i granit och med trädplanteringar på stränderna i åtskilliga vinklar skulle genomskära midten af staden och förena södra hamnen med Thölövikens. Mynningen i hamnen skulle vara i den bassin, der roddbåtarne nu hafva sin station; mynningen i Thölövikens skulle vara ungefärligen der jernvägen nu beträder Kajsaniemi parks område. En annan kanal skulle genomskära näset till Skatudden och förena stadens båda hamnar. Den sednare kanalen har blifvit utförd, såsom ses kan, men projektet till den förra öfvergafs, okänt af hvilka orsaker, ehuru stadens plan med beräkning af denna kanal redan var uppmätt och utstakad, samt en noggrann karta öfver det sålunda kanaliserade Helsingfors uppgjord och genom tryck utgifven.

Den 11 Febr. 1811 utkom ett kejsarligt reskript, som anbefalldes stadens reglering och nybyggnad enligt den nya planen, och för att påskynda dess uppbyggande, beviljades åt invånarne 100,000 rubel banko assignationer till räntefria byggnadslån på 20 år, och derjemte tilläts dem att till byggnadsmaterialier begagna de raserade fästningsverken på Ulrikasberg

och Broberget. Detta var förebudet till den nya framtiden, hvars säkra ankomst bekräftades genom kejsarliga manifestet af den 27 mars 1812, som bestämde Helsingfors till Finlands hufvudstad, i hvilken landets styrelse skulle hafva sitt säte. Mångfaldiga byggnader blefvo härigenom nödvändiga för de talrika embetsverk, som nu skulle komma att hit förläggas, och Helsingfors kan prisa sig lyckligt att dessa till plan och utförande blifvit en hufvudstad värdiga. Från S:t Petersburg hitkom den snillrike arkitekten Engel, och det är honom landets hufvudstad har att tacka för den mängd vackra och smakfulla offentliga och enskilda hus, som nu pryda densamma. Helsingfors är genom dem delvis en praktfull stad, hvars vackraste partier uthärda jemförelse äfven med lyckligare lottade länders större städer. Genom dessa åtgärder reste sig staden raskt nog ur sin aska i ett alldeles föryngradt och förändradt skick, och redan efter ett årtionde kunde man tänka på embetsverkens hitflyttning. En kungörelse af den 9 Juli 1817 anbefalldes, att den skulle taga sin början 1819, och den 1 Oktober sistnämnde år höll senaten sin första session härstädes. De öfriga centrala embetsverken hitkommo efterhand de närmast påföljande åren, och 1821 kan flyttningen anses verkställd.

Helsingfors var nu hufvudstad både till namnet och i verkligheten, och kunde som sådan vänta sig en lofvande och betydelsefull framtid efter det betydelselösa och på minnen fattiga framfarna. Denna förmån erhöi en betydande tillökning, då icke långt derefter äfven landets enda universitet förlades till den unga hoppfulla hufvudstaden. En härjande våld had den 4 och 5 Sept. 1827 laggt största och bästa delen af Åbo stad i aska, gjort det knappast tio år förut invigda akademiehuset till en ruin, nedbränt dess samlingar och förstört sånggudinnornas sekelgamla hem. Det var efter denna svåra olycka Finlands högskola den 21 Okt. 1827 af kejsar Nikolai erhöi namnet Alexanders-universitetet och förlades till Helsingfors, dit dess flyttning skulle ske påföljande år. Den 6 Okt. 1828

togo äfven de akademiska föreläsningarne härstädes sin början, till en början i hyrda lokaler, medan nya praktfulla hus i stadens bästa delar för de husvilla vetenskaperna uppfördes. År 1832 var universitets-byggnaden färdig, och blef den 19 Juni högtidligen invigd.

Granskar man den plan, efter hvilken Helsingfors blifvit nybygdt, så torde om den få erkännas, att den ganska väl förstått begagna den nog ojemna och kuperade terrängen. Om med fog något väsendtligt mot densamma kan anmärkas, är det väl, att den ej förutsett den storhet, det lif och den rörlighet, hvartill den unga hufvudstaden redan ganska snart skulle utveckla sig, och derföre utmätt torg och öppna platser mindre och gatorna smalare än önskligt voro. Jemfördt med Åbo, bekant för sina „breda gator, stora torg“, förefaller Helsingfors märkbart trängre. Äfven byggnadstomterna äro här vida mera inskränkta, och icke allestädes synnerligen beqvämt utmäta. Af gatorna har blott en, den 1280 alnar långa, med trädplanteringar på sidorna försedda Bulevardsgatan, en bredd af 40 alnar, af de öfriga äro de större 30, de mindre 25 alnar breda. Stadens förnämligaste torg, Senatstorget, håller i längd 275, i bredd 195 alnar, Kaserntorget 201 och 189 alnar, Trekanten i vidd 22,628 kvadratalnar eller mindre än två tunnland. En väl betänkt och prisvärd anläggning äro Esplanaderna, som i en längd af 1300 och med en bredd af dels 150, dels 100 alnar genomskära midten af staden och dela den i tvenne hälfter. Fabiansgatans nordliga del och den s. k. första Esplanaden utgöra derjemte den ungefärliga gränsen för det fordna Helsingfors; allt som ligger söder och vester om denna gräns är nytt område. Medan Gloet ännu en tid bortåt stod kvar innan det hunnit utfyllas, utbredde sig den vexande staden söderut, öfver 3:dje stadsdelen, som derigenom blef och i början äfven kallades „Förstad“, och dervarande torg, Kaserntorget, bar länge namnet Förstadstorget. Sedan kom 5:te stadsdelen, Nystaden, och namnet „Förstadstorget“ öfverflyttades på Trekanten, som än i dag någongång får heta

Förstadstorg. Mot slutet af 1820-talet hade man hunnit till begravningsplatsen, som nu af den vexande staden omringades och därför måste öfverges. För de döda uppsöktes ett ännu aflägsnare hvilorum, det nuvarande, hvilket för sin bestämmelse invigdes den 22 Okt. 1829. Och i våra dagar har Helsingfors utsträckt sina byggnader ända till portarne af äfven detta fridhem.

Stadens område utgör 2700 tunnland fiskvatten och 3421 tunnland afhyt jord, deruti 60 st. klippor och holmar inberäknade. Af detta landtområde upptager den nuvarande staden ungefär tredjedelen, hvaraf dock icke allt är till tomter indeladt, eller ens till bebyggande ämnadt. Klippor och oanvändbara trakter, offentliga promenader och trädgårdar samt plantager upptaga delvis större och mindre partier af terrängen. De öfriga två tredjedelarne användas dels till mulbete, dels till platser för landtställan eller villor, som på vissa år utarrenderas. Den egentliga stadsplanen upptager i bredd från sundet vid Broberget i norr till hafsstranden i söder, der nu äfven hus börjat resa sig, 3725 alnar; längden från Kronohagens östligaste strand vid norra hamnen till Slagtar-uddens aflägsnaste punkt vesterut, är föga större, eller omkring 4000 alnar. Den 1600 alnar långa Skatudden ingår ej i dessa måttbestämningar.

Föröfrigt är staden indelad i sex stadsdelar och 133 kvarter med inemot 1000 byggnadstomter, deribland dock många, isynnerhet i de aflägsnare delarne, ännu obebygda; har 100 gator samt 10 torg, af hvilka 3 äro försedda med trädplanteringar, hvarförutan med träd planterade öppna platser och promenader i skilda delar af staden finnas. Tomterna äro af tvenne slag: en del, de till den egentliga stadsplanen hörande, 692 till antalet, besittas af innehafvarne med full eganderätt; de öfriga, arrendetomter kallade, ligga utanför denna plan och äro blott vilkorligt mot en årlig afgift upplåtna till bebyggande. Befolkningens starka tillväxt under sednaste decenniet äfvensom den börjande regleringen af Skatudden, som nödgat dess bebyggare

att söka sig andra boningsplatser, hafva verkat denna utvidgning af den ursprungliga stadsplanen, ehuru dessa arronderade delar ännu icke blifvit definitivt reglerade, utan gator och tomter derstädes blott äro provisionellt utstakade. Denna indelning i stadsdelar öfverensstämmer, strängt taget, icke med den för staden sednast utfärdade byggnadsordningen af den 10 Dec. 1859. Enligt denna skall Helsingfors delas i egentliga staden och förstäderna. Hela 4:de och 5:te stadsdelarne, d. v. s. Kampen och Nystaden skulle jemte Brunnshusförstaden utgöra förstäderna, och skiljas från den egentliga staden genom öppna platser och esplanader. I dagliga lifvet vet man dock ej af en slik åtskilnad, utan betraktar alla de bebyggda delarne såsom en enda stad; blott det lilla området mellan brunsparken och observatoriiberget, kan genom sitt afskilda läge anses bilda en förstad, och kallas vanligen Brunnshusförstaden.

Af tomterna äro 26 upplåtna åt staten för dess hus och byggnader, 18 disponeras af staden sjelf; härtill komma ytterligare några som upplåtits för byggnader af mer eller mindre publik natur, såsom riddarhuset, societetshuset, stora varfvvet, theatrarne m. fl. hus tillhöriga samfälligheter eller bolag. De privata husens taxeringsvärde uppgår för närvarande till 16,602,400 mark. Den 31 Dec. 1865 hade Helsingfors i Städernas Allmänna Brandstodsbolag under 614 numror hus och byggnader försäkrade för inalles 22,933,881 mark 16 penni eller inemot en tredjedel af detta bolags hela ansvarssumma. Hos här opererande privata bolag torde försäkringssummorna för samma år uppgått till 15 miljoner mark. Dessa siffertal angifva dock ingalunda det verkliga beloppet af det kapital, som i Finlands hufvudstad finnes nedlagdt i hus och byggnader, emedan flere af de publika byggnaderna dels icke äro taxerade, dels icke brandförsäkrade, hvarjemte privata gårdar torde finnas, som ej äro i något bolag assurerade. Föröfrigt erhålla dessa siffror redan inom några år en betydlig tillväxt, emedan såväl för det allmännas som för enskildes räkning flera hus nu äro under byggnad. Den gällande byggnadsordningen gynnar mycket uppkom-

sten af stenhus och anbefaller sådana vid vissa gator och platser isynnerhet i den egentliga staden, hvarföre man äfven ser sådana der resa sig på hitintill lediga platser. Det är blott i de s. k. förstäderna samt på det nyligen tillkomna området, utom stadens egentliga linjer, byggnader af träd uppföras.

För att skydda all denna fasta, och den mångfaldt dyrbarare lösa egendomen mot eld och brand, erfordras ett väl organiseradt och tillförlitligt brandväsende. Och detta har äfven under sednaste tider blifvit stäldt på en tillfredsställande fot. Stadens nuvarande brandverk är ordnad i enlighet med den för Helsingfors särskildt utfärdade brandordningen af den 11 Maj 1861. Vården om brandväsendet handhafves af en kommission, i hvilken politie borgmästaren är ordförande och polismästaren eller underpolismästaren sjelfskrifven bisittare, hvarjemte för kronans inrättningar en bisittare tillförordnas af guvernören, en tillsättes af städernas allmänna brandstodsbolag, tvenne väljas af borgerskap och näringsidkare samt tvenne af gårdsegare. Dessutom äro en sekreterare, en läkare och en vaktmästare af kommissionen antagna. Till stadens bevakning och skydd mot eld och brand finnes en ordinarie brandkorps, bestående af en öfverbrandmästare, en underbrandmästare, 4 sprutmästare och 90 brandkonstaplar, samtliga i ständig tjänstgöring och försedde med all erforderlig redskap. Brandverkets underhåll kostade 1865 stadens borgerskap och gårdsegare 68,738 mark 6 penni, hvarförutom kronan för dess hus och byggnader härtill bidrog med inemot 25,000 mark. Förutom detta legala brandväsende finnes sedan hösten 1863 en frivillig brandkorps med egen bestyrelse och förvaltning, eget, sjelfvaldt befäl, egna redskap, och hvilken för närvarande räknar 588 effektiva ledamöter, utom betalande och hedersledamöter. Den är fördelad i en släckningsdivision och en bergningsdivision, hvardera underdelad i flera kompanier, och har alltsedan sin stiftelse med mycken utmärkelse deltagit i hämmandet af de eldsvådor, som under de sistförflutna åren nog talrikt förekommit. Dessas talrikhet äfvensom bristen öfverhufvud på dugligt och tillräckligt

vatten hafva visat nödvändigheten af en vattenledning för den raskt vexande hufvudstaden. Och den tid kan numera icke vara aflägsen då Helsingfors skall vara försedd med en sådan inrättning.

Stadens vexande vidd är en följd af dess dag för dag vexande folkmängd. I detta hänseende företer det nya Helsingfors en tillvext, som knappast någon annan stads- eller landtkommun i Finland torde kunna uppvisa. Under det första decenniet efter den nya tidens inbrott hade folkmängden ungefär fördubblats, så att man 1820 här räknade 7021 invånare. År 1830 beräknades de till 11,110, 1840 till 15,479, 1850 till 19,461, 1853 till 20,189. Sedan kommo krigsåren 1854—55, under hvilka Helsingfors genom här förlagda talrika militärtrupper väl var starkare befolkadt än måhända någonsin derförinnan eller derefter, men under hvilka den egentliga befolkningen led en betydlig förminskning, beräknad för 1854 enligt mantalsförteckningarne till 1,079, enligt kyrkoböckerna för lutherska församlingarne till 992 och för ryska till 779; det sednare året 1855 skulle minskningen i lutherska församlingarne enligt kyrkoböckerna varit blott 43, men enligt mantalsförteckningarne 442; ryska församlingen hade det året ökat med 193 personer. Denna olikhet mellan det ecklesiastika tabellverkets och mantalsförteckningarnes uppgifter är icke egenomlig blott för de två nämnda åren; den inträffar hvarje år och är stundom verkligen skriande. Det påföljande året 1856 t. ex. blef stadens folkmängd enligt mantalsskrifningen ännu minskad med 456 personer, medan kyrkoböckerna tvärtom utvisa en tillökning af icke mindre än 890 personer i lutherska och 72 i ryska församlingen, eller tillsammans 962 för hela staden. För de följande åren öfverensstämma visserligen dessa båda källor för folkmängdsstatistiken deruti, att befolkningen i staden ökat, men differera i sina uppgifter aldrig på mindre än 100-tal, stundom på 6—700-tal.

När källorna för stadens folkmängdsstatistik komma till så olika resultat, blir det ganska svårt att med någorlunda

säkerhet utleta, huru stor den befolkning är, som för närvarande bebor Helsingfors. Följande data må tjena till ledning vid en ungefärlig uppskattning af finska hufvudstadens innevånares antal vid början af detta år.

År 1855 kan stadens folkmängd, efter afdrag af minskningen under krigsåren, i rundt tal antagas till minst 18,000 personer. Under det decennium, som sedan dess förflutit, har denna folkmängd enligt officiellt publicerade uppgifter ökat hufvudsakligen genom inflyttningar

1856	med	886	personer
57	"	839	"
58	"	582	"
59	"	489	"
1860	"	705	"
61	"	984	"
62	"	783	"
63	"	992	"
64	"	865	"
1865	"	895	"

tillsammans 8020 personer, eller i medeltal med 802 personer hvarje år. Den 1 Januari 1866 skulle Helsingfors således egt en befolkning af 26,000 personer, ett antal som icke förefaller öfverdrifvet när man betraktar stadens vidd samt rörelsen och lifligheten på dess gator. — Föröfrigt märkes, att i ofvanstående siffror ingår tillvexten inom tyska församlingen blott ifrån och med 1860 samt inom ryska församlingen blott för 1865; för öfriga år hafva förändringarne inom dessa församlingar icke blifvit publicerade. Nyssanförda tillvext vore således den minsta Helsingfors under sista decenniet vunnit.

Från denna beräkning afvika väl tabellverkets uppgifter något, men äro dock sannolikt de, som komma det verkliga förhållandet närmast. Enligt qvinqvennii-tabellen funnos den 31 Dec. 1865 uti Helsingfors stads lutherska svenska och finska församlingar personer tillhörande

ridderskapet och adeln	615
läroståndet	311
ståndspersoner . . .	2,242
borgareståndet . . .	3,858
öfriga invånare . . .	16,147
tillsammans	23,173.

Enligt föregående qvinqvennitabell egde samma församlingar

	mankön.	qvinkön.	
	9,125	9,593	= 18,718.
öfverskott af födda i qv.qv.	510	423	= 933.
” ” inflyttade ”	1,734	1,788	= 3,522.
summa	11,369	11,804	= 23,173.

Då härvarande tyska församling samma dag räknade 385, den grekisk-ryska 1,284 och den katholska (utom militär) 140 medlemmar, så skulle Helsingfors folkmängd vid innevarande års början uppgått till inalles 24,982 personer.

Helt andra siffror ger sednaste mantalskrifning. Enligt denna beboddes

1 stadsdelen	af	2,666
2 ”	”	3,092
3 ”	”	3,175
4 ”	”	2,054
5 ”	”	2,026
6 ”	”	466
arrendetomter och villor	”	3,678
försvarsfolk		2,188

tillsammans 19,345 personer, en siffra, som säkerligen icke anger det sanna beloppet af stadens invånare. Till den egentliga i staden inskrifna befolkningen kommer ytterligare 3,767 man hit förlagd rysk militär och till den hörande personer, 1,175 personer tillhörande finska gardes bataljonens och kader-ekipagets församlingar, vidare kostnärer, industriidkare, verkmästare och andra resande, som med pass-

biljett ständigt uppehålla sig i staden, studenter och skolungdom, som vistas här större delen af året, med hvilka alla finska hufvudstadens befolkning säkerligen uppgår till mer än 30,000 personer.

I ecklesiastikt hänseende bildar denna folkmängd, för närvarande trenne församlingar, af hvilka de båda lutherska, den svensk-finska och den tyska, underlyda domkapitlet i Borgå. Ursprungligen utgjorde Helsingfors ett eget pastorat ända till 1653, då drottning Kristina förordnade, att dåvarande pastor Georg Orlander jemväl skulle vårda Helsinge landsförsamling. Denna förening fortfor till början af sistlidet år, då vid sedanaste pastors, prosten Crohns, fränfalle Helsinge och Helsingfors åter blefvo skilda. Och numera är förslag uppgjortt att ytterligare dela staden i en svensk och en finsk församling med hvar sitt skilda presterskap, men gemensamma kyrkor, gemensam fattigvård och gemensam ekonomi. Till den finska församlingen antages komma att höra omkring 8,000 till den svenska omkr. 12,000 medlemmar. — Den tyska församlingen är ganska ung. I Januari månad 1839 beviljade domkapitlet åt här bosatte fremlingar, att luthersk gudstjenst på tyska språket för dem finge förrättas. Genom kejsarl. skrifvelse af den 6 Aug. 1858 erhöilo de tillstånd att bilda en skild församling med egen pastor och numera äfven egen kyrka. Församlingen räknar blott några hundra medlemmar, och har, liksom äfven ryska församlingen, gemensam fattigvård med den finsk-svenska. Genom hit efter 1808 talrikt inflyttade ryssar har den grekisk-ryska församlingen småningom uppkommit och numera så tillvuxit, att den börjat bygga sig en ny rymligare kyrka. — En katholsk kyrka finnes väl i staden, men begagnas nästan utslutande af de inom härvarande ryska militär befintliga katolikar. Af de egentliga stadsboerne tillhöra blott några få personer denna trosbekännelse.

I bredd med den stigande folkmängden har all slags industriell verksamhet i handtverkerier, fabriker, handel, sjöfart varit i stigande, och ganska betydliga kapitaler blifva årligen

genom dessa affärgrenar omsatta. År 1864 uppgåfvos stadens fabrikanter och handtverkare till 331 med 313 verkmästare och 2018 andre arbetare samt ett tillverkningsvärde af 6,915,974 mark 11 penni. År 1865 räknade Helsingfors 111 in- och utrikes handlande, 77 viktualie handlande, 2 kontingenthandlande, 220 borgare och 222 näringsidkare tillsammans taxerade för 3,880 skattören och 1,519 näringsören. Handelsflottan bestod samma år af 5 skepp, 6 briggar, 4 skonertar, 5 galeaser, 22 jakter, 10 ångfartyg, summa 52 fartyg om tillsammans 2,738 läster, bemannad med 52 skeppare och 274 sjömän. Sjömanshusets kassa egde en behållning af 75,179 mark 95 penni. Under året försåldes 2 fartyg om 147 läster och förolyckades 1 om 43 läster. Stadens skeppsfart är öfverhufvudtaget lam, oaktadt det för en sådan näring gynsamma läget. Bristen på exportvaror torde härtill vara en mäktig orsak, och sedan jernvägen numera gjort det möjligt att från det inre landet erhålla skogsprodukter för export, torde äfven sjöfarten härstädes hafva att motse en lifligare framtid. Inom staden finnes väl ett betydligt skeppsvarf, der äfven arbeten för ryska örlogsflottans räkning blifvit utförda, men der verksamheten öfverhufvud är ganska klen och man ej ofta ser något fartyg på stapeln. Förutom detta så kallade „stora varf,“ tillhörigt ett bolag, hafva enskilde skeppsredare egna skeppsvarf på närbelägna holmar.

Föröfrigt har stadens handelsflotta under de sednare åren företett ett vacklande mellan tillväxt och aftagande både i fartygens mängd och storlek. Före kriget, år 1851, egde staden blott 30 fartyg, men mätande tillsammans 3038 läster. Genom olyckshändelser minskades detta antal något de två följande åren, och 1854 bortkapade engelsmännen 2 skepp och 6 briggar om tillsammans 920 läster och ett värde af 101,200 rub. s:r, så att för staden samma år återstodo blott 20 fartyg med 1,858 läster. Efter kriget ökades denna flotta hastigt och betydligt samt räknade 1858 inalles 57 fartyg med 3,528 läster. Från denna höjd, måhända den högsta stadens skepps-

flotta någonsin innehaft, gick den åter småningom ned, så att man 1863 hade blott 35 fartyg med 2,066 läster. Sedermera har den återigen varit i stigande.

Förutom segelflottan ega stadens trafikerande flera ångfartyg eller delar i ångfartyg. Det förnämsta af här befintliga ångfartygsbolag är „Sydfinska ångbåtsbolaget“, bildadt 1857 med ett grundkapital af 71,500 rub. s:r och understödt af staten med ett räntefritt lån om 50,000 och ett associationslån om 15,000 rubel. Bolaget eger för närvarande trenne fartyg byggda i England, Nikolai om 80 läster och 60 hästkrafter, Alexander om 93 läster och 80 hästkrafter, samt Konstantin om 150 läster och 140 hästkrafter. Ett af bolagets fartyg gör reguliera turer på Lübeck, de andra underhålla förbindelsen mellan Helsingfors samt Petersburg och Reval. Alltsedan sin stiftelse har bolagets affärsställning varit den förmånligaste, måhända något ångbåtsbolag i Finland under samma tid kunna uppvisa.

Stadens handel är liffig och betydande samt stadd i tillväxt och värdet af här årligen omsatta varor stiger till anse- nliga summor. Importen spelar häri hufvudrolen; mot den är exporten nog ringa. Under sistlidet år 1865 blefvo, enligt uppgifter vid stadens tullkammare, varor till följande belopp i finska mark och penni utskeppade och inskeppade i Helsingfors:

export till Ryssland	2,601,393: 40
„ „ Sverige och Norige	88,813: 7
„ „ öfriga utrikes orter	830,459: 50
	3,520,665: 97
import från Ryssland	4,593,988: 67
„ „ Sverige och Norige	514,995: 14
„ „ öfriga utrikes orter	11,010,952: 82
	16,119,936: 63

eller tillsammans 19,640,602 mark 60 penni, för hvilka erla- des i exporttull 9,688: 51 och i importtull 1,464,048: 14. Dessa sistnämnda summor angifva blott den rena tullsatsen, med uteslutande af sjöfarts-, sågnings-, universitets- m. fl. af-

gifter, som äfven af tullkammaren uppbäras och som skulle öka summornas belopp med 75,201: 22. Uti importen från öfriga utrikes orter ingår qvicksilfver för 416 mark och 88 fat silfver, värde 2,830,352: 6, som för bankens räkning under fjolåret inhemtades, en import som ytterst sällan torde förekomma, och hvars värde bör afdragas från nyss anförda summor för att erhålla det sanna beloppet af varuomsättningen. Äfven med detta afdrag stiger omsättningen till inemot 17 millioner mark eller mer än 4 millioner rubel silfver, en icke obetydlig summa för en ort, som saknar fabriksanläggningar i större skala och icke kan räknas bland industriela platser. År 1852 uppgick denna omsättning till något öfver $1\frac{1}{2}$ million, 1857, efter kriget, hade den stigit till mer än $2\frac{1}{2}$ million, 1861 till öfver 3 millioner allt rubel silfver.

Vid sidan af denna lifliga och stigande affärsverksamhet och välmåga hafva fattigdom, laster och brott äfven varit i tilltagande, och Helsingfors har i detta hänseende ingalunda blifvit efter sin tid. En omsorgsfullt handhafd legal fattigvård, en systematiskt ordnad privat fattigvård, en ofta i anspråk tagen enskild välgörenhet och en flera gånger omorganiserad polis hafva fullt göra att bevaka, vårda, föda och kläda dessa trogna, men bekymrande och kostsamma bihang till det moderna samhället. År 1840 torde man ännu hjälpt sig med något öfver 100 fattiga, som herbergerades i fattighuset. Fattigvården var då på den fot, att man ej med säkerhet vet, huru många personer af den vårdades eller understöddes; årets fattigbevillning steg till 11,351 mark 10 penni i nuvarande mynt. I stadens häkte hade 82 karlar och 14 qvinnor kortare eller längre tider för ransaknings undergående hållits i förvar. Kämnersrätten bestod af en afdelning, dess ordförande var tillika rådman. Polisen handhades af en polismästare, biträdd af tvenne rådmän som ledamöter samt nödig betjening. År 1845 hade man redan 493 fattiga, af hvilka 140 underhöllas i fattighuset och de öfriga voro dels inackorderade, dels understödda genom månatliga bidrag. Fattigbevillningen hade stigit till 30,610 mark

84 penni. I stadshäktet hade 55 karlar och 20 qvinnor hållits i förvar.

Under de närmast påföljande åren bildade sig inom stadens fruntimmer tvenne sällskaper, med syfte att understöda samhällets ansträngingar för motarbetandet af en ständigt tilltagande pauperism. *Fruntimmersföreningen* uppkom 1846 och har sedan dess fortfarit. Dess medlemmar erlägga en bestämd årsavgift och sammanträda månatligen hos ordföranden, samt samlas den 2 Dec. till ett årsmöte, då redogörelse för föreningens verksamhet afgifves. Föreningen afser ej att bispringa och understödja i samma syftning som den egentliga fattigvården; så långt tillgångarne medgifva söker föreningen bistå och rädda värnlösa och vanvårdade barn, att understöda fattiga välkända mödrar med stor familj samt fattiga, ålderstigna eller sjukliga qvinnor af arbetsklassen. Föreningen har, i likhet med den legala fattigvården, indelat staden i vissa distrikter, som stå under uppsigt af hvar sin direktris. Direktрисerna besöka personligen de fattiga i deras bostäder, rekommendera behöfvande qvinnor till erhållande af arbetsförtjenst, samt anmäla till fattigvårdens omtanke, läkares vård och presterskapets andliga omsorg sådana personer, som deraf äro i behof. Föreningen inrättade en *slöjdskola* 1848, hvilken numera blifvit förenad med stadens vexelundervisningsanstalter, underhåller ett *barnhem*, i hvilket värnlösa barn vårdas och för hvilket en egen byggnad nu uppföres, underhåller en *soppkokningsanstalt*, der personer af arbetsklassen mot en billig avgift erhålla varm mat. För alla dessa inrättningar äfvensom för direkta understöd använder föreningen årligen betydliga summor.

Orpolasten Ystävät är en mindre fruntimmersförening vid sidan af nyssnämnda större och med inskränktere syfte. Inrättades 1848 i afsigt att endast egna sin omsorg och vård åt fattiga värnlösa barn, till hvilket ändamål en uppfostringsanstalt inrättades. Föreningen bygger sitt bestånd på tillfälliga inkomster, hvarjemte dess medlemmar erlägga en bestämd årsavgift.

Oaktadt dessa ansträngningar hade den legala fattigvården 1850 dock att sköta 956 personer och 296 hade erhållit tillfälliga understöd, så att totalsumman af årets fattiga skulle varit ej mindre än 1252; 97 af dem voro inhysta i fattighuset, 590 inackorderade i staden, 239 på landet och 30 åtnjöto pensioner af donerade medel. Totalkostnaden för året steg till 41,430 mark 24 penni. I stadshäktet hade 33 män och 4 qvinnor hållits fängslade, 38 män och 39 qvinnor hade af polisen blifvit behandlade som lösdrivare, 4 personer hade blifvit dömda för oloflig bränvinsminutering, 18 för lurendrejeri af bränvin, 29 för fylleri, och 2000 kannor lurendrejadt bränvin hade blifvit konfiskerad. Samma år den 4 Dec. utkom en förordning, som ånyo organiserade stadens polis; kämnersrätten hade redan 1848 blifvit fördelad i två divisioner med hvar sin permanenta ordförande. Enligt nyssnämnda polisordning bestod denna viktiga inrättning af en polismästare med en adjoint, båda militärer och tillsatta af generalguvernören, men poliskammaren sorterade under länets guvernör; vidare af 2 ständiga ledamöter, 2 notarier, 1 sekreterare och 1 skrivare. För den egentliga bevakningen funnos 3 uppsyningsmän och 26 polisbetjente, deraf 8 underofficerare, 12 qvartalsbetjente och de öfriga beskickningar.

År 1855 voro de fattiga väl färre, eller 817, men kostnaden hade stigit till 55,793 mark 45 penni; 151 hade varit herbergerade i fattighuset, 104 inackorderade i staden, 141 på landet, 402 åtnjutit understöd och 19 årspensioner. Vid sidan af fattigvården och fruntimmersföreningarna hade länets dåvarande guvernör ställt sig i spetsen för ett bolag, som den kalla årstiden anskaffade och åt de fattiga för halfva priset försålde 5—600 famnar ved. Samma år den 16 Juli förordnades att en ytterligare stadsfiskal skulle antagas, och denne började sin tjänstgöring 1856. I stadshäktet hade 41 män och 9 qvinnor hållits i förvar, 32 män och 41 qvinnor hade behandlats som lösdrivare, 15 kriminela mål af magistraten blifvit handlagda, 13 personer blifvit dömda för oloflig bränvinsminutering

9 för bränvinslurendrejeri, 30 för fylleri, 1700 kannor lurendrejdadt bränvin blifvit konfiskerad, 296,574 kannor med behörig förpassning till staden inkommit och stadens eget, på arrende upplåtna bränneri hade tillverkad omkring 100,000 kannor.

År 1860 voro de fattige 946, deraf 171 i fattighuset, 105 inackorderade i staden, 124 på landet, 517 erhöllo månatliga understöd och 29 pensioner ur donerade kapitaler; dessutom hade 382 tillfälliga understöd i penningar blifvit utdelade äfvensom 256 famnar ved och 387 par skor. Kostnaden för året steg till 72,161 mark 50 penni. 67 män, 11 kvinnor och 5 barn hade hållits häktade, 17 män och 19 kvinnor behandlats som lösdrivare, 99 blifvit dömda för fylleri, 5 för bränvinslurendrejeri och 27 för oloflig bränsvinsförsäljning, 2,788 kannor lurendrejdadt bränvin hade konfiskerats, 104,126 kannor samma vara hade behörigen inkommit och stadens bränneri tillverkat 54,000 kannor. — Året förut väcktes fråga om att återigen omorganisera polisen. En komité nedsattes, till hvilken äfven stadens invånare fingo invälja ledamöter, och på grund af dess uppgjorda förslager har denna viktiga institution erhållit sin nuvarande inrättning. Den nya organisationen trädde i verket 1861 och man har nu en polismästare, som tillhör militären, militär-polismästare, och en under- eller civil-polismästare, tvenne ledamöter som årligen utses af guvernören i samråd med magistraten, 1 sekreterare, 2 notarier och nödig kanslibetjening. För bevakningen finnas 3 poliskommissarier, 8 kvartersmän och 40 konstaplar.

Sistlidet år 1865 var de fattiges antal 921, deraf 158 herbergerade i fattighuset, 420 månatligen understödda, 143 inackorderade i staden, 165 på landet och 35 åtnjutande års-pensioner; 769 tillfälliga penningeunderstöd hade blifvit utdelade, utom läkemedel, ved, skoplagg och andra förnödenheter. Totalkostnaden för året steg till 89,797 mark 12 penni deruti icke inberäknade löner, reparationskostnader o. a. dyl. utgifter. — I stadshäktet hade 158 män, 33 kvinnor och 3 barn hållits

i förvar, 13 män och 3 kvinnor hade blifvit behandlade som lösdrivvare, 115 personer blifvit dömda för fylleri, 6 för bränvinslurendrejeri och 61 för olofflig bränvinsförsäljning, 620 kannor lurendrejadt bränvin hade blifvit konfiskerad, stadens eget bränneri hade tillverkat 61,137 kannor af den ädla drycken.

Af denna ytterst korta och summariska öfersigt finner man, att isynnerhet pauperismen på de sednaste 25 åren tillväxt i anmärkningsvärd grad. Från 100 eller något deröfver har de fattiges antal under detta qvartsekel stigit till inemot 1000 och årskostnaden för dem från något öfver 11,000 till inemot 90,000 mark. Genom ett strängt handhafvande af fattigvården de sednaste åren, har man väl lyckats att något nedtrycka antalet af de understödda, men totalkostnaden stiger dock år för år. Och med säkerhet kan man förutsäga, att den tid numera icke är långt borta, då Finlands hufvudstad skall hafva ej mindre, men väl flera än 1000 fattiga att årligen underhålla, och att endast denna post i dess budget ej skall understiga, men väl öfverstiga 100,000 mark. Och häruti äro icke inberäknade de vackra summor, som Fruntimmersföreningen årligen använder till fattigdomens och nödens lindrande och hvilka äfven äro i stigande. Och oakadt denna dryga officiella beskattning till förmån för nödställda likar, hafva stadens invånare dock ständigt visat ett deltagande hjerta och en öppen hand för betrycket, armodet och nöden äfven utom fattighuset. Vore det möjligt att få en öfersigt af alla de milda gåfvor som vid otaliga tillfällen för „nödlidande“, för „välgörande ändamål“, för „pauvres honteux“, åt „de fattiga till julen“ o. s. v. o. s. v. årligen, ja månatligen insamlas genom kringburna eller i boklådorna framlagda listor, genom uthängda sparbössor, genom baler, konserter, spektakler m. m. så skulle man sannolikt få ihop otroliga summor. Ännu är det ej förgätet, huru 1856 ett rop förnams, att norra delen af landet hotades af hunger, att den behöfde hjälp från bättre lottade nejder. I Helsingfors var man genast villig och beredd att bidraga till

nödens afvärfande. Sådant skulle på den tiden gå vederbörligt till väga, och därför sammankallade dåvarande generalguvernören stadens förnämsta fruntimmer samt anmodade dem, att åtaga sig det grannliga värfvet att insamla understöden. Inom par veckor kunde dessa till honom framlemna sina listor, 39 till antalet, med den betydliga summan af 7,143 rubel 62 kop. s:r. Af egna löneförmåner afstod generalguvernören 3,500 rub. för samma ändamål; genom teckning i boklådorna samt genom frikostiga bidrag af några enskilda personer sammanbragtes ungefär en lika stor summa. Helsingfors bidrog då till nödens lindrande med 13,761 rub. 68 kop. s:r, efter hvad en summarisk beräkning ger vid hand, måhända i sjelfva verket med mera. Några år derefter, 1862, hördes ett ännu starkare rop från nordén, en ännu svårare nöd stod hotande för dörren, större ansträngningar, rundligare hjälp behöfdes för att afvända densamma. Den 2 Okt. sammanträdde då sjelfmant flere hundra personer i riddarhuset för att rådslå om sättet och utvägarna att nu hjälpa. En komité utsågs att ordna insamlingarna, alla samhällsklasser visade sig beredda till uppoffringar och gäfvo beredvilligt sin skärf, och när de komiterade den 13 Okt. sammanträdde till öfverläggning, visade deras listor att de tecknade bidragen uppgingo till icke mindre än 24,203 rub. 88 kop. s:r och 103 tunnor råg, deruti ej inberäknade de 1000 rub. som dåvarande generalguvernören och de 5000 rub. som senatens ledamöter sammansköto. Jemte dessa sammanskott samt ytterligare teckningar hade bidragen den 12 Dec. s. å. stigit till 50,479 rub. 57 $\frac{1}{2}$ kop. s:r, den summa hvarmed hufvudstaden och dess närmaste omgifningar då bistod de nödlidande i nordén. Men det är fara värdt att nöden i nordén numera blifvit permanent, och dess hungrande inbyggare hafva börjat öfvergifva sina brödlösa hemorter. Äfven till Helsingfors hafva skaror af dessa nakna och utmärglade varelser kommit, och man inrättade för dem här ett herberge, hvars underhåll kräft nya uppoffringar, nya insamlingar sistlidne vinter och vår.

Huru högt dessa stigit är ännu obekant, liksom hvad gifmildheten för detta herberge ytterligare kan behöfva uppoffra.

Stadens ofta omtalade fattighus är en redan något till åren kommen byggnad af trä i två våningar, ej uppförd för sin bestämmelse, utan af församlingen inköpt den 28 Aug. 1833 för något öfver 11,000 mark nuvarande myntslag. Dess inskränkta utrymme, olämplighet och öfriga bristfälligheter hafva längesedan gjort behovet af ett rymligare och bättre inredt fattighus kämbart, och frågan derom har på flere kyrkostämmor varit handlagd, utan att dock ännu hinna slutföras. Det ständigt vexande antalet fattige gör dock, att en sådan byggnad ej länge mera kan uppskjutas. — Fattigkassans inkomster utgå till en del ur donerade kapitaler, hvilka för närvarande uppgå till 134,406 mark 71 penni, af hvars afkastning 35 pensions-tagare tillsammans erhålla 2,680 mark 56 penni. Hufvudsakligaste inkomsten är dock fattigbevillningen, hvilken efter antagen taxeringsgrund för närvarande stiger till inemot 67,000 mark om året, således nära 3 mark för hvarje af stadens inskrifna 23,000 invånare, män, qvinnor och barn, de fattige sjelfva inberäknade. Härtill komma bouppteckningsprocenter, bötesandelar, afgifter för offentliga nöjen m. fl. ovissa inkomster.

Då blott en allmännare spridd upplysning och bildning är ett säkert botemedel mot en tilltagande pauperism och dess följeslagare, vore man måhända benägen att tro, att skolväsendet här vore eftersatt och att tillfällen att inhemta kunskaper och vetande vore inskränkta. Sådant är dock långt ifrån händelsen. Både staten, kommunen och enskilda underhålla här skolinrättningar af flera slag för både manlig och qvinlig ungdom, och antalet af bildningsanstalter och deras elever har vuxit i bredd med folkmängden. Universitetet eller landets högskola är ej en bildningsanstalt i vanlig mening, men dess närvaro på orten inverkar lifvande och lyftande på alla härvarande läroverk. Från universitetet utgick äfven 1863 impulsen till bildandet af en pedagogisk förening, hvilken påföljande år kom till stånd och nu räknar talrika medlemmar jemte filialafdelnin-

gar i landsorterna. Af denna förenings verksamhet torde i en framtid mycket godt kunna väntas för spridande af ljus och kunskaper till samhällets nedersta lager och afhjelpande af de brister, som ännu vidlåda undervisningsväsendet.

Vid slutet af 1864 funnos i Helsingfors 4 publika, 8 kommunala och 26 privata elementarläroverk med inalles 1,011 gossar och 922 flickor eller tillsammans 1,933 elever. De allmänna läroverken hade 74 lärare och 23 lärarinnor, de privata 47 lärare och 74 lärarinnor. I skolorna undervisades:

på svenska:	gossar	911,	flickor	812	=	1,723,
" finska:	"	50,	"	47	=	97,
" ryska:	"	50,	"	30	=	80,
" tyska:	"	—	"	33	=	33.

Vidare funnos 4 fackskolor med 161 manliga elever samt 4 söndagsskolor med 266 manliga och 247 qvinliga eller tillsammans 513 elever. Totalsumman af elever blir således 2,607, hvaraf 216 voro från landsorten. Det återstående antalet omfattar säkerligen icke hela den ungdom inom denna kommun, som nu är i skolåren. — Ty här som annorstädes saknas icke de, som af bristande håg och tillgångar underlåta att besöka skolorna, så talrika och lätt tillgängliga dessa än äro.

Stadens ekonomiska, administrativa och judiciela förvaltning handhafves i Helsingfors, liksom i öfriga finska städer af „Borgmästare och Råd“, ehuru dock ärendenas mångfald och omfång föranledt dels en delning af stadsstyrelsen, dels ett öfverlemnande af en del ärender åt permanenta kommissioner. Sedan början af 1856 är arbetsordningen den, att hela rådet sammanträder en dag i veckan till afgörande af visså allmänna ärenden. Den ekonomiska och administrativa förvaltningen handhafves af magistraten, deri politieborgmästaren är ordförande samt justitieborgmästaren och rådmännen ledamöter. Brandkommissionen och inqvarteringskomitén stå likaledes under politieborgmästarens ordförandeskap och handlägga dem särskildt uppdragna ekonomiska angelägenheter. De judiciela målen tillkomma dels rådstufvurätten, deri justitieborgmästaren är ordförande och

politieborgmästaren jemte samtliga rådmännen ledamöter, dels kämnersrätten, som sedan 1848 sammanträder på två afdelningar, hvardera med sin ordförande och två bisittare. Råd-stufvurätt, magistrat och kämnersrättens båda afdelningar sammanträda alla för sig och i skilda sessionsrum. — Borgerska-pets äldste, för närvarande 18 till antalet, är en representation för stadens borgerskap och tillfrågas i en mängd ekonomiska mål, der det ej anses nödigt att sammankalla hela borgerska-pet till allmän rådstuga.

Stadens starka tillväxt, hvilken åtminstone i den närma-ste framtiden sannolikt ännu kommer att fortfara, skall måhända snarligen föranleda, att staten anser nödigt att här tillsätta en skild styresman, en ståthållare; stadens nu antagna och af den aflönade tjänstemän och betjente äro: 2 borgmästare, 5 justitie-och 3 politierådmän, 2 kämnersrättsordförande, hvardera med 2 notarier och 1 vaktmästare, 1 magistratssekreterare och no-tarius publicus, 2 notarier, 1 aktuarie, 1 kanslist, 1 kamrerare, 1 kassör, 1 translator för ryska och tyska språken, 2 tolags-bokhållare och vågmästare, 1 hamnmästare, 1 hamnbokhållare, 2 stadsfiskaler, 1 stadsingeniör, 1 byggmästare, 1 vaktmästare, 7 stadsbetjente, 2 exekutionsbetjente, 2 hamnbetjenter och 2 fångknektar, utom extra stadsbetjente utan lön; för helsovården finnes 1 stadsläkare, 1 stadskirurg och 2 barnmorskor antagna. Aflöningen för samtliga desse personer uppgick 1865 till om-kring 100,000 mark.

Stadens inkomster och utgifter uppgå nu redan till en icke obetydlig summa, ty Helsingfors är öfverhufvudtaget en nog dyr ort, der den enskilda lefnadskostnaden stiger ganska högt. Den kommunala hushållningen kan då ej heller komma till rätta med små medel, och det är sålunda ingenting utomordentligt, att stadens budget, när den för året uppgöres, visar i debet och kredit en slutsumma, som vida öfverstiger 700,000 mark. Ensamt den lilla artikeln „gatulyssning“ erfordrar mer än 60,000 mark om året, hvaraf kronan för sina hus och byggnader be-talar $\frac{1}{4}$, men återstoden erlägges af staden. Och redan myc-

ket snart skall denna dryga summa vara otillräcklig, ty „upplysningen stiger“ och dermed äfven utgifterna.

Gatulysningen var föröfrigt i Helsingfors ännu för få år sedan i ett temmeligen bedräfligt skick, och hufvudstaden stod i detta hänseende icke framom landets öfriga städer. Den kostade då 7—10,000 mark om året, och om summan ej var synnerligen stor efter nuvarande måttstock, så var ej heller belysningen mycket värd. Men sedan 1860 är gas införd i staden och använd till belysning af dess gator, utom i några dess mest aflägsna delar. Nämnade år den 30 Maj afslutade magistraten ett kontrakt på 40 år med ett bolag om införande af gas från den 1 Okt. 1860 till den 1 Okt. 1900. Bolaget erhöi af allmänna medel ett lån på 35,000 rub. s:r samt tullfrihet för utländska materialier och apparater. Enligt kontraktet erlägges för gatubelysningen 6 penni per timme för hvarje brännare med full låga, hvilket motsvarar 12 mark för 1000 kubikfot. För annan belysning erlägges 16 mark per 1000 kubikfot. Vid en årlig konsumtion af 10 millioner kubikfot nedsättes priset med 2 mark, vid 15 millioner med ytterligare 2 mark per 1000 kubikfot. Utan afseende å denna nedsättning skall bolaget från hösten 1880 lemna gatulyningen för 10 mark per 1000 kubikfot. Under de sex år gas här funnits att tillgå har konsumtionen deraf ständigt varit i stigande, och under de två sista åren uppgått till mer än 9 millioner kubikfot, så att det stipulerade quantum 10 millioner redan under innevarande år måhända uppnås.

En annan utgiftspost, som för närvarande kräfver dryga summor, är chaussé-, väga- och brobyggnad, hvilken 1865 erfordrade 22,691 mark 50 penni. Under loppet af 1863 och 1864 blefvo stadens andelar i allmänna landsvägen ombyggda till chausseer, och om hösten det sednare året öppnades dessa till begagnande. Detta arbete kostade omkring 300,000 mark, och ehuru väl staden för hvarje häst med åkdon, som under barmarkstiden begagnar större eller mindre del af chausséerna uppbär 4 penni, har denna inkomst dock ännu icke visat sig

vara tillräcklig att bestrida underhållskostnaderna. Inkomsten af chausséerna uppgick t. ex. 1865 till 11,042 mark 20 penni, utgiften deremot till 16,846: 42.

En ytterligare dryg tunga för staden är den militära inqvarteringen, hvilken årligen kostar betydliga kontanta summor, ehuru ansemliga kasernbyggnader finnas i staden. Före kriget erfordrade denna utgiftspost 30—40,000 mark om året. Under kriget och åren närmast efter detsamma steg den till sexdubbelt belopp och derutöfver, så att den t. ex. för år 1856 kostade 265,778 mark 43 penni. Derjemte hade gårdsegarne då att utgöra en stark inqvartering in natura. Sedermera har den väl ansemligt nedgått, men erfordrade 1864 dock 189,448 mark 16 penni. — Kostnaderna för aflöning, brandverk och fattigvård äro i det föregående redan omnämnda; öfriga poster såsom skjutsningsmedel, underhåll för skolor m. fl. utgifter äro hvar för sig af mindre betydelse, ehuru dock deras sammanlagda belopp bidrager att öka budgetens slutsumma med flera tiotusental mark.

En post, som hitintills erfordrat och ännu erfordrar ansemliga summor, äro nybyggnader. De kostnader här blifvit nedlagda i sprängningar, utfyllningar, planeringar, kajbyggnader, uppförande af hus och byggnader för stadens eget behof o. s. v. stege till millioner om de alla sammanräknades. Och ännu äro dessa arbeten på långt när icke slutförda; ofantligt mycket återstår att göra, oberäknadt att stadens ständiga tillväxt dageligen indrager nya obearbetade nejder inom dess område. Mansåldrarnas skola förgå innan denna post i stadens budget kan utplånas. Efter råd och lägenhet har man på dylika arbeten årligen använt stundom större, stundom mindre summor; under 1865 utbetalte stadskassan för dem inemot 127,000 mark.

Dessa arbeten hafva föranledt staden att upptaga några lån, hvilka dock äro af föga betydelse för ett så stort och så raskt tillväxande samhälle som Helsingfors. Det kan med skäl väcka förundran, att så mycket här kunnat utföras utan en svårare skuldsättning än den nuvarande. Sådant bevisar att

välmågan stigit i bredd med storleken, och då borgerskapet, på hvilket de egentliga kommunala bördorna i våra städer hvila, här kunnat åtaga sig de skatter, som dessa omkostnader kräft, är häraf klart, att den nya tiden varit för all slags borgerlig rörelse förmånlig. Väl är det sannt, att mycket här blifvit utfördt af staten antingen direkte eller indirekte genom beviljade anslag. Men för staden sjelf har tillräckligt återstått och erfordrat af dess inbyggare känbara gärder. Mycket återstår ännu, och inrättningar, som numera blifvit nödvändiga och redan i närmaste framtid måste utföras, såsom t. ex. en vattenledning, och hvilka erfordra ansevärdiga summor, skola knappast af den nu lefvande generationen kunna utföras, utan att draga vexlar på kommande tider. De skulder för hvilka Helsingfors nu häftar äro: 1) ett primitivt lån af staten på 31,428 rub. 57¹/₇ kop. s:r, upptaget den 1 Okt. 1837 mot 4 procents ränta till inköp af rådhuset; af lånet återstår numera 48,035: 52 p. oguldet; 2) ett räntefritt lån på 66,114 rub. 28⁴/₇ kop. s:r, upptaget den 2 Okt. 1844 för reglerande af gator och allmänna platser, kajbyggnader m. m., deraf återstår numera 158,192 mark obetaladt; 3) för chaussébyggnaden upptogs 1863 ett lån på 160,000 mark medelst uppsägbara obligationer löpande med 3³/₅ procent och ett statslån på 100,000 mark, hvarförutom ur stadskassans egna fonder för slutförande af detta arbete lånades, ur aflöningsfonden 20,000 och ur regleringsfonden 25,000 mark.

Kronans inkomster från Helsingfors uppgingo 1865 till 27,764 mark 41 penni. Tullinkomsterna för året äro redan nämnda; i bevillning uttaxerades af staden 1865: allmän inkomstbevillning 91,469: 60, extra bevillning 47,004: 20 och näringsbevillning 2,690, eller tillsammans 141,163: 80, hvaraf 117,095 inflöt och 23,258 mark 80 penni dels afkortats, dels kvarstår som resterande.

Stadens inkomster utgöras dels af diverse bestämda afgifter, såsom tolag, vågpenningar, bura-afgifter, arendemedel, hyror, tomtören, intressen å utlånta medel m. m. dels och till

sin hufvudsakligaste del af en inkomstskatt, som genom årlig taxering efter såkalladt öretal i mån af behofven fördelas på borgerskap och gårdsegare. Under äldre tider har staden „sig till styrko“ erhållit en mängd donerade lägenheter inom Helsinges socken, nemligen: 3 hemman i Gumtäkt by, Forsby enstaka hemman, ett hemman i Ågelby, Hindersnäs eller Meilans enstaka hemman, 3 hemman å Drumsö, 3 hemman i Tali by, 4 hemman och en utbys jord i Hoplaks by. Fri dispositionsrätt eger staden dock blott öfver utbysjorden samt hemmanet N:o 23 Grejus i Hoplaks by, öfver Forsby hemman samt hemmanen i Gumtäkt, hvilka alla för stadskassans räkning äro utarenderade; af de öfriga donationerna uppbär staden blott jordeboksräntan. — Det år 1865 stadens borgerskap, näringsidkare, försvarsfolk och gårdsegare åsatta öretal var följande: skattören 3880, näringsören 1519, försvarsfolkets öretal $306\frac{3}{4}$, enskilda gårdsegares öretal 3867, kronans öretal 1389.

Samma år hade det summariska sammandraget af stadens räkenskaper nedanstående utseende, hvarvid må erinras, att enskilda medelsfondens inkomster utgöras af auktionsprovisioner, tolags m. fl. penningar, hyror, arendemedel o. s. v. Byggnadsfondens egentliga inkomst är 4000 mark, som årligen öfverföres från aflöningsfonden; det bristande tages ur enskilda medelsfonden. De öfriga fondernas inkomster utgå genom taxering.

Inkomst:

1) <i>Stadskassan:</i>	
a) Aflöningsfonden	117,191: 27.
b) Byggnadsfonden	67,381: 66.
c) Enskilda fonden	136,091: 13.
extra	18,127: 5.
d) Uttaxerade fonden	65,715: 38.
2) <i>Brandkassan</i>	70,915: 2.
3) <i>Inkvarteringskassan</i>	193,066: 31.
4) <i>Fattigkassan</i>	104,507: 80.
	Summa 772,995: 62.

Utgift:

1) <i>Stadskassan:</i>	
a) Aflöningsfonden	96,759: 57.
b) Byggnadsfonden	63,360: 94.
c) Enskilda fonden	130,772: 49.
d) Uttaxerade fonden	90,907: 35.
2) <i>Brandkassan</i>	59,075: 92.
3) <i>Inquarteringskassan</i>	189,488: 16.
4) <i>Fattigkassan</i>	96,963: 27.
	Summa 727,333: 27.

Till dessa korta statistiska notiser om det nya Helsingfors borde slutligen fogas en öfversigt af stadens historia sedan 1808, men i detta hänseende är den unga hufvudstaden ännu lika fattig som den fordna lilla provinsstaden. Några tilldragelser af egentligen historiskt slag hafva här ej timat. Stadens förändrade betydelse för landet och dess deraf följande raska tillväxt och förkofran äro dess historia för sednaste tiderymd. När åtskilliga verk och inrättningar här trädt i verksamhet eller blifvit upplåtna för allmänheten m. m. dyl. som kan hänföras till stadens inre historia, har i det föregående blifvit anfördt. Besök af landets regenter och af det regerande husets medlemmar samt festligheter och glädjebetygelser med anledning af dessa tilldragelser, hafva ofta fägnat det unga Helsingfors, men sådana afbrott i dess hvardagslif torde få anses mindre historiska, än likartade händelser under fordna dagar i provinsstaden. Kriget med vestmakterna åren 1854—56 hade blott en öfvergående inverkan på Helsingfors och åstadkom ingen varaktig rubbning i dess förhållanden; det lilla härom är att anföra har i det föregående på skilda ställen blifvit påpekadt. Det s. k. Januari-utskottets sammanträde 1862 samt omsider landtdagen 1863—1864 tillhöra ännu dagens minnen och hafva alltför nyligen blifvit beskrifna för att återigen erfordra en teckning, så mycket mindre som den nya tid, hvilken nu uppgått för landet, låter hoppas, att dylika händelser framdeles ofta skola återkomma.

Dswiitta

Helsingin kaupungin kartalle.

Kartta kun on ristiin viivoitettu ja merkitty yksi laita latinaisilla kirjaimilla, toinen numeroilla, niin on tässä dswiitassa kunkin nimen paikka osoitettu latinaisella kirjaimella ja numerolla, ja löytyy kartassa samalla kirjaimella ja numerolla merkittyin viivavälein riisteksesä.

Kaupungin Dsat ja Korttelit.

I. Kaupungin Dsa E 1 — E 3.

- 1 Senatin kartanonala.
- 2 Kortteli Mähkä (Gräffwinet) E 2.
- 3 " Serwaali (Serwalen) E 2.
- 4 " Norsu (Elefanten) E 3.
- 5 " Leopartti (Leoparden) E 3.
- 6 " Tiikeri (Tigern) E 3.
- 7 " Partti (Pantern) E 2.
- 8 " Wyötiö (Bältan) E 2.
- 9 " Saukko (Uttern) E 2.
- 10 " Kärppä (Hermelinen) E 2.
- 11 " Ilweš (Lodjuret) E 2.
- 12 " Majawa (Bäfwern) E 2.
- 13 " Myyrä (Mullwaden) E 2.
- 14 " Siili (Igelkotten) E 2.
- 15 " Puhlu (Buffeln) E 2.
- 16 " Näätä (Mården) E 2.
- 17 " Metsäsiika (Wildswinet) E 2.
- 18 " Karhu (Björnen) E 1.

- 19 Kortteli Boro (Kenen) E 1.
 20 " Peura (Sjorten) E 1.
 21 " Wuohipeura (Rådjuret) E 1.
 22 " Puffi (Bocken) E 1.
 23 " Lammaš (Fåret) E 1.
 24 " Wuorifauriš (Stengeten) E 1.
 25 " Dinas (Wāduren) E 1.
 26 " Härkä (Dren) E.

II. Raupungin Osa C 2 — D 2.

- 27 Kortteli Kameelipartti (Giraffen) D 3.
 28 " Seeprahepo (Zebran) D 2.
 29 Luteerilaišten Nikolaifirrko, C 3.
 30 Kortteli Jalopeto (Lejonet) D 3.
 31 " Sarmikuono (Rhinoceros) D 3.
 32 " Nopsakameeli (Dromedarien) D 3.
 33 " Yksisarwinen (Einhörningen) D 3.
 34 " Kauriš (Antilopen) D 3.
 35 " Jywähiiri (Hamstern) D 3.
 36 " Uaši (Äsnan) D 3.
 37 " Hirwi (Elgen) D 2.
 38 " Kameeli (Kamelen) D 2.
 39 " Apina (Apan) C 2.
 40 " Drawa (Ekorren) D 2.
 41 " Kani (Kaninen) D 2.
 42 " Repo (Räfwen) D 2.
 43 Kreekalaišten firrko, D 2.
 44 Kortteli Wuohi (Geten) D 2.
 45 " Hewonen (Hästen) D 1.
 95 " Lempikauriš (Gazellen) C 3.
 96 " Suopuli (Zobeln) C 2.
 97 " Jäneš (Haren) C 2.
 98 " Hyeena (Hyänan) C 2.
 99 " Hilleri (Hillern) C 2.

III. Raupungin Osa D 3 — D 4.

- 46 Kortteli Balaskala (Hvalsfisken) D 3.
 47 " Kilpiö (Sköldpaddan) D 3.
 48 " Pyöriäinen (Tumlaren) D 3.
 49 " Lohi (Laxen) D 3.
 50 " Hauki (Gäddan) C 3.
 51 " Miekkalala (Svärdsfisken) C 4.
 52 " Sampi (Stören) D 4.
 53 " Ahven (Abborren) D 3.
 54 Makasinit D 4.
 55 Kortteli Lahna (Braxen) D 4.
 56 " Turška (Toröfen) D 4.
 57 Kaartin kasarmi D 4.
 58 Kortteli Kouri (Rudan) D 4.
 59 " Kiiski (Girsen) C 4.
 60 " Säynäs (Iden) C 4.
 61 " Kotka (Örnen).
 62 " Riikinkulko (Påfogeln) C 3.
 63 " Pyy (Sjerpén) C 3.
 64 " Kukka (Luppen) C 3.
 100 " Virolahti (Älen) D 5.
 101 " Hajikala (Hajen) E 5.
 102 " Särki (Mörten) E 5.
 103 " Louta (Karpen) E 5.

IV. Raupungin Osa A 4 — B 4.

- 65 Luterilaisien Vanhakirkko C 3.
 66 Kortteli Paratiisinen (Paradisfogeln) C 3.
 67 " Pääsky (Swalan) B 3.
 68 " Teeri (Tjädern) B 3.
 69 " Leivo (Lärkan) B 3.
 70 " Papukaija (Papegojan) B 3.
 71 " Kalkkuna (Kalkonen) B 4.

- 72 Kortteli Saikara (Storfen) B 4.
 73 " Käki (Göfen) B 4.
 74 " Raastas (Trasten) B 3.
 75 " Kottarainen (Staren) A 4.
 76 " Satakielinen (Näktergalen) B 4.
 77 " Kurki (Iranan) B 4.
 78 Kaartin Lasaretti A 4.
 79 Kortteli Kyyhky (Dufwan) A 4.
 80 " Peltopyy (Rapphönan) A 4.
 81 " Warpunen (Sparfwen) A 4.
 82 " Sorfa (Ankan) A 4.

V. Kaupungin Osa B 5 — C 4.

- 83 Kortteli Hanhi (Gäsen) B 4.
 84 " Kameelikurki (Strutsen).
 85 " Hiihhoukka (Falken) B 4.
 86 " Saarahaukka (Gladan) C 4.
 87 " Kofko (Gamen) C 4.
 88 " Jaasiskukko (Fasanen) C 4.
 89 " Pöllö (Ugglan) C 4.
 90 " Kitahanhi (Pelikanen) B 4.
 91 " Haukka (Höfen) B 4.
 92 " Wares (Kråkan) C 4.
 93 " Korppi (Korpen) C 4.
 94 " Sarakka (Skatan) C 4.

VI. Kaupungin Osa F 3.

Korttelit: I—XIV.

Arrentikorttelit.

58 Kortteli	Kouri (Rudan).	} III:nesä kaupungin osasä.
59 "	Leimo (Lärkan).	
80 "	Peltopyy (Rapphönan).	} IV:nesä kaup. osasä.
81 "	Warpunen (Sparfwen).	
82 "	Sorfa (Ankan).	

83	Kortteli	Hanhi (Gäsen).	} V:nešša kaup. ošašša.
92	"	Wareš (Kråkan).	
93	"	Korppi (Korpen).	
94	"	Harakka (Skatan).	
104	"	Leräskala (Makrillen) D 5.	} III:nešša kaup. ošašša.
105	"	Rauška (Rockan) D 5.	
106	"	Made (Laken) D 5.	
107	"	Kultakala (Guldfisken) D 5.	
108	"	Simppu (Simpan) C 5.	
109	"	Silli (Sillen) C 5.	
110	"	Muikku (Muikan) C 5.	
111	"	Likka (Hackspiken) C 5.	
112	"	Behriäfirrku (Grönfiſkan) C 5.	
113	"	Riekkö (Snöripan) B 5.	
114	"	Peippo (Bosinken).	} V:nešša kaupungin ošašša.
115	"	Likli (Steglitsan) B 5.	
116	"	Kivitasku (Stensqwättan) B 5.	
117	"	Hamppunen (Hämplingen) B 6.	
118	"	Wikka (Snäppan) B 6.	
119	"	Kuikka (Lomen) A 6.	
120	"	Koškelo (Prackan) B 5.	
121	"	Hahko (Eidern) B 5.	
122	"	Tiirro (Lärnan) B 5.	
124	"	Paratiisilintu (Nya Paradisfogeln) C 3.	
125	"	Jouhten (Swanen) B 6.	
126	"	Lilhi (Sidenſwansen) B 6.	
127	"	Wästääräkki (Sädesärſan) C 6.	
128	"	Meſilintu (Kolibri) C 6.	
129	"	Raakka (Kajan) C 6.	
130	"	Kurppa (Beckafinen) C 6.	
131	"	Salahka (Löjen) C 6.	
132	"	Meriſika (Delfinen) D 6.	
133	"	Mullo (Forellen) C 5.	

Heiää Suoneita, joita kartassa ei ole nimillä, waan ainoastaan latinaißilla kirjaimilla merkitty.

- A** Kreekalaiswenäläisen papin talo D 1.
B Wenäläisen poliisifotawäen (Sardarmein) kasarmi E 1.
C Maneeßi, wenäläisen sotawäen ratsashuone, E 2.
D Pientenlasten koulu C 4 ja E 2.
E Kreekalaiswenäläinen kirffo D 2.
F Ritarißtonhuone E 2.
G Tullinpakkahuone E 3.
H Kaupungin wirkahuoneistö (Stadshuset) D 3.
J Seurahuone eli Sofieteeti D 3.
K Raißkoulu E 3.
L Magneetillinen ilmaintutkintolaitos D 2.
M Sotawäen kasaretti D 2.
N Kenraalkuvernörin wirkatalo D 3.
O Wuoro-opetuskoulu D 3.
P Teuraßtajain puodit D 4.
Q Luteerilaisen seural. kappalaisen talo B 4.
R " " kirffoherran talo C 4.
S Merimießkoulu D 5.
T Sähkölennätin huone C 3.

Katuin, torien ynnä muutamien yleistien paikkain ja wirkahuonetten nimet, jotka kartassa owat ruotßiksi merkityt.

- A**pramininkatu (Abrahamsgatan) A 1.
 Aleßanterinkatu (Alexandersgatan) C 3 — E 3.
 Alpertinkatu (Albertsgatan) B 4 — B 5.
 Ampumakenttä (Målßjutmingsplan) C 5 — C 6.
 Anatomiasali, katso Leikkaußhuone.
 Antreankatu (Andreægatan) A 4 — C 3.
 Anßankatu (Annægatan) B 3 — C 4.
 Arkaadiateateri, Gßpontullin tafana B 2.
 Arßenaalinkatu (Arßenalßgatan), Katajanokalla F 3.

- Gerifinkatu** (Grifsgatan) A 4 — B 3.
Eliisapetinkatu (Elisabetsgatan) D 1 — E 1.
Eliisapetintori (Elisabetstorg) E 1.
Grätori (Skilnaden) C 3.
Ösplanaati eli Käyntikenttä (Ösplanaden) B 2 — D 3.
Ösplanaatin Eteläkatu (Södra Ösplanadsgatan) C 3 — D 3.
 ” **Pohjoiskatu** (Norra Ösplanadsgatan) C 3 — D 3.
Öspontulli (Ösbotull) B 2.
Östnääfinkatu (Östnäs-gatan) E 2.
Eteläkaji (Södra Kajen), **Eteläsataman pohjoisranta** E 3.
Etelä Satama (Södra Hamnen) E 4.

- Faapiaininkatu** (Fabiansgatan) D 2 — D 4.
Freerifinkatu (Fredriksgatan) C 5 — C 6.

- Gaakasunninkatu** (Gagasundsgatan) C 2 — C 3.
Hallituskatu (Regeringsgatan) D 2 — E 2.
Heleenankatu (Helenegatan) E 3.
Henrikin Itäkatu (Östra Henriksgatan) B 2 — C 3.
 ” **Läntiskatu** (Västra Henriksgatan) B 2 — C 3.
Hoospitaali, katso Lasaretti.
Huwila, katso Maatalo.
Hämeentulli (Lawaftull) D 1.

- Itäinen Satamakatu** (Östra Hamnsgatan) F 3.
Junkkarikoulu, Eliisapetintorin vieressä E 1.
Jääkerikatu (Jägaregatan) C 5.

- Kaasulaitos** (Gasverket) C 2.
Kaisaniemi, Puisto ja Ravintola C 1 — D 1.
Kaimokatu (Brunnsgatan) C 2.
Kalastajankatu (Fiskaregatan) B 6.
Kamppi (Kampen), **luoteinen osa kaupunkia** B 3 — C 3.
Kamppifangas (Kampmalmen) A 2.
Kanavakatu (Kanalsgatan) F 3.

- Kristianinkatu (Kristiansgatan) E 1.
 Kruununhaka (Kronohagen), koillinen osa kaupunkia E 1 — E 2.
 Kruununhaankatu (Kronohagsgatan) E 1.
 Kruunun muonamakaasiini, Läntiskajilla D 4.
 Kruunun jyvämäkasiini, lähellä Saksankirkkoa D 4.
 Kutojankatu (Wäfwaregatan) B 6.
 Käyntikenttä, katso Esplanaati.
 Köyhäinhuone (Fattighuset) D 1.
 Köyhyttö (Kopslagarebanan) Gerikin kadun läntispäässä.

Laiwanisännänkatu (Skeppsredaregatan) C 6 — D 6.

Laiwawalkama (Skeppsdocka) A 5 — A 6.

Laiwaweistämö (Skeppsvarfvet) E 5.

Lapwiiinkatu (Lappwiksgatan) A 3.

Lafaretti (Mumänt hospital) E 1.

” Suomen Kaartin (Finska Gardes hospital) A 4.

” Wenäen Sotawäen (Militär hospital) D 2.

Laštenfoto (Barnhemmet) A 3.

Lehtokatu (Boulevarden) B 4 — C 3.

Leikkaushuone (Anatomisal), Mliopiston, samalla kartanon alalla kuin firjastofin D 2.

Linnankatu (Stottsgatan) F 3.

Lutwiiinkatu (Ludwigsgatan) C 3.

Läntinen Raji (Westra Rajen) D 4.

” Satamakatu (Westra Hamnsgatan) F 3.

Lääninlinna (Läneshäftet) Linnankadun päässä Katajanokalla.

Lööksaarenkatu (Lökholmsgatan) F 4.

Maataloja (Billor) on kaupungin tienoilla useampia ja niillä on ruotsalaiset nimensä, jotka kartasatin näkyvät. — Löölon maatalo, wiertotien warrella, on oikeastaan „huwila.“

Makasiinikaji (Magasinskajen) E 4.

Makasiinin Eteläkatu (Södra Magasinsgatan) D 4.

” Pohjoiskatu (Norra Magasinsgatan) D 4.

Maneesikatu (Manegegatan) E 2.

- Mariankatu (Mariegatan) E 1 — E 3.
 Mauritsinkatu (Mauritsgatan) E 1.
 Merikatu (Hafsgatan) C 6 — D 6.
 Merimiehenkatu (Sjömansgatan) C 5 — B 5.
 Meriväestönkatu (Skippagegatan) F 3.
 Mikkelinkatu (Mikaelsgatan) C 2 — C 3.
 Munkkisaari (Munkholmen) A 6.
 Mynttihuone (Mynthuset) E 3.
 Mynttikatu (Myntgatan) E 3 — F 3.

- Narinkkatori (Narinken) D 2.
 Neitsytie (Jungfrustigen) D 5 — D 6.
 Nikolainkatu (Nikolaigatan) E 1 — E 2.

Observatorio, katso Tähtitutkim.
 Oikokatu (Gengatan) E 1.

- Paanakatu (Bangatan) E 5 — C 4.
 Pakkaajankatu (Packaregatan) C 6.
 Palomartiatorni, Pohjoinen (N. Brandtornet) E 2.
 " Steläinen (S. Brandtornet) C 4.
 Bernartinkatu (Bernhardsgatan) D 4.
 Pitkäsilta (Långabron) kaupungista Siltasaarelle D 1.
 Pleikisaari (Plekholmen) F 5.
 Postihuone, Nikolaikadun varrella N:o 6 D 2.
 Pulewardinkatu, katso Lehtokatu.
 Punavuoret (Rödbergen), Iounaisin osa kaupunkia B 6.
 Punavuorenkatu (Rödbergsgatan) B 5.
 Puutarhakatu (Trädgårdsgatan) D 2.
 Päävärtio (Högvaften) E 3.

- Rahapaja katso Mynttihuone.
 Ratsukatu (Ryttaregatan) D 4.
 Rauhakatu (Fredsgatan) E 2.

- Nautatienkartano (Bangården) ynnä Useushuone (Stationshus) ja Konepaja (Mekanisk verkstad) C 2.
 Rikartinkatu (Richardsgatan) D 3.
 Ritarikatu (Riddarhusgatan) E 2 — E 3.
 Robertin Pikkukatu (Villa Robertsgatan) D 4.
 „ Suurikatu (Stora Robertsgatan) C 4.
 Runnihuone y. m. katso Besilä.

- Sandwiiki eli Santalahti (Sandwifien) A 5.
 Sandwiikinkaji (Sandwikskajen) A 5.
 Sandwiikinkatu (Sandwiksgatan) A 4.
 Sandwiikintori (Sandwikstorget) A 4.
 Satamatori (Hamntorget) E 3.
 Saunakatu (Brunnshusvägen), katso Besilänkatu.
 Saunatic, wanha (G:la Badhusvägen), katso Punaruorenkatu.
 Senaatinhuoneisto (Senatshuset) jossa on virkahuoneet ei ainoastansa Osastoillensa ja Toimistoillensa, vaan myöskin Tullinylhallitukselle, Maanmittausjohtokunnalle, Pankille, Luutsi- ja Majakolaitoksille, Karttapaperikonttorille, Tarkastusoikeudelle ja sen konttorille sekä Uudenmaan läänin hallitukselle E 2 — E 3.

- Senaatintori (Senatstorget) D 3.
 Seurahuone eli Sofieteeti, (merkitty J) D 3.
 Siltasaari (Broholmen) Pitkän sillan päässä D 1.
 Siltavuori (Broberget) E 1.
 Siltavuorenkaji (Brobergskajen) E 1.
 Simunankatu (Simonsgatan) B 3.
 Sofiankatu (Sofiegatan) D 3.

- Tarff'ampujankatu (Skarpshtyttegatan) C 5 — D 5.
 Tawarakatu (Upplagsgatan) F 3.
 Terwasaari (Tjärholmen) F 2.
 Tullihuone, katso Pakkahuone.
 Tyhrynkatu (Styrmanögatan) B 5 — B 6.
 Työväenafunnat (Arbetarebostäder) A 3, B 1.

Tähtituttimo (Astronomiskt observatorium) B 5.
 Töölönlahti (Töölöwiken) pohjoispuolella kaupunkia.

Ullaporinkatu (Ulrikaborgsgatan) D 4.
 Ullaporinvuoret (Ulrikaborgsbergen) D 4.
 Unioninkatu (Unionsgatan) D 1 — D 4.
 Uusikaupunki (Nystaden) V kaupungin oja.
 Uudenmaankatu (Nylandsgatan) B 4 — C 4.

Waalahuone (Wåghuset) D 3.
 Wannehtiankatu (Tunnbindaregatan) B 6 — C 6.
 Wenemiehenkatu (Wätsmansgatan) B 5 — C 5.
 Wesilä (Brunnsarhuset) E 6.
 Wesilänkatu (Brunnsåhusgatan) E 4 — E 5.
 Wesilänesiikaupunki (Badhusförstaden) D 5, 6.
 Wesilän puisto (Brunnsparken) E 6.
 Wierasäkatu (Fremlingsgatan) E 5.
 Wiertotie (Chaussee) B 2 — B 1.
 Wilhelminkatu (Wilhelmsgatan) C 2 — D 2.
 Wladimirinkatu (Wladimirsgatan) A 4 — C 3.
 Wuorikatu (Bergsgatan) D 2.
 Wuorimiehenkatu (Bergmansgatan) B 6 — E 5.
 Wälisola (Mellangränden) Kristianinkadun ja Siltavuorenkajin välillä.

Yliopisto (Univeristetet), jossa on paitsi luentohuoneita, Wenäläiskirjasto, Muinaisrahain ja Kansallistiedetarwarain säilystö, Eläintieteellinen säilystö ja Luontaisopillinen kappineistö.

Yrjönkatu (Georgsgatan) B 3 — C 4.

Ytseerikenttä (Exercisplan) B 2.

Villan Berga

Villan Fjelldal

Villan Arkadia

Kampmalmen

Lugnet

Sandviken

Munkholmen

NORRA
HAMNEN

SÖDRÅ
HAMNEN

Norra
Blekholmen

Södra
Blekholmen